

T.C.

TOKAT GAZİ OSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**DİN GÖREVLİLERİNİN YAŞAM BOYU ÖĞRENME EĞİLİMLERİ
İLE BİREYSEL YENİLİKÇİLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İRFAN UÇAR

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Kubat Ali TOPÇUBAY

TOKAT-2023

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Dr. Öğr. Üyesi Kubat Ali TOPÇUBAY danışmanlığında hazırlamış olduğum “DİN GÖREVLİLERİNİN YAŞAM BOYU ÖĞRENME EĞİLİMLERİ İLE BİREYSEL YENİLİKÇİLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

17/08/2023

İrfan UÇAR

İTHAF

Bu çalışmayı ömrünü din eğitimi için vakfeden; mihraptan, minberden ve kürsüden İslam dinini anlatan, yaşantısıyla topluma örnek ve önder olan, öğrenciler yetiştiren, genç yaşlı demeden yediden yetmişe tüm Müslümanlara hizmet eden din gönüllüsü meslektaşlarıma ithaf ediyorum.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimimde ve çalışmamda her zaman yol gösteren, bilgi ve tecrübesiyle aydınlatan, deneyimleriyle yönlendiren değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Kubat Ali TOPÇUBAY'a;

Tezimizi inceleyerek katkı veren kıymetli hocalarım Prof. Dr. Mustafa KÖYLÜ, Doç. Dr. Mehmet AYAS ve Dr. Öğr. Üyesi İdris ERTÜRK'e;

Gerekli izinlerin alınmasında kolaylık sağlayan Samsun İl Müftülüğü yöneticilerine, veri toplama aşamasında emeği geçen ve desteklerini esirgemeyen Samsun'un güzide ilçelerinde görev yapan ilçe müftülüğü yöneticilerine ve bütün din görevlisi meslektaşlarıma;

Bugünlere gelmemde hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan, maddi ve manevi her türlü desteği sağlayan, dualarını her zaman yanımda hissettiğim anneme, babama, kardeşlerime ve dedem (merhum) Akif UÇAR'a;

Verilerin analizinde ve yorumlanmasında, her türlü sıkıntıda yanımda olan, destek veren, enerjisini benimle paylaşan, akıl hocalığı yapan, çalışmamızın manevi sahibi, can yoldaşım ve hayat arkadaşım Hatice TUNCER UÇAR'a, hayatın anlamını hissettiren, enerji kaynağımız, dünya süsümüz, göz aydınlığımız ve gülen yüzümüz canım oğlum Muhammed Tayyib UÇAR'a;

Ve tezimizin bu aşamaya gelmesinde doğrudan ya da dolaylı olarak destek olan herkese gönülden sonsuz teşekkür ederim.

Muhammed Tayyib için...

ÖZET

DİN GÖREVLİLERİNİN YAŞAM BOYU ÖĞRENME EĞİLİMLERİ İLE BİREYSEL YENİLİKÇİLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

UÇAR, İrfan

Yüksek Lisans/Din Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Kubat Ali TOPÇUBAY

Ağustos 2023, xv + 109 sayfa

Bu çalışmada, din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeylerinin araştırılması, bunların cinsiyet, yaş, medeni durum, görev yeri bölgesi, görev türü, kıdem, bulundukları yerdeki görev süresi, mezuniyet ve uzaktan eğitim alıp almadıkları değişkenleri yönünden incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modelindedir. Çalışmanın evrenini Samsun İl Müftülüğü bünyesinde İmam Hatip, Müezzın Kayyım ve Kur'an Kursu Öğreticisi olarak görev yapan 3379 din görevlisi oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemi ise evrenden tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen 1042 din görevlisinden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak "YBÖÖ", "BYÖ" ve araştırmacı tarafından geliştirilen "Demografik Özellikler Bilgi Formu" kullanılmıştır. Verilerin analiz edilmesinde SPSS paket programından yararlanılmıştır.

Çalışmanın analizinde iki değişken arasındaki ilişkinin incelenmesi için yapılan istatistiklerde t-testi, ikiden fazla değişkenlerin analizinde One-way ANOVA testinden istifade edilmiştir. ANOVA testi sonuçlarında anlamlı bir farklılaşma tespit edildiğinde ve dağılımın homojen olması durumunda bu farklılaşmanın hangi gruplar arasında meydana geldiğini bulmak için Tukey HSD Post Hoc testinden yararlanılmıştır. Yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik arasındaki ilişkinin incelenmesinde Pearson Kolerasyon analizi ve eş zamanlı çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

Çalışma sonucunda; araştırmaya katılan din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri yüksek, bireysel yenilikçilik düzeyleri ise öncü kategorisinde çıkmıştır. Din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik düzeyleri arasında orta düzey ve pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri demografik değişkenlere göre incelendiğinde; cinsiyet,

medeni durum, görev türü, kıdem, mezuniyet ve uzaktan eğitim alıp almama değişkenlerine göre anlamlı bir farklılığın olduğu fakat yaş, görev yeri bölgesi ve bulundukları yerdeki görev süresi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Din görevlilerinin bireysel yenilikçilik düzeyleri demografik değişkenlere göre incelendiğinde; din görevlilerinin cinsiyet, görev türü, kıdem, mezuniyet ve uzaktan eğitim alıp almama durumlarına göre anlamlı bir farklılık ortaya çıktığı fakat yaş, medeni durum, görev yeri bölgesi ve bulundukları yerdeki görev süresi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık ortaya çıkmadığı görülmüştür. Çalışmada bireysel yenilikçiliğin alt boyutlarından fikir önderliği, deneyime açıklık ve risk alma ile yaşam boyu öğrenme arasında pozitif yönlü bir ilişki görülürken, değişime direnç alt boyutunda negatif yönlü bir ilişki görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yaşam Boyu Öğrenme, Bireysel Yenilikçilik, Diyanet, Yaygın Eğitim, Din Görevlisi

ABSTRACT**THE RELATIONSHIP BETWEEN LIFE LONG LEARNING TENDENCIES
AND INDIVIDUAL INNOVATION LEVELS OF RELIGIOUS OFFICIALS**

UÇAR, İrfan

Master of Science / Religious Education

Thesis Advisor: Dr. Instructor Member Kubat Ali TOPÇUBAY

August 2023, xv + 109 page

This study aims to investigate the lifelong learning tendencies and individual innovativeness levels of religious officials, and to examine them in terms of gender, age, marital status, place of duty, type of duty, seniority, tenure in the place they are located, graduation and whether they have received distance education or not. The study is in the relational screening model, which is one of the quantitative research methods. The universe of the study consists of 3379 religious officials working as Imam Hatip, Muezzin Trustee and Qur'an Course Instructor within the body of Samsun Provincial Mufti. The sample of the study consists of 1042 religious officials selected by random sampling method from the universe. The “Lifelong Learning Scale”, the “Individual Innovation Scale” and the “Demographic Characteristics Information Form” developed by the researcher were used as data collection tools. The SPSS package program was used in the analysis of the data.

In the analysis of the study, the t-test was used in the statistics performed to decipher the relationship between two variables, and the One-way ANOVA test was used in the analysis of more than two variables. When a significant differentiation was detected in the ANOVA test results and the distribution was homogeneous, the Tukey HSD Post Hoc test was used to determine in which groups this differentiation occurred. Pearson correlation analysis and simultaneous multiple regression analysis were performed to examine the relationship between lifelong learning and individual innovativeness.

The findings of the study showed that the religious officials participating in the research had high lifelong learning tendencies, and their individual innovativeness levels were in the pioneer category. It was also found that there was a moderate and positive relationship between the lifelong learning and individual innovativeness levels of

religious officials. In addition, when the lifelong learning tendencies of religious officials were examined according to demographic variables, it was found that there was a significant difference according to gender, marital status, type of duty, seniority, graduation and distance education or not, but there was no significant difference according to age, duty station region and tenure variables in their location. When the individual innovation levels of religious officials were examined according to demographic variables, it was found that there was a significant difference according to the gender, type of duty, seniority, graduation and distance education status of religious officials, but there was no significant difference according to age, marital status, duty station region and tenure variables in their location. In addition, a positive relationship was found between idea leadership, openness to experience and risk-taking and lifelong learning from the sub-dimensions of individual innovation, while a negative relationship was found in the sub-dimension of resistance to change.

Keywords: Lifelong Learning, Individual Innovation, Religious,
Non-formal education, Religious Officer

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME.....	i
İTHAF.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xv
GİRİŞ	1
1. PROBLEM DURUMU.....	1
1.1. Problem Cümlesi	4
1.2. Alt Problemler	4
1.3. Hipotezler	5
2. ARAŞTIRMANIN AMACI	6
3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	7
4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	8
5. SAYILTILAR.....	8
6. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	17
1.1. YAŞAM BOYU ÖĞRENME	17
1.1.1. Yaşam Boyu Öğrenme Kavramının Tanımı	17
1.1.2. Yaşam Boyu Öğrenmenin Tarihsel Gelişimi.....	18
1.1.3. Yaşam Boyu Öğrenmenin Amacı ve Kapsamı	21
1.1.4. Yaşam Boyu Öğrenmenin Önemi ve Temel Özellikleri.....	23

1.1.5. Yaşam Boyu Öğrenme Yeterlilikleri	25
1.1.6. Türkiye’de Yaşam Boyu Öğrenme Uygulamaları ve Diyanet İşleri Başkanlığı	27
1.2. BİREYSEL YENİLİKÇİLİK	35
1.2.1. Yenilik ve Yenilikçilik Kavramları	36
1.2.2. Bireysel Yenilikçilik Kavramı	37
1.2.2.1. Bireysel Yenilikçilik Kategorileri	40
1.2.3. Yaygın Din Eğitiminde Yenilikçilik.....	41
BÖLÜM 2: YÖNTEM.....	44
2.1. Araştırmanın Modeli	44
2.2. Evren ve Örneklem.....	44
2.3. Veri Toplama Araçları.....	45
2.3.1. Bireysel Yenilikçilik Ölçeği	45
2.3.2. Yaşam Boyu Öğrenme Ölçeği	48
2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	50
BÖLÜM 3: BULGULAR VE YORUM	53
3.1. DİN GÖREVLİLERİNİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE YÖNELİK BULGULAR	53
3.1.1 Din Görevlilerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	53
3.1.2. Din Görevlilerinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	53
3.1.3. Din Görevlilerinin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	54
3.1.4. Din Görevlilerinin Görev Yeri İlçesine Göre Dağılımı	54
3.1.5. Din Görevlilerinin Görev Yerine Göre Dağılımı.....	55
3.1.6. Din Görevlilerinin Görev Türlerine Göre Dağılımı.....	55
3.1.7. Din Görevlilerinin Kıdem Yıllarına Göre Dağılımı	56

3.1.8. Din Görevlilerinin Bulundukları Yerdeki Görev Sürelerine Göre Dağılımı	56
3.1.9. Din Görevlilerinin Mezuniyet Durumlarına Göre Dağılımı	57
3.1.10. Din Görevlilerinin Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim Metoduyla Herhangi Bir Eğitim Alıp Almadıklarına İlişkin Dağılımı	58
3.2. DİN GÖREVLİLERİNİN BİREYSEL YENİLİKÇİLİK DÜZEYLERİ VE YAŞAM BOYU ÖĞRENME EĞİLİMLERİNE YÖNELİK BULGULAR (BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERE GÖRE).....	58
3.2.1. Din Görevlilerinin Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ile Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı	58
3.2.2. Din Görevlilerinin Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ile Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı	60
3.2.3. Din Görevlilerinin Medeni Durumlarına Göre Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri	61
3.2.4. Din Görevlilerinin Görev Yerine Göre Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri	61
3.2.5. Din Görevlilerinin Görev Türlerine Göre Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri	62
3.2.6. Din Görevlilerinin Kıdem Yıllarına Göre Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri	65
3.2.7. Din Görevlilerinin Bulundukları Yerdeki Görev Sürelerine Göre Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri.....	68
3.2.8. Din Görevlilerinin Mezuniyet Durumlarına Göre Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri	69
3.2.9. Din Görevlilerinin Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim Metoduyla Eğitim Alıp Almadıklarına Göre Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri.....	71

3.3. DİN GÖREVLİLERİNİN BİREYSEL YENİLİKÇİLİK DÜZEYLERİ İLE YAŞAM BOYU ÖĞRENME EĞİLİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERE YÖNELİK BULGULAR	72
BÖLÜM 4: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	76
4.1. TARTIŞMA VE SONUÇ	76
4.1.1. Din Görevlilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri	76
4.1.2. Din Görevlilerinin Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri.....	80
4.1.3. Din Görevlilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ile Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri Arasındaki İlişki	86
4.2. ÖNERİLER.....	87
4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler	87
4.2.2. Gelecek Çalışmalara Yönelik Öneriler	89
KAYNAKÇA.....	90
EKLER.....	101
Ek 1: Demografik Özellikler Bilgi Formu	101
Ek 2: Yaşam Boyu Öğrenme Ölçeği	102
Ek 3: Bireysel Yenilikçilik Ölçeği	103
Ek 4: Etik Kurul Onayı.....	104
Ek 5: Anket Uygulama İzinleri	105
Ek 6: YBÖÖ Kullanma İzni	108
Ek 7: BYÖ Kullanma İzni	109
ÖZGEÇMİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Evren Örneklem Tablosu.....	44
Tablo 2: BYÖ Genel Betimsel İstatistikleri.....	46
Tablo 3: BYÖ Maddelerinin Ortalama, Standart Sapma ve Varyans Puanları	47
Tablo 4: BYÖ Güvenirlik Analizi	48
Tablo 5: YBÖÖ Genel Betimsel İstatistikleri.....	48
Tablo 6: YBÖÖ Maddelerinin Ortalama, Standart Sapma ve Varyans Puanları.....	49
Tablo 7: YBÖÖ Güvenirlik Analizi.....	50
Tablo 8: Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Ölçekleri Normal Dağılım Değerleri.....	51
Tablo 9: Din Görevlilerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	53
Tablo 10: Din Görevlilerinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	54
Tablo 11: Din Görevlilerinin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	54
Tablo 12: Din Görevlilerinin Görev Yeri İlçesine Göre Dağılımı.....	55
Tablo 13: Din Görevlilerinin Görev Yerine Göre Dağılımı	55
Tablo 14: Din Görevlilerinin Görev Türlerine Göre Dağılımı	56
Tablo 15: Din Görevlilerinin Kıdem Yıllarına Göre Dağılımı.....	56
Tablo 16: Din Görevlilerinin Bulundukları Yerdeki Görev Sürelerine Göre Dağılımı..	57
Tablo 17: Din Görevlilerinin Mezuniyet Durumlarına Göre Dağılımı.....	57
Tablo 18: Din Görevlilerinin Uzaktan Eğitim Metoduyla Herhangi Bir Eğitim Alıp Almadıklarına İlişkin Dağılımı	58
Tablo 19: Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Puanlarının Cinsiyete Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları	58
Tablo 20: Bireysel Yenilikçilik Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları.....	59

Tablo 21: Yaş Gruplarına Göre Bireysel Yenilikçilik ile Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Anova Testi Sonuçları	60
Tablo 22: Medeni Durumlarına Göre Bireysel Yenilikçilik ile Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri t-Testi Sonuçları	61
Tablo 23: Görev Yerine Göre Bireysel Yenilikçilik ile Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri t-Testi Sonuçları	61
Tablo 24: Görev Türüne Göre Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Anova Testi Sonuçları	62
Tablo 25: Görev Türleri ile Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Puanları Tanımlayıcı İstatistikleri	63
Tablo 26: Görev Türlerine Göre Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Puanları Post Hoc Testi Sonuçları	64
Tablo 27: Kıdem Yıllarına Göre Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Puanları Anova Test Sonuçları	65
Tablo 28: Kıdem Yıllarına Göre Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Puanları Tanımlayıcı İstatistikleri	66
Tablo 29: Kıdem Yıllarına Göre Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Puanları Post Hoc Testi Sonuçları	67
Tablo 30: Bulundukları Yerdeki Görev Sürelerine Göre Anova Testi Sonuçları.....	68
Tablo 31: Mezuniyet Durumlarına Göre Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Düzeyleri Anova Testi Sonuçları	69
Tablo 32: Mezuniyet Durumları ve Bireysel Yenilikçiliğin Alt Boyutlarına İlişkin Anova Testi Sonuçları.....	69
Tablo 33: Mezuniyet Durumlarına Göre Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Puanları Post Hoc Testi Sonuçları.....	70
Tablo 34: Uzaktan Eğitim Alıp Almadıklarına Göre Bireysel Yenilikçilik ile Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri t-Testi Sonuçları	71

Tablo 35: Uzaktan Eğitim Alma Durumlarına Göre Bireysel Yenilikçiliğin Alt Boyut Puanlarına Yönelik t-Testi Sonuçları	72
Tablo 36: Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Korelasyon Analizi	72
Tablo 37: Korelasyon Katsayıları ve Anlamları	73
Tablo 38: Bireysel Yenilikçilik Alt Boyutları ve Pearson Korelasyon Testi Sonuçları .	73
Tablo 39: Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	74
Tablo 40: Yaşam Boyu Öğrenmenin Yordanmasına İlişkin Regresyon Katsayıları	75
Grafik 1: YBÖÖ Normallik Grafiği.....	52
Grafik 2: BYÖ Normallik Grafiği	52
Grafik 3: Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Saçılım Grafiği	74

KISALTMALAR

age	Adı Geçen Eser
agm	Adı Geçen Makale
ANOVA	Analysis of Variance (Tek yönlü varyans analizi)
BYÖ	Bireysel Yenilikçilik Ölçeği
C	Cilt
DEM	Değerler Eğitimi Merkezi
DEÜİFD	Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
Ed.	Editör
HÜ	Hacettepe Üniversitesi
İBAV	İstanbul Bilimler Akademisi Vakfı
KEFAD	Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
NEO	Kişilik Envanteri
S	Sayı
SDÜ	Süleyman Demirel Üniversitesi
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
STEM	Science, Technology, Engineering, Mathematics
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
Y/L	Yüksek Lisans
YBÖÖ	Yaşam Boyu Öğrenme Ölçeği

GİRİŞ

1. PROBLEM DURUMU

Küreselleşmenin etkisiyle bilim ve teknolojide tarihin hiçbir döneminde görülmemiş hızlı bir değişim meydana gelmiştir. Hiçbir şeyin eskisi gibi kalmadığı, her şeyin birbirine geçtiği, yeni dünya görüşlerinin ortaya çıktığı, her alanda yepyeni soru ve sorunlarla karşılaşıldığı, eski bilgi ve beceriyle bu yepyeni problemlerin üstesinden gelmenin çok zor olduğu, yeni bilgi ve becerilere sahip olmanın ihtiyaç olduğu bir zaman dilimi yaşanmaktadır.¹

21. yüzyılda bilim ve teknolojide yaşanan baş döndürücü gelişmeler, bilginin sürekli olarak güncellenmesini gerekli kılmaktadır. Bireylerin ve toplumların bu gelişmelere ayak uydurabilmeleri için sahip oldukları bilgilerini yenilemeleri ve kendilerini geliştirmeleri gerekir.² Her alanda etkisini gösteren bu gelişmeler dinî, sosyal ve mesleki hayatlarda da değişmelere neden olmuştur. Bireylerin mesleki özellikleri değişmiş, toplumun ve kurumların kişilerden beklentisi farklılaşmıştır.³ Bireylerin söz konusu beklentiyi karşılayabilmesi ve mesleğindeki bilgileri yakından takip edebilmeleri ancak kendilerini yenilemeleri ile mümkündür.

Yaşam boyu öğrenme kişinin kendisini yenilemesini sağlayan en önemli faktördür. Yaşam boyu öğrenme, insanın yaşadığı her yerde yaş, zaman, yer ve eğitim düzeyi gibi her türlü sınırlamayı ortadan kaldıran bir kavramdır.⁴ Böylece yaşam boyu öğrenmenin bütün alanlarda ifade ettiği ortak şey; öğrenme, öğrenmeyi öğrenme, gelişen ve değişen bilgidir, teknolojiden haberdar olma ve bilgiyi güncellemedir.⁵

Yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik insan hayatını şekillendiren kavramlardır. Bunların yanında pek çok unsur da insan hayatını şekillendirir. Bu unsurlardan bir tanesi, belki de en önemlisi dindir. Din insanoğlunun hem bu dünyasını

¹ M. Şevki Aydın, *Açık Toplumda Din Eğitimi Yeni Paradigma İhtiyacı*, 1. Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara Mart 2011, III.

² Cevat Celep, *Halk Eğitim*, Anı Yayıncılık, Ankara 2003, 42.

³ Etem Yeşilyurt, “Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğinin Genel Yeterliklerine Yönelik Yeterlik Algıları”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, C. 9, S. 1, (Kış 2011), 72.

⁴ İsmail Güleç, Seda Çelik ve Buket Demirhan, “Yaşam Boyu Öğrenme Nedir? Kavram ve Kapsamı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Sakarya University Journal of Education*, C. 2, S. 3, (Aralık/December), 34.

⁵ Ömer Demir, “Hayat Boyu Öğrenme ve Din Eğitimi”, *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 3, (2016), 50.

hem de ahiretini şekillendirir. Nitekim din insanlık var olduğundan beri hayatta hep yerini almış, hiçbir zaman yaşamdan tamamen dışlanamamıştır. Dine ve din eğitime olan ilgi ve alaka her zaman olmuş ve din bireylere, toplumlara rehberlik etmeye devam etmiştir.⁶ Ancak değişen şartlar, ortaya çıkan yeni gelişmeler, bilginin hızlanması, teknolojik gelişmeler dinî ve din eğitimi de etkilemiştir. Bu sebeple dinî anlamada ve din eğitiminin sunumunda birtakım problemlerin ortaya çıkması bazı değişiklikleri zorunlu hale getirmiştir. Bu durum dinî eğitim araçlarının, eğitim mekanlarının ve öğretim stratejilerinin değişmesine neden olmuştur.⁷

Din hizmetlerinde yenilikçilik, dinin daha nitelikli anlatılabilmesi açısından önem arz eden bir durumdur. Din hizmetlerinde yenilikçilik, onun anlatımının yenilenmesi şeklinde anlaşılabilir. Çünkü değişen ve gelişen şartlar din eğitiminde güncel yöntemleri zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla her dönemde din eğitimiyle ilgili yeni stratejiler, yeni modeller, yeni yöntem ve teknikler geliştirilerek din eğitimi gerçekleştirilmelidir.⁸

Dinî hakikatlerin doğru bir şekilde ifade edilebilmesi ancak bilginin güncellenmesi, güncel din eğitimi modellerinin ortaya konulabilmesiyle mümkündür. Yenilenmeyen bilgi ile yeni ortaya çıkan soru ve sorunlara çözüm üretilemez.⁹ Nitekim herhangi bir problemi çözmek için yeni arayışlar söz konusu oluyorsa, dinin öğrenilmesinde ve öğretilmesinde de yeni yöntemler geliştirilmesi söz konusu olmalıdır. Bunun sağlanmasıyla dinî hakikatlerin her dönemin güncel bilgisiyle yeniden yorumlanarak anlatılması gerçekleşmiş olur. Bu noktada, yaşam boyu öğrenme bu durumu sağlayan en önemli etkidir.¹⁰

İslam dini geldiği günden bu zamana kadar başladığı gibi kalmamış, her çağda yaşanan sorunların çözümüne rehberlik etmiştir. Bugün ise muhtevaya ilişkin olarak içerik üretme görevi ilahiyat fakültelerinin sorumluluğundadır. Bu sorumluluk doğrultusunda kendisine düşen görevi etkin ve verimli bir biçimde yerine getirmek

⁶ Hacı Mustafa Kiriş, “Yaygın Din Eğitimi Alanında Önemli Bir Meslek Olarak İmam-Hatiplik ve Statüsü”, *Tokat İlmîyat Dergisi*, 10/1, (Haziran 2022), 252.

⁷ İlyas Erpay, “Eğitimde İnovasyon ve Din Eğitimi İlişkisi”, *İktisadi Sosyal Yönleriyle İnovasyon*, Birgül Uyan ve Musa Çakır (Ed.), İksad Publishing House, Ankara July/2019, 88.

⁸ Hayati Hökelekli, *İslam Psikolojisi Yazıları*, Dem Yayınları, İstanbul 2009, 256.

⁹ Alparslan Açıkgenç, “Yenileşmenin Felsefi Temelleri Karşısında İslam Medeniyeti”, *I. Uluslararası Kutlu Doğum İlmi Toplantısı, İslâm, Gelenek ve Yenileşme*, (İstanbul 1996), 280.

¹⁰ Recep Kılıç, *Dini Anlamak Üzerine*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2004, 94.

durumundadır. Zira bu yapılmadığı takdirde, üretilen bilgiyi alarak ihtiyaç halinde gerekli uyarlamalar yaparak kullanan Diyanet İşleri Başkanlığı, din hizmetini etkin ve verimli bir şekilde yürütmekte zorlanacaktır.¹¹ Nitekim Diyanet İşleri Başkanlığı'nca yürütülen din hizmetlerinin etkin ve verimli olabilmesi, ortaya çıkan yeni gelişmelere ayak uydurabilmesi, ihtiyaçları ve beklentileri karşılayabilmesi için din görevlilerinin yeterliliklerinin ve mevcut yöntemlerin yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira değişime ve gelişime direnerek ya da ihtiyaca cevap vermeyen mevcut bilgide ısrar ederek din hizmetlerini etkili hale getirmek mümkün değildir. Etkin bir din hizmeti, değişimi ve dönüşümü doğru anlamakla ve doğru yönetmekle mümkün olacaktır.¹²

Günümüzde beklentileri karşılayamayan bireyler ve kurumlar saf dışı bırakılmaktadır. Bu itibarla yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik din hizmetlerinde son derece önemlidir. Dinî hayatın desteklenmesi, batılla mücadele edilmesi, yanlış dini algının önlenmesi, din hizmetlerinin daha nitelikli hale getirilebilmesi yeni bilgi, metot ve yöntemlerin ortaya konmasına bağlıdır. Bu sarmal içinde din hizmetini yerine getirmeye çalışan din görevlileri neyi, niçin ve neden yapacağını, bununla kalmayıp hangi yol ve yöntemle etkili olabileceğini düşünecek, sunduğu hizmeti sürekli gözden geçirecek, devamlı bir araştırma yapma sorumluluğu taşıyacaktır.¹³

21. yüzyıl insan modelinin en önemli özelliği, sürekli öğrenme ve kendini geliştirme anlayışında olmasıdır.¹⁴ Bu yüzyılın bireyinin her koşulda ihtiyaç duyduğu bilgiye ulaşabilen, problemlere çözüm üretebilen, aktif iletişim sağlayabilen, yeniliklere açık özellikte olması ifade edilmektedir.¹⁵ Bu açıdan din görevlilerinin, görevleri gereği zamanlarının çoğunu insanlarla birlikte geçirmesi¹⁶, onların ailevî, dini ve sosyal tüm

¹¹ M. Şevki Aydın, “age”, VII.

¹² Ömer Faruk Söylev, “Din Hizmetlerinde İnovasyon ve Din Görevlilerinin Bireysel Yenilikçilik Özellikleri”, *DEÜİFD Din Psikolojisi Özel Sayısı*, (2016), 123.

¹³ Adem Gülmek, “Din Hizmetlerinde Toplam Kalite Yönetiminin Sağlayacağı Açılımlar”, *I. Din Hizmetleri Sempozyumu (3-4 Kasım 2007)*, C.I, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008, 47-48.

¹⁴ İlhami Fındıkçı, *Yaşadıkça Eğitim*, Hayat Yayınları, İstanbul Mart 2004,

¹⁵ Agah Tuğrul Korucu ve Yusuf Ziya Olpak, “Öğretmen Adaylarının Bireysel Yenilikçilik Özelliklerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, C. 5, S. 1, (2015), 115.

¹⁶ Hacı Mustafa Kiriş, “agm”, 252, 253.

sorunlarını dinleyerek onlara çözüm sunmaya çalışması¹⁷ büyük bir sorumluluk gerektirmektedir. Bu sorumlulukları yerine getirebilecek din görevlisinin mesleki anlamda donanımlı, din görevliliği kimliğinin hakkını verecek, halkla iletişimi güçlü, toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilecek ve problemlere çözüm üretebilecek seviyede olmalıdır.¹⁸ Tüm bunlar düşünüldüğünde, din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasındaki ilişkinin ne durumda olduğunun tespiti gereklidir. Belirtilen gerekçeler neticesinde yapılan bu çalışma ile durum tespitinin yapılması ve din görevlilerinin yeterliliklerinin artırılması bakımından önemli verilere ulaşılması ve bu çalışmanın yapılacak başka çalışmalara katkı sunması beklenmektedir.

1.1. Problem Cümlesi

Araştırmanın problemini, “Din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasındaki anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusu oluşturmaktadır.

1.2. Alt Problemler

Araştırmanın amacı doğrultusunda şu alt problemlere yanıt aranmıştır.

1. Din görevlilerinin bireysel yenilikçilik düzeyleri arttıkça yaşam boyu öğrenme eğilimleri de artmakta mıdır?
2. Din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve bireysel yenilikçilik düzeyleri katılımcıların cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
3. Din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve bireysel yenilikçilik düzeyleri katılımcıların yaş gruplarına göre farklılık göstermekte midir?
4. Din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve bireysel yenilikçilik düzeyleri katılımcıların medeni durumlarına göre farklılık göstermekte midir?
5. Din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve bireysel yenilikçilik düzeyleri katılımcıların görev yaptıkları yere göre farklılık göstermekte midir?

¹⁷ İlhan Topuz, “Danışmanlık Görevi Yürüten Din Görevlilerinin Mesleki Algılarına Yönelik Nicel Bir Araştırma”, *SDÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 34, (2015), 76.

¹⁸ İlhan Topuz, “Cami Din Görevlilerinin Yeterliliklerinin Manevi Danışmanlık Açısından Değerlendirilmesi”, *SDÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 35, (2015), 49-52.

6. Din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve bireysel yenilikçilik düzeyleri katılımcıların görev türlerine göre farklılaşmakta mıdır?

7. Din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve bireysel yenilikçilik düzeyleri katılımcıların kıdem yıllarına göre farklılık göstermekte midir?

8. Din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve bireysel yenilikçilik düzeyleri katılımcıların çalıştıkları yerdeki görev sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

9. Din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve bireysel yenilikçilik düzeyleri katılımcıların mezuniyetlerine göre farklılık göstermekte midir?

10. Din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve bireysel yenilikçilik düzeyleri katılımcıların uzaktan eğitim alıp almama durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

11. Din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

12. Bireysel yenilikçiliğin alt boyutları yaşam boyu öğrenme eğilimini yordamakta mıdır?

1.3. Hipotezler

Araştırmamızla ilgili hipotezleri şöyle açıklayabiliriz.:

1. Din görevlilerinin bireysel yenilikçilik düzeyleri arttıkça yaşam boyu öğrenme eğilimleri de artmaktadır.

2. Kadın din görevlilerinin bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puanları erkek din görevlilerinin puanlarına göre daha yüksektir.

3. Yaşça küçük olan din görevlilerinin bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puanları, yaşça daha büyük olan din görevlilerinden yüksektir.

4. Bekâr olan din görevlilerinin bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puanları, evli olan din görevlilerinden yüksektir.

5. Görev yeri ilçe merkezinde olan din görevlilerinin bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puanları, görev yeri köy olan din görevlilerine göre daha yüksektir.

6. Kur'an Kursu Öğreticisi olarak görev yapan din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik puanları İmam-Hatip ve Müezzin Kayyım olarak görev yapanlara göre daha yüksektir.

7. Kıdem yılı az olan din görevlileri ile kıdem yılı fazla olan din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve bireysel yenilikçilik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

8. Bulunduğu yerde görev süresi az olan din görevlilerinin, görev süresi fazla olan din görevlilerine göre yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

9. Mezuniyeti lisans ve lisansüstü olan din görevlilerinin bireysel yenilikçilik düzeyleri ve yaşam boyu öğrenme eğilimleri, mezuniyeti lisans ve lisansüstü olmayan din görevlilerine göre daha yüksektir.

10. Uzaktan eğitim yöntemiyle eğitim alan din görevlilerinin, eğitim almayan din görevlilerine göre bireysel yenilikçilik düzeyleri ve yaşam boyu öğrenme eğilimleri daha fazladır.

11. Din görevlilerinin bireysel yenilikçilik düzeyleri ile yaşam boyu öğrenme eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

12. Bireysel yenilikçiliğin alt boyutlarından en az bir tanesi yaşam boyu öğrenme eğilimini yordamaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bilim ve teknolojinin çokça ilerlediği 21. yüzyılda değişim ve gelişimin çok hızlı olması mevcut olan bilginin de güncelliğini yitirmesine sebep olmaktadır. Bu sebeple bireylerin çağın gerisinde kalmamaları, değişime ve dönüşüme ayak uydurabilmeleri, hak ve sorumluluklarının farkında olmaları, bilgiye ulaşabilmeleri ve bu bilgiden faydalanabilmeleri, mesleğindeki gelişmeleri yakından takip edebilmeleri için kendilerini sürekli eğitmeleri ve yenilemeleri gerekmektedir.¹⁹

¹⁹ Buket Akkoyunlu, "Bilgi Okuryazarlığı Ve Yaşam Boyu Öğrenme", *8th International Educational Technology Conference*, Eskişehir, May 06-08 2008, 30-33.

Ülkemizde anayasa hükümleri gereğince toplumu din konusunda aydınlatma görevi, Diyanet İşleri Başkanlığı'na verilmiştir.²⁰ Din hizmetlerini halka eksiksiz olarak ulaştırmaya çalışan Diyanet İşleri Başkanlığı, aynı zamanda yaygın din hizmeti faaliyetlerini de yürütmektedir. Bu görevleri, imam hatip, müezzin kayyım ve Kur'an kursu öğreticisi gibi din görevlileri vasıtasıyla yürütmektedir. Din hizmetleri görevini yerine getiren görevliler halkla içi içe olmakta, onların sorularını ve sorunlarını dinlemekte, insanların yaşadıkları problemlere çözümler bulmaya çalışmaktadır.²¹

Bu nedenle araştırmanın amacı, zamanlarının çoğunu insanlarla birlikte geçiren din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeylerini, aralarında ilişki olup olmadığını belirlemek ve bunların çeşitli değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediğini tespit etmeye çalışmaktır.

3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçiliğin tüm dünyada ve ülkemizde her geçen gün önemi artmaktadır. Çünkü dünyada bilgi, teknoloji ve bunların sunduğu imkânlar sürekli değişmektedir. Değişen, gelişen ve dönüşen zamana ayak uydurabilmek, bilgiyi güncelleyebilmek kişisel, toplumsal ve sosyal açıdan önemlidir. Bunu sağlayabilmek için bireylerin kendilerini geliştirmeleri, kendi kendine öğrenen olmaları ve karşılaştığı problemlere çözüm üretmeleri önem arz etmektedir.

Toplumun manevi mimarları olan din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik olan bu araştırma, din görevlilerinin yeniliklere açık, yaşam boyu öğrenme becerilerine sahip, bu becerileri mesleki hayatlarında kullanabilen, teknolojiyi takip eden, değişim ve dönüşüme ayak uydurabilen bireyler olmalarını belirlemeye yönelik olması açısından önemlidir.

Araştırma sonuçları din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme becerilerinin geliştirilmesi ve bireysel yenilikçiliklerinin farkında olması açısından oldukça önemlidir. Ayrıca alan yazında din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerine ve bireysel

²⁰ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 136. Madde.

²¹ Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, Madde 7.

yenilikçilik düzeylerine ilişkin bilimsel bir çalışmanın bulunmaması çalışmanın önemini artırmaktadır.

4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma;

1. 2021 yılında Samsun ilinde görev yapan din görevlileri (imam hatip, müezzin kayıym, kuran kursu öğreticisi) ile sınırlıdır.

2. Veri toplama aracı olarak “Demografik Özellikler Bilgi Formu”, “YBÖ” ve “BYÖ” ile sınırlıdır.

3. Araştırma, yararlanılan veri toplama araçlarının ölçümü ve din görevlilerinin verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.

4. Araştırma, kullanılan istatistiki yöntem ve tekniklerle sınırlıdır.

5. SAYILTILAR

Araştırmanın sayıltıları şöyle özetlenebilir:

1. Araştırmada kullanılan ölçeklerin, din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeylerini belirleyecek yeterlikte olduğu varsayılmaktadır.

2. Araştırmada kullanılan yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik ölçeklerine din görevlilerinin içtenlikle cevap verdikleri varsayılmaktadır.

6. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın konusuyla ilgili olarak yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik ile ilgili erişilebilen çalışmalardan bazılarına yer verilmiştir.

Bitkin (2012) tarafından “Öretmen Adaylarının Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ile Bilgi Edinme Becerileri Arasındaki İlişki” adlı çalışma Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde bulunan üniversitelerin eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarına yönelik yapılmıştır. Araştırma verileri, Adıyaman, Dicle ve Harran Üniversitelerinin Eğitim Fakültelerinde okuyan 1182 öğretmen adayından elde edilmiştir. Çalışmada “BYÖ” ve “Bilgi Okuryazarlığı Ölçeği” olmak üzere iki ölçek kullanılmıştır. Veriler “Öğretmen Adaylarının Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ile Bilgi Edinme

Becerileri Arasındaki İlişki” anket formu ile toplanmış olup, SPSS programı ile analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının bireysel yenilikçilik düzeyleri ile bilgi edinme becerileri arasında orta düzeyde ve pozitif yönde bir ilişkiye ulaşılmıştır. Araştırmada; ilköğretim matematik öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının bireysel yenilikçilik düzeylerinin ve bilgi okuryazarlığı becerilerinin geri olduğu, okul öncesi öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının ise bireysel yenilikçilik düzeylerinin ve bilgi okuryazarlığı becerilerinin ileri düzeyde olduğu, sınıf düzeyi arttıkça bireysel yenilikçilik düzeyi ile bilgi edinme becerilerinin arttığı, fazla kitap okuyan adaylar ile düzenli bir şekilde dergi ya da gazete takip eden adayların bireysel yenilikçilik düzeylerinin ve bilgi edinme becerilerinin daha üst düzeyde olduğu sonuçları elde edilmiştir. Yine bir başka sonuç ise öğretmen adaylarının internet kullanma düzeylerinin bireysel yenilikçiliklerine ve bilgi edinmelerine olumlu katkı sağlamasıdır. Son olarak da sosyal ilişki düzeyi daha iyi olan adayların daha üst seviyede bireysel yenilikçiliğe sahip oldukları ve bilgi edinme becerilerinde de daha başarılı oldukları görülmüştür.²²

Yaman (2014) “Öğretmen Adaylarının Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinde Diyarbakır ili merkez ilçelerindeki Anadolu Liselerinde görev yapan 293 öğretmenin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve çeşitli değişkenlerle olan ilişkini ortaya koymuştur. Araştırma ilişkisel tarama modeli yöntemiyle yapılmıştır. Çalışma verileri araştırmacı tarafından geliştirilen “Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Ölçeği” kullanılarak elde edilmiştir. Elde edilen veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir.

Araştırma bulgularından hareketle öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri yüksek seviyede olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile cinsiyet, mezun olduğu yüksek öğretim değişkenleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin öğrenim düzeyi, alan ve kıdem değişkenleri ile yaşam boyu öğrenme eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna

²² Ayşe Bitkin, “Öğretmen Adaylarının Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri İle Bilgi Edinme Becerileri Arasındaki İlişki”, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Şanlıurfa 2012.

ulaşılmıştır. Öğrenim düzeyi lisansüstü, alanı Güzel Sanatlar ve kıdemi 6-10 yıl olan öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin diğer gruplardan daha yüksek çıkmıştır.²³

Kılıç (2015) tarafından ilköğretim branş öğretmenlerinin bireysel yenilikçilik düzeyleri, yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve aralarındaki ilişkinin ne durumda olduğunu ortaya koymak amacıyla hazırlanan yüksek lisans çalışmasında, aynı zamanda öğretmenlerin görüşlerinde kıdem, cinsiyet ve branş değişkenlerinin etkisi incelenmiştir.

Denizli il merkezinde ilköğretim Matematik, Fen ve Teknoloji, Türkçe, Sosyal Bilgiler ve İngilizce alanlarında 2010-2011 eğitim öğretim yıllarında görev yapan 290 öğretmen araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışma verileri Diker Coşkun'un (2009) geliştirdiği altılı likert tipli 27 maddeden oluşan "YBÖÖ" ve Hurt, Joseph ve Cook'un geliştirdiği, Kılıçer ve Odabaşı'nın (2010) Türkçeye uyarladığı beşli likert tipli 20 maddeden oluşan "BYÖ" ile elde edilmiştir.

Çalışma sonucunda öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin yüksek seviyede olduğu, cinsiyet değişkeninin yaşam boyu öğrenme eğilimi üzerinde etkili olduğu, 20 yıl ve üzeri kıdem değişkenine sahip olan öğretmenlerin diğer kıdem değişkenine sahip öğretmenlere göre yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin bireysel yenilikçilik özelliklerinin düşük seviyede çıktığı, cinsiyet, kıdem ve branş değişkenlerinin bireysel yenilikçiliğe etki etmediği, yaşam boyu öğrenme ile bireysel yenilikçilik arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı, ilişkinin alt boyutlarda olduğu sonuçları ortaya çıkmıştır.²⁴

Faruk (2016) tarafından yapılan çalışmada din hizmetlerinin inovasyon (yenilik) ile ilişkisinin ve din görevlilerinin bireysel yenilikçilik özelliklerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Kütahya İl Müftülüğü bünyesinde görev yapan imam-hatip, müezzin kayyım ve Kur'an kursu öğreticisinden oluşan 480 kişi araştırmanın evrenini, 287 kişi ise örneklemini oluşturmaktadır. Araştırma verileri Kılıçer ve Odabaşı (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan "BYÖ" kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma sonucunda din

²³ Fikriye Yaman, *Öğretmenlerin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin İncelenmesi*, Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Diyarbakır 2014.

²⁴ Hasan Kılıç, *İlköğretim Branş Öğretmenlerinin Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri* (Denizli Örneği), Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Denizli 2015.

görevlilerinin bireysel yenilikçilik özelliklerinin yüksek seviyede ve öncü kategorisinde olduğu görülmüştür. Din görevlilerinin bireysel yenilikçilik özellikleri ile yaş, cinsiyet, eğitim durumu, unvan ve görev yeri bağımsız değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. İl merkezinde görev yapan 40-49 yaşlar arasındaki kadın din görevlilerinin daha yüksek bireysel yenilikçilik özelliğine sahip oldukları görülmüştür.²⁵

İleri (2017), “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ve Hayat Boyu Öğrenme Faaliyetlerine Katılım Düzeyleri” adlı yüksek lisans çalışmasında, din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile hayat boyu öğrenme faaliyetlerine katılım düzeylerinin belirlenmesi ve bunların çeşitli bağımsız değişkenlerle (cinsiyet, yaş, kıdem, öğrenim düzeyi, görev yaptığı kurum ve mezun olunan bölüm) ilişkisini belirlemeyi amaçlamıştır. İlişkisel tarama yöntemi kullanılan araştırmanın örneklemini İzmir ili Bayraklı ve Karşıyaka ilçelerinde ilkokul, ortaokul ve liselerde görevli din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Diker Coşkun tarafından geliştirilen “Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimi Ölçeği” ile araştırmacı tarafından hazırlanan “Hayat Boyu Öğrenme Faaliyetlerine Katılım Düzeyi Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Veriler SPSS sisteminde incelenmiştir.

Bulgular ışığında din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin yüksek, hayat boyu öğrenme faaliyetlerine katılım düzeylerinin ise orta seviyede olduğu ortaya çıkmıştır. Yine bulgular neticesine din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile hayat boyu öğrenme faaliyetlerine katılım düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık çıkmadığı görülmüştür.²⁶

Beşkaya (2017) “Eğitim Yöneticilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ile Bireysel Yenilikçilik Düzeylerinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans çalışmasında eğitim yöneticilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeylerini cinsiyet, yaş, yöneticilik tecrübesi ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre incelemiştir. Tarama yönteminin kullanıldığı araştırmaya 2015-2016 yıllarında Bartın ilinde görev

²⁵ Ömer Faruk Söylev, “Din Hizmetlerinde İnovasyon ve Din Görevlilerinin Bireysel Yenilikçilik Özellikleri”, *DEÜİFD Din Psikolojisi Özel Sayısı*, (2016).

²⁶ Sevim İleri, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ve Hayat Boyu Öğrenme Faaliyetlerine Katılım Düzeyleri (Karşıyaka-Bayraklı Örneklemini)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, İzmir 2017.

yapan eğitim yöneticisi 164 gönüllü katılmıştır. Çalışma verileri, araştırmacı tarafından katılımcılarla ilgili farklı demografik bilgileri elde etmek amacıyla geliştirilen anket, Diker Coşkun (2009) tarafından geliştirilen “Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Ölçeği” ile Kılıçer ve Odabaşı (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan “BYÖ” kullanılarak elde edilmiştir. SPSS programı ile veriler analiz edilmiştir.

Çalışma bulgularında; araştırmaya katılan eğitim yöneticilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin ölçek ortalama puanından yüksek olduğu, bireysel yenilikçilik düzeylerinin ise sorgulayıcı kategoride olduğu tespit edilmiştir. Bağımsız değişkenlerden cinsiyete göre eğitim yöneticilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin kadın yöneticiler lehine anlamlı ve yüksek olduğu görülmüştür. Yine bağımsız değişkenlerden olan yöneticilik tecrübesi ve yaş faktörlerine göre ise, eğitim yöneticilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinde anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Eğitim düzeyi bağımsız değişkeni dikkate alındığında lisansüstü eğitime sahip olan eğitim yöneticilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Eğitim yöneticilerinin bireysel yenilikçilikleri cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi bağımsız değişkenlerine göre anlamlı farklılık görülmemiştir. Yöneticilik tecrübesi bağımsız değişkenine göre ise anlamlı bir farklılık ortaya çıkmış ve yöneticilik tecrübesi arttıkça eğitim yöneticilerinin bireysel yenilikçilik puanlarının arttığı tespit edilmiştir.

Eğitim yöneticilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasındaki ilişkinin anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde olduğu görülmüştür.²⁷

Abbak (2018) Kayseri ili merkez ilçelerinde 2016-2017 yıllarında görev yapan 718 sınıf ve branş öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme yeterlikleri ile bireysel yenilikçilik düzeylerini araştırmıştır. Bu çalışmada tarama modelini kullanmıştır. Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme yeterlikleri ile bireysel yenilikçilik düzeylerinin ve aralarındaki ilişkinin incelendiği araştırmada cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu ve kıdem bağımsız değişkenleri de kullanılmıştır. Şahin, Akbaşlı ve Yanpar Yelken (2010) tarafından geliştirilen “Yaşam Boyu Öğrenmede Anahtar Yeterlikler Ölçeği” ile Kılıçer

²⁷ Yaşar Murat Beşkaya, *Eğitim Yöneticilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ile Bireysel Yenilikçilik Düzeylerinin İncelenmesi*, Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Bartın 2017.

ve Odabaşı (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan “BYÖ” marifetiyle araştırma verileri elde edilmiştir. Analizler SPSS programında yapılmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda sınıf ve branş öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme yeterlikleri ortalamasının üstünde ve yeterli olduğu görülmüştür. Bireysel yenilikçilik düzeylerinin ise, orta düzeyde ve sorgulayıcı kategoride olduğu anlaşılmıştır. Bağımsız değişkenler (cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu ve kıdem yılı) göz önüne alındığında sınıf öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme yeterliklerinde anlamlı bir değişiklik olmadığı; branş öğretmenlerinin ise cinsiyete göre yaşam boyu öğrenme yeterliklerinin kadın branş öğretmenleri lehine anlamlı olduğu görülmüştür. Ayrıca branş öğretmenlerinin medeni durum ve eğitim durumu yaşam boyu öğrenme yeterliklerine etki etmezken, kıdem yılının ise etki ettiği tespit edilmiştir. Bireysel yenilikçilik açısından incelendiğinde eğitim durumu bağımsız değişkeninin sınıf öğretmenlerinin bireysel yenilikçilik özelliklerinde farklılık yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Branş öğretmenlerinin bireysel yenilikçilik özellikleri ile bağımsız değişkenleri arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Son olarak sınıf öğretmenlerinin ve branş öğretmenlerinin bireysel yenilikçilik düzeyleri ile yaşam boyu öğrenme yeterlikleri arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.²⁸

Çatal (2019), “Geçmişten Günümüze Türkiye’de Yaşam Boyu Öğrenme” başlıklı yüksek lisans çalışmasında Türkiye’de yaşam boyu öğrenmenin tarihsel süreç içindeki durumunu araştırmayı amaçlamıştır. Araştırma verileri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemiyle elde edilmiştir. Sistematiik bir şekilde analiz edilen veriler sonucunda Türkiye’de yaşam boyu öğrenme kavramının öneminin giderek arttığı, bu durumun ülkenin gelişimine bağlı olarak başta eğitim sistemi olmak üzere tüm sistemlere etki ettiği anlaşılmıştır.²⁹

Yüksel (2020) yaptığı çalışmada fen bilimleri öğretmenlerinin bireysel yenilikçilik düzeyi, yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) uygulamaları özyeterlik algılarının ve bunlar arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler bakımından incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmada ilişkisel

²⁸ Yeliz Abbak, *Öğretmenlerin Yaşam Boyu Öğrenme Yeterlilikleri ile Yenilikçilik Düzeylerinin İncelenmesi*, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Kayseri 2018.

²⁹ Turgay Çatal, *Geçmişten Günümüze Türkiye’de Yaşam Boyu Öğrenme*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Ankara 2019.

tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma grubu Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ortaokullarda fen bilimleri alanında 2019-2020 eğitim öğretim yılında görev yapan 332 öğretmenden oluşmuştur. Çalışmada katılımcılara “BYÖ, Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimi Ölçeği ve STEM Uygulamaları Özyeterlik Ölçeği” ölçeği uygulanmıştır.

Araştırmada çeşitli testler kullanılmıştır. Öğretmenlerin STEM uygulamaları özyeterlik algılarının bağımsız değişkenlerden medeni duruma ve cinsiyete göre değişiklik gösterip göstermediği t-testi ile, yaş, mesleki kıdem, eğitim düzeyi ve görev yapılan yerleşim yeri bağımsız değişkenlerinin anlamlı bir fark gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi testi ile araştırılmıştır. Korelasyon analizi ile bireysel yenilikçilik düzeyi ve yaşam boyu öğrenme eğilimi ile STEM uygulamaları özyeterlik algıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin yüksek seviyede, bireysel yenilikçilik düzeyi ve STEM uygulamalarının düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin cinsiyet, yaş, mesleki kıdem, eğitim durumu ve okulun bulunduğu yerleşim yeri değişkenleri ile yaşam boyu öğrenme eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Öğretmenleri bireysel yenilikçilik düzeyleri ile cinsiyet, medeni durum, yaş, mesleki kıdem, eğitim durumu ve okulun bulunduğu yer değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Öğretmenlerin STEM uygulamaları özyeterlik algıları ile medeni durum, yaş, mesleki kıdem, eğitim durumu ve okulun bulunduğu yerleşim yeri değişkenlerine göre yine anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fen bilimleri öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri STEM uygulamaları özyeterlik algılarını anlamlı olarak yordamıştır. Bireysel yenilikçilik düzeyi, yaşam boyu öğrenme eğilimi ve STEM uygulamaları özyeterlik algıları arasında orta seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.³⁰

Utkulu (2021) “Unesco Hedef ve İlkeleri Işığında Türkiye’de Yaşam Boyu Öğrenmenin Bugünkü Durumu ve Finlandiya, Portekiz, İtalya Karşılaştırılması” isimli yüksek lisans çalışmasında Türkiye, Finlandiya, Portekiz ve İtalya’da yaşam boyu öğrenmenin bugünkü durumunu ortaya koymayı ve Türkiye ile bu devletlerin yaşam boyu öğrenme açısından benzerlik ve farklılıklarını ele almayı amaçlamıştır. Nitel araştırma

³⁰ Ramazan Yüksel, *Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri, Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri İle Stem Uygulamaları Öz Yeterlilik Algıları ve Aralarındaki İlişkinin İncelenmesi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Ankara 2020.

yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemiyle yurt içinde ve yurt dışında kaleme alınmış eserler ile Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü ve Avrupa İstatistik Ofis'inin erişime açtığı eserler incelenmiştir. Araştırmancının evrenini Fatma Lorcü'nün "Avrupa Birliği Eğitim Hedefleri Açısından Türkiye ve Üye Ülkelerin Yakınlıklarının Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında geçen yirmi sekiz Avrupa Birliği ülkesi oluşturmuş, örneklem ise 2020'de eğitim alanında AB ülkelerinin ulaşması gereken hedefler doğrultusunda Türkiye'ye en uzak, en yakın ve orta uzaklıkta mesafesi olan üç ülkeden oluşmuştur. Araştırma bulguları incelendiğinde Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün hedef ve ilkelerine en fazla yaklaşan ülkenin Finlandiya olduğu görülmüştür. Eğitim alanında Türkiye'ye en yakın ülke Portekiz olmasına rağmen hem nicelik hem de nitelik olarak yaptıkları çalışmalarla Türkiye'nin önüne geçtikleri anlaşılmıştır. Yaşam boyu öğrenme alanında Türkiye'de yapılan çalışmaların nicelik ve nitelik açısından eksik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.³¹

Keskin (2021), yaptığı çalışmada fen bilimleri öğretmenlerinin bireysel yenilikçilik düzeyleri ile bireysel yenilikçilik kategorilerinin belirlenmesini ve bunları çeşitli bağımsız değişkenler (yaş, cinsiyet, kıdem yılı ve eğitim düzeyi) bakımından değerlendirmiştir. 2019-2020 eğitim öğretim yılında değişik illerde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaokullarda görev yapan 217 fen bilimleri öğretmeni araştırmanın örneklemi oluşturmaktadır. Kılıçer ve Odabaşı'nın (2010) Türkçeye uyarladığı "BYÖ" ve demografik özelliklere ulaşmak için hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Elde edilen verilerin incelenmesinde istatistik tekniklerden istifade edilmiştir. Tespit edilen bulgulara göre fen bilimleri öğretmenlerinin çoğu bireysel yenilikçilik kategorisinde "öncü" olarak çıkmıştır. Öğretmenlerin bireysel yenilikçilik düzeyleri ise yüksek seviyededir. Yaş bağımsız değişkeni ile bireysel yenilikçilik arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda eğitim seviyesi yükseldikçe bireysel yenilikçilik de yükselmektedir.³²

³¹ Ergem Utkulu, *Unesco Hedef ve İlkeleri Işığında Türkiye'de Yaşam Boyu Öğrenmenin Bugünkü Durumu ve Finlandiya, Portekiz, İtalya Karşılaştırılması*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Ankara 2021.

³² Fatma Nur Keskin, *Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Bireysel Yenilikçilik Düzeylerinin İncelenmesi*, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Kastamonu 2021.

Yıldırım (2021) yüksek lisans çalışmasında ortaokul öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme düzeyleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Yaş, öğrenim düzeyi, meslekteki toplam çalışma süresi, branş ve cinsiyet bağımsız değişkenleriyle çalışmasını zenginleştiren Yıldırım, araştırmasında nicel yaklaşımda ilişkisel tarama modelini kullanmıştır. İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde resmi ortaokullarda görev yapan 364 gönüllü öğretmen çalışmanın örneklemi oluşturmuştur. Çalışma verileri katılımcılara “YBÖÖ”, “BYÖ” ve araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” uygulanarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde SPSS programından istifade edilmiştir.

Araştırma bulguları neticesinde öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme düzeyleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkiye rastlanmıştır. Ayrıca öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik düzeylerinin yüksek seviyede olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin bağımsız değişkenler ile yaşam boyu öğrenme düzeyi incelendiğinde, cinsiyet, yaş, öğrenim seviyesi ve meslekteki toplam çalışma süreleri değişkenlerinde anlamlı bir farklılık olmadığı, sadece branşlara göre anlamlı değişme olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin bireysel yenilikçilik düzeyleri ile cinsiyet, yaş, branş ve meslekteki toplam çalışma süresi değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiş, ancak öğrenim seviyelerine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur.³³

³³ Yasemin Yıldırım, *Ortaokul Öğretmenlerinin Yaşam Boyu Öğrenme Düzeyleri ile Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, İstanbul 2021.

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.YAŞAM BOYU ÖĞRENME

Bu bölümde yaşam boyu öğrenme kavramının tanımı, yaşam boyu öğrenmenin amacı ve kapsamı, önemi ve temel özellikleri, yaşam boyu öğrenme yeterlilikleri, yaşam boyu öğrenmenin tarihsel gelişimi, Türkiye’de yaşam boyu öğrenme uygulamaları ve Diyanet İşleri Başkanlığı başlıkları ele alınacaktır.

1.1.1. Yaşam Boyu Öğrenme Kavramının Tanımı

Yaşam boyu öğrenme kavramı 20. yüzyılın son çeyreğinde yeni bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Bu çeyrekte dünyada yaşanan hızlı değişim ve dönüşümün etkisiyle sürekli eğitim anlayışıyla başta OECD olmak üzere eğitimciler ve eğitim politikacıları aracılığıyla dünyanın gündeminde konuşulmaya başlanmıştır. Yaşam boyu öğrenme hakkında pek çok tanım yapılmış olsa da herkesin üzerinde hemfikir olduğu bir tanım henüz yapılamamıştır.

Yaşam boyu öğrenme ferdi kendi benliğinin farkına varması, farklı öğrenme ortamlarından istifade ederek bilgi ve becerisini geliştirebilmesi,³⁴ bireylerin hayatları boyunca edindikleri bilgi, beceri, yetenek ve kabiliyetlerini bireysel, toplumsal ve mesleki olarak gerekli gelişim bakımından tüm alanlarda devam ettirebileceği öğrenme etkinliğidir.³⁵ Yine bireyin temel becerilerini daha ileriye taşıyabilmesine imkan tanıyan öğrenme süreci,³⁶ bireyin kendisini bilgi, beceri ve yeterlik konusunda daha ileri bir düzeye taşıması için yaptığı tüm amaçlı öğrenmeleri içine alan bir süreç,³⁷ kişinin yaşamı boyunca yeterliliklerini, potansiyelini ve yeteneklerini geliştirmesi,³⁸ hem formel hem de informal olarak bir amaca yönelik olsun ya da olmasın bireysel veya sosyal açıdan bilgiyi artırmak için yapılan faaliyetlerin bütünü³⁹ olarak tanımlanmaktadır. Tüm bu tanımların

³⁴ Veysel Sönmez, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Anı Yayınları, Ankara 2007, 179-180.

³⁵ Avrupa Komisyonu, 2007.

³⁶ Haluk Soran, Buket Akkoyunlu, Yüksel Kavak, “Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri ve Eğitimcilerin Eğitimi Programı: Hacettepe Üniversitesi Örneği”, *HÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (HU Journal of Education)*, C.30, (2006), 202.

³⁷ Erhan Bağcı, “Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde Türkiye’de Yaşam Boyu Eğitim Politikaları”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 30, S. 2, (2011), 139-173

³⁸ Melek Demirel, “Yaşam Boyu Öğrenmenin Anahtarı: Öğrenmeyi Öğrenme”, *2. Ulusal Eğitim Psikolojisi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Kültür Üniversitesi, İstanbul, (2009), 133-145.

³⁹ Aynur, Ersoy, Bülent, Yılmaz, “Yaşam Boyu Öğrenme ve Türkiye’de Halk Kütüphaneleri”, *Türk Kütüphaneciliği*, C.23, S.4, (2009), 807.

yanında yaşam boyu öğrenmenin; bireylerin kişisel, sosyal, ekonomik, eğitim ve mesleki gibi yaşamda var olan her alanda gelişimini içine alan bir süreç olduğu ifade edilebilir.⁴⁰

Yaşam boyu öğrenme belli bir yaşa, zamana ve mekana bağlı kalmadan, herhangi bir sınırlamaya tabi tutulmadan yapılan faaliyetler bütünüdür.⁴¹ Bir başka tanım ise şöyledir: “Kişisel, toplumsal, kültürel, ekonomik ve özellikle çalışmaya yönelik hayatın her alanıyla ilgili olarak, kişilerin ilgilerinin, ihtiyaçlarının ve yeteneklerinin belirlenerek, kendilerini geliştirebilmeleri için ömür boyu iştirak ettikleri örgün, yaygın, yaşamdan öğrenme faaliyetleri ve bu faaliyetler sonucu çıktılarının belgelendirilmesidir.”⁴²

1.1.2. Yaşam Boyu Öğrenmenin Tarihsel Gelişimi

Dünyada bilim, teknoloji ve bilgide baş döndürücü gelişmeler yaşanması eğitim ve öğretimde de yeni gelişmelerin ve kavramların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu değişimin etkisiyle örgün eğitim XX. yüzyılda ortaya çıkan eğitim ihtiyaçları için gerekli olan nitel gelişimi sağlayamamış ve gerilemeye başlamıştır. Örgün eğitimin bireyin hayatında en doğal hakkı olan öğrenme ihtiyacını fırsat eşitliği çerçevesinde karşılaması nicel varlığının gereğidir. Ancak geline nokta da örgün eğitimin hem nicelde hem nitelde ihtiyaçları karşılayamaması sorgulanmasına sebep olmuş ve eğitimde yeni kavramlar yeni yöntemler ortaya çıkmıştır. Öne çıkan kavramlardan bir tanesi de yaşam boyu öğrenmedir.⁴³

Yapılan araştırmalara göre yaşam boyu öğrenmenin insanlık tarihi kadar eski olduğu söylenmektedir. Eğitim alan yazını incelendiğinde antik çağda yaşam boyu öğrenmeye rastlamak mümkündür. Yaşam boyu öğrenmenin hayat boyu süren bir süreç olduğunu ifade eden Plato ve Aristo gibi Yunan düşünürleri bu öğrenmenin temellerini atmışlardır.⁴⁴

⁴⁰ Selim Güneş, Hatice Ferhan, Odabaşı, Abdullah, Kuzu, “Yaşam Boyu Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.11, S.2, (2012), 309.

⁴¹ Yelkin, Diker Coşkun, *Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış DR Tezi, Ankara 2009, 14.

⁴² Mustafa Aksoy, “Kavram Olarak Hayat Boyu Öğrenme ve Hayat Boyu Öğrenmenin Avrupa Birliği Serüveni”, *Bilig*, S.64, Kış 2013, 36.

⁴³ H. Eylem Kaya, “Yaşam Boyu Öğrenme ve Türkiye”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, C.47, S.1, (2014), 85.

⁴⁴ Mehmet Akcaalan, Serhat Arslan, “*Yaşam Boyu Öğrenme: Teori ve Uygulama*”, Eğitim Yayınevi, Konya 2016, 25.

1800’lü yıllardan sonra yaşam boyu öğrenme kavramı Danimarkalı düşünür Grundtvig tarafından kapsamlı olarak ortaya atılmıştır.⁴⁵ 1920’lere gelindiğinde John Dewey, Eduard Lindeman ve Basil Yeaxle, eğitimin sadece okullarda verilebileceği düşüncesinden ziyade sınırlarını genişleterek bizatihi hayatın kendisi olarak görüp geniş bir zamana yayarak yaşam boyu yapılabileceğini belirtmişlerdir.⁴⁶

UNESCO’nun ilk defa 1960 yılında yetişkin eğitiminin yaşam boyu devam eden bir etkinlik olduğunu ifade etmesi ve eğitimle ilgili yapılan düzenlemelerde yaşam boyu eğitim kavramını genel bir ilke olarak önermesi ayrıca OECD, UNESCO ve Avrupa Konseyi gibi bazı uluslararası örgütlerin raporlarında yer almasıyla yaşam boyu öğrenme oldukça önem kazanmıştır.⁴⁷ Bu gelişmeden sonra yetişkin eğitimi, yaşam boyu eğitim anlamında 1972 yılında III. Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı’nda eğitimin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir unsuru olarak kabul edilmiştir.⁴⁸

1970’lerde popülerlik kazanan yaşam boyu öğrenme, 1990 yılına kadar yeterli ilgiyi bulamamıştır. 90’lı yıllarda tekrar gündem olan ve yapılan çalışmalarla desteklen yaşam boyu öğrenme, Avrupa Birliği Komisyonu kararı ile 1996 yılı ‘Avrupa Yaşam Boyu Öğrenme Yılı’ ilan edilmiştir.⁴⁹

1995-2006 yılları arasında AB tarafından yaşam boyu öğrenmeyi geliştirmeye dair pek çok program başlatılmıştır. Socrates, Leonardo Da Vinci II ve Youth programları 1995-2000, Comenius, Erasmus, Leonardo Da Vinci ve Grundtvig programları ise 2000-2006 yılları arasında uygulanmıştır.⁵⁰

Avrupa Konseyi’ne üye ülkelerin devlet başkanları 2000’li yıllarda Lizbon’da toplanmış ve yaşam boyu öğrenmenin temel bir unsur kabul edildiği 10 yıllık bir strateji

⁴⁵ Clay Warren, “Andragogy and N. F. S. Grundtvig: A critical link”, *Adult Education Quarterly*, C.39, (Dec 1989), 211-223

⁴⁶ Selim Ayhan, Düünden Bugüne Yaşam Boyu Öğrenme, “*Yaşam Boyu Öğrenme: Sempozyum Bildiriler ve Tartışmalar İçinde*”, Fevziye Sayılan, Ahmet Yıldız (Ed.), Pegem A. Yayıncılık, Ankara 2006, 2.

⁴⁷ “age”, 2.; Havva E. Kaya, *Yaşam Boyu Yetişkin Eğitimi*, Nobel A. Yayıncılık, Ankara 2016.

⁴⁸ Firdevs Güneş, *Yetişkin Eğitimi (Halk Eğitimi)*, Ocak Yayınları, Ankara 1996.

⁴⁹ Kadir Beycioğlu ve Necdet Konan, “Yaşam Boyu Öğrenme ve Avrupa Eğitim Politikaları”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C.7, S.24, (01.07.2008), 373-374.

⁵⁰ Mustafa Aksoy, *Yaşam Boyu Öğrenme ve Kariyer Rehberliği İlkelerinin İstihdam Edilebilirliğe Etkileri: Otel İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış DR Tezi, Ankara 2008, 42.

belgesi imzalamışlardır.⁵¹ Yine 2000 yılında bireysel gelişimin ve etkin katılımcı yurttaşlık eğitiminin önemle vurgulandığı “Yaşam Boyu Öğrenme Bildirisi” (A Memorandum on Lifelong Learning) yayınlanmıştır.⁵²

Yaşam boyu öğrenmeyi resmi bir politika haline getiren 2001 Prag Bakanlar Toplantısı’nda Avrupa Yükseköğretim programlarının temel unsuru olarak yaşam boyu öğrenme belirlenmiştir.⁵³

Avrupa Komisyonu tarafından 2006 yılında yetişkinlerin yaşam boyu öğrenme süreçlerinin önemini vurgulamak için “Öğrenmek İçin Çok Geç Değildir” adlı bir bildiri yayınlanmıştır. Sonrasında 2007-2013 yıllarını kapsayan süreçte Avrupa Birliği Bütünleştirilmiş Eylem Planı hazırlanmıştır. Bu eylem planı ‘Hayat Boyu Öğrenme Bütünleştirilmiş Programı’ olarak da isimlendirilmiştir. Bu eylem programı Comenius, Erasmus, Leonardo Da Vinci, Grundtvig, Jean Monnet programları ve Çapraz Program olmak üzere altı programdan oluşmaktadır. Politika geliştirme, dil öğrenme, bilgi ve teknoloji geliştirme, yaygınlaştırma başlıkları Çapraz Program’ın içeriğini oluşturmaktadır.⁵⁴

Eğitim, gençlik ve spor alanlarında bireylerin yaş ve eğitim geçmişlerine bakılmaksızın onlara yeni yeterlilikler kazandırmak, istihdam imkanları oluşturmak ve onların kişisel gelişimlerini güçlendirmek amacıyla 1 Ocak 2014 yılında Erasmus+ Programı uygulanmaya başlanmıştır. Ana hedefini iyi uygulamaların değişimi, yeni alanlarda yeni ortaklıkların kurulması (öğrenci, öğretim elemanı ve program değişimi vb.) yoluyla yüksek öğretim alanı oluşturarak derecelerin bilinmesi ve iş birliğinin çoğaltılması oluşturmaktadır.⁵⁵

⁵¹ MEB, Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2014-2018), 2014, http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_04/20025555_hbostratejibelgesi_2014_2018.pdf (31.10.2022 / 13.40), 9.

⁵² Rıfat Okçabol, *Halk Eğitimi (Yetişkin Eğitimi)*, Ütopya Yayınevi, Ankara 2006.

⁵³ Metin Toprak ve Armağan Erdoğan, “Yaşam Boyu Öğrenme: Kavram, Politika, Araçlar ve Uygulama”, *Journal of Higher & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, S.2, (01.08.2012), 72.

⁵⁴ Mustafa Aksoy, “age”, 43.

⁵⁵ Menderes Ünal, “Öğretim Elemanı ve Öğrencilerin AB Erasmus+ Programını Algılama Durumlarının İncelenmesi”, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, C.17, S.3, (Aralık 2016), 583-584.

1.1.3. Yaşam Boyu Öğrenmenin Amacı ve Kapsamı

Bilim ve teknolojinin çok hızlı gelişmesi ve dönüşmesi toplumları etkilemektedir. Bu değişim ve dönüşüme ayak uydurabilmek, yenilenen bilgi ve teknoloji çağında var olabilmek için mevcut sınırlı olan eğitim ve öğretimin yanında bireyin tüm hayatını kapsayacak yaşam boyu öğrenme ihtiyaç haline gelmiştir. Yaşam boyu öğrenme ile birey, yeni bilgiler öğrenen, arayan, araştıran, hayatına aktaran, öğrendiği bilgileri birleştiren, yaşadığı problemlerde çözüm için uygulayan, öğrenmeyi öğrenmiş bir şekilde topluma aktif katılma niteliği kazanmaktadır.⁵⁶

Yaşam boyu öğrenme sürekli yenilenen, değişen topluma bireylerin uyum sağlamalarını, toplumsal ve ekonomik hayatlarını planlayabilmelerini, yaşamın tüm alanlarında aktif olabilmelerini amaç edinmiştir.⁵⁷ Bu anlamda yaşam boyu öğrenme monoton, pasif, sınırlı ve süreli öğrenme süreçlerine karşı olup, bireyin çocukluktan gençliğe, meslek edinimine, iş hayatından emekliliğe kadar hayat devam ettiği sürece bilgede, teknolojiye yenilenmesini gaye edinmiştir.⁵⁸

Yaşam boyu eğitimle amaçlanan bireyin tam gelişiminin sağlanmasıdır. Bu gelişimin sağlayacağı en güçlü faktörün demokratikleşme olacağı düşünülmektedir. Bu sayede bireyin toplumda homojen yapılı, bilgisini artırabileceği, yeteneklerine uyan bir sektörde kendisini geliştirebileceği bir sisteme kavuşacağı düşüncesi kabul görmektedir.⁵⁹

2009 yılı Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi'nde Millî Eğitim Bakanlığı yaşam boyu öğrenmenin amacını, “Finansal ve toplumsal yaşamın tüm alanlarında aktif olabilmek için kişilerin bilgi toplumunun şartlarına ayak uydurabilmelerine imkân tanımadır.” şeklinde açıklamıştır. Bunu sağlayabilmek için nitelikli öğrenmenin “beşikten mezara kadar” devam etmesi, hiçbir şarta, engellemeye, zamana ve mekâna

⁵⁶ Muhittin Yıldırım, *Hayat Boyu Öğrenme Kapsamında Yaygın Eğitim ve Halk Eğitimi Merkezleri*, Gazi Kitabevi, Ankara, Haziran 2009, 6.

⁵⁷ Osman Samancı, Ebru Ocakçı, “Hayat Boyu Öğrenme”, *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.12, S.14, (2017), 712.

⁵⁸ Arslan Topakkaya, “Yaşam Boyu Öğrenme ve Türk Üniversitelerinin Bu Alana Muhtemel Katkıları”, *International Journal of Social Science*, C.6, S.4, (2013), 1083.

⁵⁹ İhsan Kurt, *Yetişkin Eğitimi*, Nobel Yayın, Ankara 2000, 26.

bağlı kalmaksızın her yaşta ve her yerde ulaşılabilir olmasıdır.⁶⁰ Bu takdirde kişiler bilim ve teknolojiadaki hızlı değişim ve dönüşümü takip ettikleri sürece kendilerini güncelleyecekler ve yeni gelişmelere uyum sağlamaları kolaylaşacaktır. Kişilerin modern yaşamdan uzak kalmamaları eğitim ve öğrenmenin sürekli olmasına bağlıdır. Bu sürekliliği sağlayan yaşam boyu öğrenmedir. Yaşam boyu öğrenmenin amaçları üç başlıkta açıklanmıştır.⁶¹

1. Kişisel Gelişme: Yaşam boyu öğrenme kişiyi merkeze alarak hayatın tüm alanlarında bireyin aktif olmasını, ilgisini, yeteneklerini geliştirebileceği imkânları sunmayı amaçlamaktadır. İnsanın yaşam döngüsü içinde beşikten mezara kadar tüm alanlarda hiçbir engele takılmadan, zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın kendisini geliştirmesini, yetiştirmesini, kapasitesini sonuna kadar kullanmasını ve daha verimli bir hayata kavuşmasını amaç edinmiştir.

2. Toplumsal Bütünleşme: Yaşam boyu öğrenme toplumun tüm kesimine fırsatlar sunmayı amaç edinmiştir. Toplumun demokratik yapısının güçlenmesi bireylerin bu fırsatlardan eşit şekilde istifade etmesiyle mümkün hâle gelecek ve toplumsal bütünleşme sağlanacaktır.

3. Ekonomik Büyüme: Bireylerin becerilerini, yeteneklerini geliştirmede fırsat eşitliği sağlamayı amaç edinen yaşam boyu öğrenme, böylelikle finansal verimliliğin ve üretkenliğin artmasını, yeni istihdam alanlarının açılmasını desteklemiş olur.

Yaşam boyu öğrenme, amaçlarını oldukça geniş bir kapsamda gerçekleştirmeye çalışır. Avrupa Komisyonu yaşam boyu öğrenmeyi okul öncesinden başlatıp emeklilik sonrasına kadar oldukça geniş bir zamana yayarak, bu zaman diliminde yapılan tüm formel ve informal öğrenmeler olarak kabul etmiştir.⁶²

⁶⁰ Milli Eğitim Bakanlığı, Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planı, 2014, [http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_04/20025555_hbostratejibelgesi_2014_2018.pdf\(25.10.2022/11.50\)](http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_04/20025555_hbostratejibelgesi_2014_2018.pdf(25.10.2022/11.50)), 9.

⁶¹ Devlet Planlama Teşkilatı, Sekizinci Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporları, 2001, [https://www.sbb.gov.tr/ozel-ih-tisas-komisyonu-raporlari/#1543320522454-d482e763-f24f\(25.10.2022/13.20\)](https://www.sbb.gov.tr/ozel-ih-tisas-komisyonu-raporlari/#1543320522454-d482e763-f24f(25.10.2022/13.20)), 10.

⁶² Erhan Bağcı, “agm”, 139-173.

Yaşam boyu öğrenme, sadece okul içindeki eğitim ve öğretimle değil, okul dışında da ev, işyeri gibi bireyin yaşantısının olduğu her yerde hiçbir kısıtlamaya tâbi olmadan etkinliklerini sürdürür.⁶³

Yaşam boyu öğrenmenin kapsamı kurumsal, bireysel, toplumsal, meslekî, dil öğrenimi, örgün eğitim, nitelikli bir yaşam ve yetişkin eğitimi gibi çeşitli boyutlar açısından değerlendirilmiştir.⁶⁴

1.1.4. Yaşam Boyu Öğrenmenin Önemi ve Temel Özellikleri

Yaşam boyu öğrenme gelişen, değişen ve dönüşen çağın hızına uyum sağlamada eksik kalan bilginin, teknolojinin işlevselleştirilmesinde, ortaya çıkan sorunlara çözüm üretmede, yeni ihtiyaçların giderilmesinde, ideal yaşama ulaşmada yetersiz kalan örgün eğitimin sınırlılıklarının dışında, zamandan ve mekândan bağımsız bir öğrenme modelidir.⁶⁵

Eğitim sistemleri incelendiğinde yaşam boyu öğrenmeyi diğer eğitimlerden farklı ve önemli yapan kendine ait özelliklerinin olmasıdır. Yaşam boyu öğrenmede ön plana çıkan kişisellik, yaşamın içinde ve merkezinde olma özelliğidir. Bu durum eğitimin ve öğrenmenin sınırlarını aşarak bireylerin sosyal, kültürel, finansal, bilgi ve teknoloji olarak yenilenmesine ve gelişmesine destek olmaktadır.⁶⁶

Yaşam boyu öğrenme Memorandumunda yaşam boyu öğrenmenin önemi altı anahtar mesaj ile belirtilmiştir.⁶⁷

1. *Herkes için yeni beceriler oluşturmak*: Kişilerin bilgi toplumuna katılımının sürekli olmasını sağlayacak gerekli temel becerilerin kazandırılmasıdır. Bu sebeple öğrenmenin evrensel ve sürekli ulaşılır olmasını temin ederek kazanılan becerilerin yeni ve güncel olmasını sağlamak gerekir.

⁶³ Gürcü Erdamar, “Yaşam Boyu Öğrenme”, *Eğitimde Yeni Yönelimler*, Özcan Demirel (Ed.), Pegem Akademi Yayınevi, Ankara 2001, 220.

⁶⁴ Ömer Demir, “Hayat Boyu Öğrenme ve Din Eğitimi”, *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.3, S.3, (2016), 47.

⁶⁵ Yusuf Budak, “Yaşam Boyu Öğrenme ve İlköğretim Programlarının Hedeflemesi Gereken İnsan Tipi”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.29, S.3, (2009), 697.

⁶⁶ İsmail Güleç, Seda Çelik, Buket Demirhan, “Yaşam Boyu Öğrenme Nedir? Kavram ve Kapsamı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Sakarya University Journal of Education*, C.2, S.3, (Aralık 2012), 35.

⁶⁷ Commission Of the European Communities, A Memorandum on Lifelong Learning, 2000, https://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf (26.10.2022/1145), 10-18.

2. *İnsan kaynaklarına daha fazla yatırım yapmak*: En önemli varlık olan insanın bireysel olarak kendini geliştirebilmesi, yeteneklerini ortaya çıkarabilmesi ve üretebilmesi için insan kaynaklarına yatırımlar artırılmalıdır.
3. *Öğretmede ve öğrenmede yenilik oluşturmak*: Öğrenme sadece formal değil, aynı zamanda informel ve non-formel yollarla da gerçekleşmektedir. Yaşam boyu öğrenmenin sürekli ve ulaşılabilir olması için etkili öğrenme ve öğretme yöntemleri geliştirilmelidir.
4. *Öğrenmeye değer vermek*: Formal olmayan öğrenmelere katılımı ve sonuçlarını anlama, değerlendirilme ve öğrenmeye katılanların sertifikalandırılma yollarının iyileştirilmesi etkili öğrenmeyi değerli hale getirecektir.
5. *Rehberlik ve danışmanlığı yeniden değerlendirmek*: Bireylerin hayatları boyunca etkili öğrenme fırsatları hakkında, doğru ve kaliteli bilgiye kolayca ulaşması sağlanmalıdır.
6. *Öğrenmeyi eve yakın ve kolay hale getirmek*: Yaşam boyu öğrenme fırsatlarına hayatın tüm alanlarında evde, kütüphanede, sosyal alanlarda, alışveriş merkezlerinde, yolculuklarda vb. kolayca ulaşılabilmeyi mümkün hâle getirmek gerekmektedir.

Hızla değişen ve gelişen dünyanın şartlarına ancak yaşam boyu öğrenmeyi öğrenmiş topluluklar uyum sağlayabileceklerdir. Geleneksel eğitim anlayışıyla bu değişimi yakalamak mümkün değildir. Yaşam boyu öğrenme felsefenin ortaya konulabilmesi için geleneksel eğitim sisteminde günün şartlarına göre yenilikler yapılması, bireyin yaşam boyu öğrenme becerilerini kazanmış olması, kurumların birbirleriyle entegrasyonunun desteklenmesi gerekmektedir. Yaşam boyu öğrenme becerilerinin kazanılabilmesi için temel özelliklerinin bilinmesi ve uygulamaya konması gerekmektedir. Özet halinde yaşam boyu öğrenmenin temel özellikleri şunlardır:⁶⁸

1. *Bütünlük*: Yaşam boyu öğrenmenin her yerde ulaşılabilir olması, öğrenmenin evde, iş yerinde, sosyal alanlarda, boş zaman etkinliklerinde, ulaşım, spor müsabakalarında vb. alanlarda aksamadan devam etmesidir.

⁶⁸ Gürcü Erdamar, “age”, 224.

2. *Entegrasyon*: Kişinin yaşam boyu öğrenmeye hayatının herhangi bir noktasında istediği zaman başlayabilmesi ve devam ettirebilmesidir.
3. *Uygunluk*: Yaşam boyu öğrenme programının ve eğitiminin uygun olmasıdır.
4. *Esneklik*: Yaşam boyu öğrenme zamanının, mekanının, yönteminin ve çeşitliliğinin olmasıdır.
5. *Demokratiklik*: Toplumun bütün fertlerinin yaşam boyu öğrenme imkanına sahip olmasıdır.
6. *Olanaklar ve Güdülenme*: Bireysel ve sosyal farklılıklar dikkate alınarak yaşam boyu öğrenmenin gelişimin sağlanmasıdır.
7. *Eğitim*: Kişinin gelişimi, öğrenmeyi öğrenmesi yaşam boyu öğrenmenin temel amacıdır. Bu amaç doğrultusunda bireyin eşgüdüm içinde çalışması, kendini değerlendirmesi, yeniliklere hazır olma becerisi ve her zaman öğrenmeye açık olması yer almaktadır.
8. *Çeşitlilik*: Yaşam boyu öğrenmenin formel, informal tüm eğitim süreçlerini içine almasıdır.
9. *Öğrenme ve Yaşam Kalitesi*: Yaşam boyu öğrenme ve örgün ya da yaygın eğitim açısından bakıldığında tüm eğitimlerin görevi kişinin ilgisini, bilgisini, yeteneklerini en ileri seviyeye çıkarmasıdır.

Özellikler dikkate alındığında yaşam boyu öğrenmenin en temel özelliği bilinçli, amaçlı ve istedik öğrenmenin tüm yaşam boyunca her yerde devam etmesidir.

1.1.5. Yaşam Boyu Öğrenme Yeterlilikleri

Yaşam boyu öğrenme yeterlilikleri yaşam boyu öğrenmenin yapılabilmesi ve bu yapılma sürecinin başarılı bir şekilde devam ettirilebilmesi için önemli unsurlardan birisidir. Bu beceriler bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanında kişinin sahip olduğu temel yeterlikler ve bu yeterliklere ulaşılmasında belirlenen hedeflerin düzenlenmesini kapsamaktadır.⁶⁹ Yaşam boyu öğrenme yeterlilikleri girişimcilik, öğrenmeyi öğrenme, anadilde ve yabancı dilde iletişim becerileri, kültürel farkındalık, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yeterlikler, fen, matematik, teknoloji yeterliği ve dijital yeterlik olarak sıralanmıştır.⁷⁰ Dünya çok hızlı değişim ve dönüşüm sarmalındadır. Bu sarmalın en

⁶⁹ Yelkin Diker Coşkun, “age”, 33.

⁷⁰ James Figel, Key Competences for Lifelong Learning-European Reference Framework. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. Retrieved May, 25, 2009, 3.

önemli ihtiyacı, değişim ve dönüşüme ayak uydurabilecek kişilerdir. Toplumda bu yeterliklere sahip kişiler için eğitim süreçleri ve sosyal süreçler tekrar gözden geçirilmiştir.⁷¹

Öğrenenin yaşam boyu öğrenmeyi etkili yapabilmesi için ne öğrenmesi gerektiğini bilmesi, öğrenme sürecini doğru yönetmesi, formel ve informal bütün öğrenme fırsatlarından faydalanması gerekmektedir. Temel yetenekler, düşünme maharetleri ve bireysel özelliklerin geliştirilmesi yaşam boyu öğrenme becerilerinin ilettilmesidir. Bireyin kavrayarak okuması, temel matematik becerileri, iletişimi, bilgi teknolojilerini kullanması, gelişen dünyaya uyum sağlaması temel becerilerini; problem çözme ve eleştirel düşünme kabiliyeti, yeni fikirler üretebilme, edinilen bilgileri doğru yerde ve zamanda kullanabilmesi düşünme becerilerini oluşturmaktadır. Herhangi bir çalışmada sorumluluk alabilme, iş birliği içinde çalışabilme, saygılı olma ve kendini yönetebilme gibi özellikler de bireyin kişisel özellikleriyle ilgili yaşam boyu öğrenme becerilerini oluşturur.⁷²

Yaşam boyu öğrenme yeterlilikleri farklı kişilerce ifade edilmiştir. Ancak dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan fertlerin aynı seviyeye ulaşabilmesi için sahip olunması gereken beceriler sekiz kategoride sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma Avrupa Birliği Resmî Gazetesi'nde şu şekilde yayımlanmıştır.⁷³

1. Anadilde iletişim için önemli olan ifadelendirme, yorumlama, dile getirme ve etkileşimde bulunma yeterliliklerine sahip olma.
2. Bireyin farklı kültürleri anlayabilecek, onlarla diyalog kurabilecek kadar yabancı dilde iletişim becerisine sahip olması.
3. Kişinin hayatında ortaya çıkan sorunlarını çözebilecek kadar düşünsel beceriye ve mantıksal çözümleme becerisine sahip olması.
4. Hızla değişen ve gelişen bu çağda bireylerin bilgiyle ve teknolojiyle artık iç içe olması. Kişilerin bilgi iletişim teknolojilerini açık ağlarda kullanması ve internet üzerinden iletişim kurması gibi becerilere sahip olması.

⁷¹ Haluk Soran, Buket Akkoyunlu, Yüksel Kavak, "agm", 202.

⁷² Mehmet Teyfur, "Eğitim Bilimlerinde Yeni Yaklaşımlar", *Eğitim Bilimine Giriş*, N. Saylan (ed.), Anı Yayıncılık, Ankara 2015, 316-347.

⁷³ European Commission, 2006.

5. Öğrenmeyi Öğrenmek: Bireyin, yaşamın tüm alanlarında hem bireysel hem gruplar halinde bilgiyi ve zamanı iyi yönetmesi, ortaya çıkan öğrenme ihtiyacını karşılayacak süreçlerin farkında olarak yeni gelişen bilgi ve becerileri kazanmaya uyum sağlamasıdır.
6. Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yeterlik: Kişilerin etkili davranış becerilerini kazanmış olarak sosyal yaşama ve mesleki çalışma hayatına girmiş olmaları.
7. Girişimcilik Duygusu ve İnisiyatif Alabilme: Bireylerin girişimcilik duygusunun etkisiyle yeni öne sürülen fikirlerin eyleme dönüştürebilme becerisine ve ortaya konan hedeflere ulaşmak için plan, program ve proje hazırlayabilme, gerektiğinde risk alabilme yeterliliğine sahip olmasıdır.
8. Kültürel Farkındalık ve İfade Yeterliği: Kişilerin geçmişten günümüze edindiği kültürel birikimi müzik, edebiyat, görsel sanatlar, sahne sanatları ve kitle iletişim araçları kullanılarak etkili bir biçimde ifade edilebilmesidir.

1.1.6. Türkiye’de Yaşam Boyu Öğrenme Uygulamaları ve Diyanet İşleri Başkanlığı

Türkiye’de yaşam boyu öğrenme bugünkü anlamda düşünüldüğünde çok uzun bir geçmişe sahip değildir. Ancak eğitim, öğrenme ve öğretme açısından bakıldığında yaşam boyu öğrenmenin yüzyıllar öncesine dayanan güçlü bir geçmişi vardır. Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi’nde öğrenme için zaman ve mekân açısından hiçbir sınırlamanın getirilemeyeceği, öğrenmenin, öğretmenin insan hayatının her anında yapılabileceği ifade edilmiş, bir harf öğretene sonsuz bir saygı duyulması gerektiği belirtilmiştir. Yine belgede öğrenmenin çok önemli bir rehber olduğunun saygıyla karşılanması ve öğrenmeye çok kıymet verilmesi gerektiği anlatılmıştır.⁷⁴ Bu açıdan bakıldığında yaşam boyu öğrenmenin Türkiye’deki tarihsel gelişimi Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası dönem olarak incelenebilir. Cumhuriyet öncesi dönemde ülke tarihi araştırıldığında yaşam boyu öğrenme kavramı geçmese de yetişkin eğitiminin ve halk eğitiminin temelleri çok eskilere uzanmaktadır. Hunların ve Göktürklerin halkın eğitimi için yaptığı çalışmalarda, yerleşik hayata geçmeyi başaran Uygurların eğitimi kurumsal bir yapıya kavuşturmalarında, yine bu devletlerin tanrıları ve ölüleri için

⁷⁴ MEB, Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi, 2009, <https://www.memurlar.net/common/news/documents/145960/dokuman.pdf> (01.11.2002/10.45), 7.

düzenledikleri dinî ayinlerde, beylerin şölenlerinde, av programlarında, sözlü edebiyat ürünü olan Dede Korkut hikayelerinde yaşam boyu öğrenme anlamında halk eğitiminin yapıldığını görmek mümkündür.⁷⁵

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde çeşitli kuruluşlar ve cemiyetlerle halk eğitimi ve yetişkin eğitimi sistemli bir şekilde yürütülmüştür. Bu dönemde halk eğitimine destek veren kuruluşlar Camiler, Tekke, Zaviye ve Dergahlar, Medreseler, Kütüphaneler, Sahaflar ve Kitapçılar, Kahvehaneler, Ahilik Teşkilatları, Loncalar, Enderun Mektebi, Sıbyan Mektebi, Türk Ocakları, Terbiye Ocakları, Çırak Okulları, ordu ve Darülfünunlar (Üniversite) olmuşlardır.⁷⁶

Cumhuriyetin ilanından sonra halk eğitimi faaliyetleri alanında çalışmalar hızlanmış; “Halk Eğitimi Şubesi (1926), Halk Derslikleri (1927), Millet Mektepleri (1927), Halk Okuma Okulları (1930), Halkevleri ve Halk Odaları (1932), Köy Eğitim Kursları (1936) ve Köy Enstitüleri (1942), Milli Eğitim Şuraları, 1960 yılında kurulan Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü” ile eğitimler yapılmıştır.⁷⁷

1977’de Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü kurulmuş, ilgili birim değişen ve gelişen şartlara ve ihtiyaçlara göre önce 1978’de Çıraklık Eğitimi Genel Müdürlüğüne, 1983’te Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü’ne, 1987’de Çıraklık Meslekî ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Daire Başkanlığı’na ve 2011 yılında da geçerliliğini ve çalışmalarını devam ettiren Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü’ne dönüşmüştür.⁷⁸

Türkiye’de eğitim politikalarının şekillenmesinde kalkınma planları etkili olmuş ve 1963-2000 yılları arasında yapılan beş yıllık kalkınma planlarında yaşam boyu öğrenmeye doğrudan yer verilmemiştir. 2001-2005 yıllarını kapsayan süreçte sekizinci

⁷⁵ Muhittin Yıldırım, “age”, 21.

⁷⁶ Adil Türkoğlu ve Sanem Uça, “Türkiye’de Halk Eğitimi: Tarihsel Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri”, *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, C.2, S.2, (Aralık 2011), 52.; Muhittin Yıldırım, *Hayat Boyu Öğrenme Kapsamında Yaygın Eğitim ve Halk Eğitimi Merkezleri*, Gazi Kitapevi, Ankara Haziran 2009, 22-29.

⁷⁷ Adil Türkoğlu ve Sanem Uça, agm, 53-54.

⁷⁸ MEB, İzleme ve Değerlendirme Raporu 2017, 2018, <http://hbogm.meb.gov.tr/www/izleme-degerlendirme-raporlari/kategori/104> (01.11.2022/15.20), 21.

kalkınma planında ilk defa değinilmiş ve hayat boyu öğrenmenin kavramı ve amacı belirtilmiştir.⁷⁹

“Eğitimin İşgücü Talebine Duyarlılığının Artırılması”, “Eğitim Sisteminin Geliştirilmesi” düşüncesiyle değişen ve gelişen ekonomik şartlara göre insan yetiştirilmesi amaçlanan 2007-2013 yıllarını kapsayan dokuzuncu beş yıllık kalkınma planında bu başlıklarla yaşam boyu öğrenme vurgulanmıştır. 2023 hedeflerine ulaşmak için 2014-2018 yılları onuncu beş yıllık kalkınma planında “Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi” oluşturulmuştur.⁸⁰

Beş yıllık kalkınma planlarında değinilen yaşam boyu öğrenmeye aynı zamanda Milli Eğitim Şuralarında da çeşitli şekillerde değinilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarından bugüne belirli aralıklarla toplanan şuralarda çoğunlukla halk eğitimi ve yetişkin eğitiminden bahsedilmiştir. 1990 tarihinde toplanan ve konusu yaygın eğitim olan on üçüncü milli eğitim şurasında yaşam boyu öğrenme kavramı hiç konuşulmasa da alınan kararlar yaşam boyu öğrenme açısından önemlidir.⁸¹

Yaşam boyu öğrenmeye detaylı olarak 2006 yılında toplanan On Yedinci Milli Eğitim Şurasında değinilmiştir. “Küreselleşme ve Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi” başlığı altında ilk değinilen konu yaşam boyu öğrenmedir. Yaşam boyu öğrenme politikalarına dair pek çok karar imza altına alınmıştır.⁸² 18. Milli Eğitim Şûrası’nda Hayat Boyu Öğrenme kavramı kullanılmıştır.⁸³ Geline nokta yaşam boyu öğrenme konusunda çalışmalar, etkinlikler ve faaliyetler Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

Yaşam boyu öğrenme kavramının özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren gündeme gelmesiyle kişinin tün hayatını etkileyen yaygın eğitimin önemi daha

⁷⁹ A. Duman, “Türkiye’de Yaşam Boyu Öğrenme Siyasalarını Oluştur(a)mamanın Dayanılmaz Hafifliği, *Yaşam Boyu Öğrenme: Sempozyum Bildirileri ve Tartışmalar İçinde*, Pegem Yay., 2005, 31-44.

⁸⁰ MEB, Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2014-2018), 2014, http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_04/20025555_hbostratejibelgesi_2014_2018.pdf (01.11.2022/16.45), 9-10.

⁸¹ MEB, XIII. Milli Eğitim Şûrası (15-19 Ocak 1990), 1990, https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165326_13_sura.pdf (01.11.2022/20.20).

⁸² MEB, 17. Milli Eğitim Şûrası (13-17 Kasım 2006), 2006, https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165619_17_sura.pdf (01.11.2022/20.30), 5.

⁸³ MEB, 18. Milli Eğitim Şûrası (1-5 Kasım 2010), 2010, https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf (01.11.2022/21.00).

da artmıştır. Türkiye’de eğitim çalışmaları hem örgün hem de yaygın olarak yürütülmektedir. Din eğitimi özelinde eğitim çalışmaları Millî Eğitim Bakanlığı tarafından örgün, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından ise yaygın olarak yapılmaktadır. Örgün din eğitimi belli yaş gruplarda olan öğrencilere planlı, programlı olarak okul içinde uygulanmaktadır. Yaygın eğitim ise farklı yaş gruplarına kısa süreli programlar uygulanarak gerçekleştirilmektedir.⁸⁴

Toplumu din konusunda aydınlatma, bilgilendirme vazifesi anayasal bir kuruluş olan Diyanet İşleri Başkanlığı’na aittir.⁸⁵ Başkanlık kurulduğu günden bugüne çeşitli vasıtalarla toplumu din konusunda aydınlatma ve bilgilendirme görevini yerine getirmektedir. Bu vasıtalarından biri yaygın din eğitimi faaliyetleridir. Yaygın din eğitimi pek çok sosyal grup, kitle iletişim araçları ve bazı toplumsal kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülse de yasal zeminde, planlı, programlı ve daha kuşatıcı bir şekilde Diyanet İşleri Başkanlığı’nca yerine getirilmektedir. Her yaştan ve her öğrenim kategorisinden kişilere kısa süreli programlarla yapılmakta adeta ‘beşikten mezara eğitim’ ya da güncel ifadesiyle ‘hayat boyu eğitim’ fırsatı sunmaktadır.⁸⁶ Bu anlamda DİB’in yaygın din eğitimi hizmetleri: “1. Kur’an kursu hizmetleri; a. Hafızlık eğitimi b. 4-6 yaş grubu programları c. Yaz Kur’an kursları d. İhtiyaç odaklı Kur’an kursları, 2. Camilerde Kur’an öğretimi, 3. Dini yüksek ihtisas eğitimi, 4. Hizmet içi eğitimler; a. Adaylık ve mesleğe hazırlık b. İntibak ve verimliliği artırma c. Tashih-i Huruf d. Aşere Takrib Tayyibe”⁸⁷ alanlarıdır.

Diyanet İşleri Başkanlığı Yaygın Din Eğitimi Hizmetleri

1. Kur’an Kursu Hizmetleri

Cumhuriyetin ilan edilmesiyle yeni bir yönetim anlayışına geçilmiştir. Yaşanan yeni gelişmelerden eğitim politikaları da etkilenmiş, Kur’an eğitimi ve öğretimi de yeniden dizayn edilmeye çalışılmıştır. Kur’an öğretimi 1924-1926 tarihleri arasında

⁸⁴ Mehmet Korkmaz, “Kur’an Kurslarında Din Eğitimi”, *Türkiye’de Din Eğitimi ve Sorunları*, Mustafa Köylü (Ed.), Dem Yayınları, İstanbul 2018, 319.

⁸⁵ DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.633.pdf> (02.11.2022/15.30).

⁸⁶ Ahmet Koç, “Kur’an Kurslarında Din Eğitimi”, *Din Eğitimi*, Mustafa Köylü ve Nurullah Altaş (Ed.), Ensar Neşriyat, İstanbul 2016, 375.

⁸⁷ DİB, Stratejik Plan 2019-2023 Güncellenmiş Versiyon, 2020, <https://stratejigelistirme.diyaret.gov.tr/Documents/Stratejik%20Plan%202019-2023.pdf> (02,11,2022/15.50), 12.

sadece ilkokulların programlarında “Kur’an-ı Kerim ve Malumat-ı Diniyye” dersiyle yer alırken⁸⁸ daha sonraki zamanlarda ne ilköğretim ne de ortaöğretim olmak üzere hiçbir örgün eğitim programında yer almamıştır. Kur’an öğretiminin tekrar örgün eğitim programına alınması ise 2012 yılında seçmeli ders olarak gerçekleşmiştir.⁸⁹

Kur’an öğretimi örgün olarak din öğretimi kurumları olan İmam Hatip Liseleri, Yüksek İslam Enstitüleri ve İlahiyat Fakültelerinde yapılırken, yaygın olarak ise çoğunlukla camilerde ve Kur’an kurslarında yapılmıştır. Açıldığı günden bugüne çok çeşitli problemler yaşanmasına rağmen hiç kapanmadan varlığını sürdürmüş tek kurum Kur’an kursları olmuştur.⁹⁰

Cumhuriyetin ilan edilmesinden 1950’li yıllara kadar düzenli bir gelişim gösteremeyen Kur’an kursları yaşanan pek çok sosyal ve ekonomik problemlerden etkilense de temel belirleyici faktör siyasi ve ideolojik şartlar olmuştur. Bu tarihlerden sonra hızla sayıları artan Kur’an kurslarının, 1965 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Teşkilat Yasası’nın çıkarılmasıyla birlikte yönetmelik gibi yasal düzenlemeleri de yapılmıştır.⁹¹ Bu düzenlemelerin de etkisiyle Kur’an kurslarının gelişmesi devam ederek 1989-1990 öğretim yılında kurs sayısı 4714’e, öğrenci sayısı ise 165416’ya ulaşmıştır.⁹² 1997 yılına kadar devam eden artış, bu yılda ilköğretimin kesintisiz ve zorunlu olarak 8 yıla çıkarılmasıyla Kur’an kursları karardan olumsuz etkilenmiş, neredeyse yarı yarıya bir düşüş yaşanmıştır.⁹³

2000 yılına kadar Kur’an kurslarında istenilen, arzu edilen, çağın gereklerine uygun kurumsal bir sisteme çeşitli sebeplerden dolayı bir türlü geçilememiştir. Ancak bu tarihten sonra yeniden bir yapılanma sürecine gidilerek eğitim programları yenilenmiş, yeni materyal setleri hazırlanmış, kursların teknik ve fiziki alt yapıları güçlendirilerek Kur’an kursları daha bilimsel temelli bir yapıya kavuşturulmuştur.⁹⁴

“Kur’an Kurslarında Hizmet Çeşitliliği” başlığıyla 2010 yılında yeni bir çalışma başlatılarak “Kur’an Kursları Temel Öğretim Programları” ve “Ek Öğretim Programları”

⁸⁸ Mustafa Öcal, *Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Din Eğitimi*, 1. Baskı, Düşünce Kitabevi, Bursa 2011, 454.

⁸⁹ Mehmet Korkmaz, “agm”, 323.

⁹⁰ Halis Ayhan, *Türkiye’de Din Eğitimi*, 3. Baskı, DEM Yayınları, İstanbul 2014, 483.

⁹¹ Ahmet Koç, “agm”, 380.

⁹² DİB, *İstatiklerle Diyanet İşleri Başkanlığı*, Ankara 1990, 66-68.

⁹³ M. Faruk Bayraktar, “Kur’an Kurslarının Sorunları ve Geleceği ile İlgili Bazı Düşünceler”, *Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu*, İBAV Yayınları, Kayseri 2003, 200.

⁹⁴ Ahmet Koç, “agm”, 381.

hazırlanarak uygulamaya konulmuş, uygulamada pilot iller seçilerek 2012 yılında okul öncesine yönelik 4-6 Yaş Kur'an Kursları açılmıştır. Kur'an kursları 2016 yılında A, B, C, D gibi çeşitli gruplara ayrılarak hizmetlerine devam etmektedir.⁹⁵ Tüm bu gelişmelerden sonra 31.12.2021 verilerine göre Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı yaygın din eğitimi yapan Kur'an kursu sayısı 19.781, öğrenim gören öğrenci sayısı ise 504.928'dir.⁹⁶

a. Hafızlık Eğitimi

Hiz. Peygamber ilk Kur'an hafızıdır. Hiz. Muhammed'in (s.a.v.) "Sizin en hayırlınız, Kuran'ı öğrenen ve öğretenidir."⁹⁷ hadisiyle Müslümanların teşvik edildiği hafızlık eğitimi, geçmişten günümüze kesintisiz devam etmiş, İslam eğitim geleneğinde çok önemli bir yere sahip olmuştur. Hafızlık eğitimi önceleri düzenli bir eğitim programı olmadan yapılmıştır. 2010-2011 yılında ise günün ihtiyaçları doğrultusunda "Hafızlık Eğitim Programı" hazırlanarak uygulamaya konulmuş ve bu program dahilinde eğitime devam edilmektedir.⁹⁸

b. 4-6 Yaş Grubu Programları

17 Eylül 2011 tarih ve 633 sayılı kanun hükmünde kararnamenin Resmî Gazetede yayınlanmasıyla, Kur'an kursuna devam etmek isteyen için yaş sınırı ortadan kaldırılmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı halktan gelen yoğun talep üzerine okul öncesi din eğitimine yönelik program hazırlamıştır. 2013-2014 yılında pilot uygulama ile başlayan 4-6 yaş grubu Kur'an kursu, bir yıl sonra ülke geneline yayılmıştır.⁹⁹

c. Yaz Kur'an Kursları

Örgün eğitimde okuyan her yaş grubu öğrencilerin okulların tatile girmesiyle yaz aylarında gittikleri kurslardır. Cami, Kur'an kursu ve uygun görülen mekanlarda açılır. Kur sistemine göre 3 dönem halinde uygulanır. Her kuru 3 hafta süreyle uygulanan program 9 hafta sürmektedir.¹⁰⁰

⁹⁵ Mehmet Korkmaz, "agm", 326.

⁹⁶ DİB, 2021, <https://stratejigelistirme.diyaret.gov.tr/sayfa/57/istatistikler> (03.11.2022/15.30).

⁹⁷ Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân, 21.

⁹⁸ Mehmet Korkmaz, "agm", 328.

⁹⁹ DİB, Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Kur'an Kursu Öğretim Programı (4-6 Yaş), Ankara 2014.

¹⁰⁰ DİB, Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Hafızlık Eğitimi Destek Programı, Ankara 2022, <https://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr/Documents/2018.pdf> (04.11.2022/10.00).

d. İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları

Diyanet İşleri Başkanlığı'na yürütülen din eğitimi çalışmaları, değişen ve gelişen şartlar dikkate alınarak toplumun tüm kesimini kapsayacak şekilde yürütülmektedir. “Hayat boyu öğrenme” ve “öğrenmeyi öğrenme” gibi evrensel yaklaşımlar, toplumda ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar, teknoloji ve iletişim imkanlarının artması, öğrenen rollerin ve kursiyer profillerinin meslek/sector, yaş, eğitim, zaman değişmesi vb. faktörler nedeniyle eğitim programlarının güncellenmesi ve çeşitlilik arz etmesi mecburi hale gelmektedir. Bu vesileyle DİB 28.08.2012 tarihli ve 924 sayılı Başkanlık onayı ile “İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programlarını uygulamaya koymuştur. Bu programlar Kur'an kursu hizmetlerinin geniş kitlelere ulaşmasında önemli roller üstlenmiştir.¹⁰¹ “Uzun Süreli Kur'an Kursları” adıyla eğitim iki dönem halinde yapılırken, programın yürürlüğe girmesiyle “İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursu” adı altında 4 dönem olarak “Temel Öğretim” ve “Ek Öğretim” programları düzenlenmektedir.¹⁰²

İhtiyaç odaklı Kur'an kursları öğretim programları uygulama açısından gerek öğrenme gerekse mekân itibarıyla ciddi kolaylık sağlamıştır. Toplumun her kesiminden bireylerin öğleden önce, öğleden sonra, 17.00-23.00 saatleri arası, hafta içi veya hafta sonu istedikleri zaman İhtiyaç Odaklı Kur'an kurslarına katılabilirler. Uygulama günümüzde de böyle devam etmektedir.¹⁰³

2. Camilerde Kur'an Öğretimi

Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an öğretimi ve dini bilgiler eğitimini Kur'an kurslarının yanı sıra camilerde de yapılmasına önem vermektedir. Bu kapsamda “Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliğinin 26 ve 27. maddelerinde ‘Camilerde Kur'an Öğretimi’ başlığı altında konuyla ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Bu düzenlemeyle çocuk, genç, yaşlı, kadın, erkek gibi değişik yaş ve seviyede olan toplumun tüm fertlerinin istifade edebilmesi sağlanmıştır.¹⁰⁴ İlgi, ihtiyaç ve talepler doğrultusunda camilerde Kur'an

¹⁰¹ DİB, Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programları, Ankara 2019, 5.

¹⁰² Mehmet Korkmaz, *İhtiyaç Odaklı Yaygın Din Eğitimi: Kur'an Kursları, Kayseri Örneği*, Tezmer Yayınları, Kayseri 2013, 58.

¹⁰³ DİB, İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programları, 2019, <https://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr/sayfa/489> (04.11.2022/11.40).

¹⁰⁴ DİB, Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Camilerde Kur'an Öğretimi Programı, Ankara 2010, <https://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr/sayfa/489> (04.11.2022/14.40), 3.

öğretimi ve dini bilgiler eğitimi 2019 yılından itibaren hafta sonu da uygulanabilir hale gelmiştir.¹⁰⁵

3. Dini Yüksek İhtisas Eğitimi

İhtisas eğitimleriyle; personelin görev alanı ile ilgili konularda bilgisini artırması ve uzmanlaşması; temel dini kaynaklara doğrudan başvurma yeteneğine sahip, Başkanlığın müftü ve vaiz gibi kadroları için İslami ilimler alanında temayüz etmiş personel yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.¹⁰⁶

4. Hizmet İçi Eğitimler

a. Adaylık ve Mesleğe Hazırlık

Programlar, göreve yeni başlayan kadrolu veya sözleşmeli personelin ana hatlarıyla mevzuat bilgisine sahip olması, Başkanlığın teşkilat yapısını tanınması, görevinin gerektirdiği donanımına sahip olması, kurumsal aidiyet ve görev şuuru bilinci kazanması, tecrübeli din görevlilerinin rehberliğinde bilgi, görgü ve uygulama becerisi kazanması amacıyla hazırlanmıştır. Programların uygulama zamanı 1 ay ile 3 ay arasında değişmektedir.¹⁰⁷

b. Tashih-i Huruf

Camilerde ve Kur'an kurslarında görevlerini yerine getiren din görevlilerinin (imam-hatip, müezzin kayyım ve Kur'an Kursu Öğreticisi) Kur'an-ı Kerim kıraati açısından eksikliklerini gidermek, kıraat ilminin öngördüğü esaslara uygun ses ve mûsikî eğitimlerini almak, meslektaşlarının yetişmelerinde bilgi ve yetenekleriyle onlara rehberlik edecek, ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığını yurt içinde ve yurt dışında temsil edecek kârilere yetiştirmek amacıyla geliştirilmiştir. Programla; cami ve Kur'an kursu hizmetlerini yürüten görevlilerin Kıraat-ı Âsım Rivayet-i Hafs üzere Kur'an okuyuş usulü ile ilgili bilgi ve becerilerini artırmak, Kur'an-ı Kerim'in okunmasında meydana gelen telaffuz hatalarını gidermek, mûsikî ilmi sayesinde hüsnü tilaveti geliştirmek böylece Kur'an-ı Kerim'in ses-seda ve mana bütünlüğü içerisinde güzel okunmasını sağlamak amaçlanmaktadır. Programın uygulama süresi altı aydır.¹⁰⁸

¹⁰⁵ DİB, Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Camilerde Kur'an Öğretimi Hafta Sonu Kur'an Kursları Programı, Ankara 2019, <https://egitimhizmetleri.diyanet.gov.tr/sayfa/489> (04.11.2022/14.30), 5.

¹⁰⁶ DİB, *Diyanet Eğitim Hizmetleri*, I. Baskı, TDV Yayın Matbaacılık Tic. ve İşl., Ankara 2020, 64.

¹⁰⁷ DİB, "age", 65.

¹⁰⁸ DİB, *Diyanet Eğitim Hizmetleri*, I. Baskı, TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl., Ankara 2020, 47.

c. Aşere Takrib Tayyibe

Kıraat (Aşere-Takrib) Programı; Kur'an-ı Kerim'in usulüne uygun, doğru ve güzel okunması, kıraat ilminin yaşatılması, geliştirilmesi, kıraat alanında uygulama birliğinin sağlanması, kıraat ilmi, vücûhâtı ve kıraat-anlam ilişkisi konularında donanımlı "Kurrâlar" yetiştirmek ve böylece daha etkin ve nitelikli bir din hizmeti sunmak amacıyla hazırlanmıştır. Eğitim 36 ay sürmektedir.¹⁰⁹

Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde çalıştırdığı personeline çeşitli aralıklarla hizmet içi eğitim alma imkânı sunarak, personelinin kurumsal aidiyetinin güçlenmesine hem bireysel yenilikçilik hem de yaşam boyu öğrenme özelliklerinin artmasına katkı sağlamaktadır.

1.2. BİREYSEL YENİLİKÇİLİK

Bilgi ve teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler tüm dünyada etkisini göstermekte, bütün alanlarda yeniliklere ve değişikliklere sebep olmaktadır. Toplumu oluşturan fertlerin bu duruma duyarsız kalmamaları, yaşanan bu gelişmelere ayak uydurmaları beklenmektedir.¹¹⁰ Bireylerin çocuk yaşlardan itibaren kazanmış oldukları beceri ve yetenekler, onların hayatın her alanında karşılaşacakları yeniliklere uyum sağlamalarını ve o oranda başarılı olmalarını sağlamaktadır.¹¹¹ Söz konusu gelişmeler karşısında yenilik ve değişiklikleri başarıyla gerçekleştirmiş ülkeler gelişmiş bilgi ve teknoloji sayesinde dünya üzerinde hakimiyetlerini kurmaktadır.¹¹² Gelişmeler dikkate alındığında toplumun bilgi seviyesini arttırmak için "bireysel yenilikçilik" kavramının kazandırılması gereken önemli bir özellik olduğu ortaya çıkmaktadır.¹¹³ Temelinde 'yenilik ve

¹⁰⁹ "age", 49.

¹¹⁰ Raziye Demiralay, Esmâ Aybike Bayır ve Mehmet Fikret Gelibolu, "Öğrencilerin Bireysel Yenilikçilik Özellikleri İle Çevrimiçi Öğrenmeye Hazır Bulunuşlukları İlişkisinin İncelenmesi", *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, C. 5, S. 1, (Şubat 2016), 162.

¹¹¹ Ramazan Yılmaz ve Yaşar Murat Beşkaya, "Eğitim Yöneticilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ile Bireysel Yenilikçilik Düzeylerinin İncelenmesi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 51, S. 1, (2018), 160.

¹¹² Kürşat Yenilmez ve M. Zafer Balbağ, "Fen Bilgisi Ve İlköğretim Matematik Öğretmeni Adaylarının Stem'e Yönelik Tutumları", *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, C. 5, S. 4, (Kasım 2016), 301.

¹¹³ Nilgün Yenice ve Gizem Alpak Tunç, "Öğretmen Adaylarının Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ile Bireysel Yenilikçilik Düzeylerinin İncelenmesi", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C. 27, S. 2, (Mart 2019), 755.

yenilikçilik’ unsurlarını içeren Bireysel Yenilikçilik kavramı, bu unsurlardan beslenmekte ve gelişmektedir.¹¹⁴

1.2.1. Yenilik ve Yenilikçilik Kavramları

Türkçede karşılığı yenilik olarak kullanılan kelime, Latince “innovatus” sözcüğünden gelmektedir. İngilizcede ise “innovation” olarak yer almaktadır.¹¹⁵ Yenilik kavramı ile ilgili pek çok tanım yapılmaktadır. TDK’ye göre yenilik, yeni olma durumu, yeni olan bir şeyin özelliği, eskimiş, zararlı veya yetersiz sayılan şeylerin yeni, yararlı ve yeterli olanlarıyla değiştirmesi¹¹⁶ anlamında iken, Ayverdi’ye göre yenilik, sonradan ortaya çıkan ileriye dönük şey, yeni buluştur.¹¹⁷ Drucker yenilik kavramıyla yakından ilgilenen bir yazar olarak yeniliği, “bir örgütte birlikte çalışan farklı bilgi ve yetenekteki insanları verimli hale getirmek için onlara ilk defa olanak sağlayan yararlı bilgi” olarak tanımlamıştır.¹¹⁸ Oslo Kılavuzu’na göre ise yenilik kavramı şöyle tanımlanmıştır. “Bir yenilik, işletme içi uygulamalarda, işyeri organizasyonunda veya dış ilişkilerde yeni veya önemli derecede iyileştirilmiş bir ürün (mal veya hizmet), veya süreç, yeni bir pazarlama yöntemi ya da yeni bir organizasyonel yöntemin gerçekleşmesidir.”¹¹⁹

Yenilik kavramının yanında adı sıklıkla duyulan bir diğer kavram ise yenilikçilik kavramıdır. Bu kavram genelde “yenilikçi olma durumu”¹²⁰ olarak açıklanmıştır. Yenilikçiliği bilgiye dayandırarak tanımlayanlar da olmuştur. Buna göre yenilikçilik “değişmek, risk almak, daha da önemlisi bilinenlerin dışına çıkmayı göze alabilmektir.”¹²¹ Yenilikçilik çok sade bir ifadeyle yeni fikirlerin kullanılması,¹²²

¹¹⁴ Cevahir Uzkurt, Tüketicilerin Yenilikleri Benimseme Eğilimleri Üzerinde Kişisel Değerlerin Etkisi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Sergisi*, C. 7, S. 2, (2007), 243.

¹¹⁵ Tuncer Bülbül, “Yenilik Yönetimi”, *Yönetimde Yeni Yaklaşımlar*, Hasan Basri Memduhoğlu ve Kürşat Tılmaz (Ed.), Pegem Akademi, Ankara Mart 2017, 31.

¹¹⁶ *Türk Dil Kurumu*, “Yenilik”, Türk Dil Kurumu Yayınları, Anlara 2011 (11. Baskı), 2574.

¹¹⁷ *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, “Yenilik”, Mas Matbaacılık, İstanbul Ocak 2011 (4. Baskı), 3451.

¹¹⁸ Peter F. Drucker, *Innovation and Entrepreneurship*, Harper&Row Publishers, New York 1985, 30-31.

¹¹⁹ Oslo Kılavuzu, *Yenilik Verilerinin Toplanması ve Yorumlanması İçin İlkeler*, Tübitak, Ankara 2005 (3. Baskı), 50.

¹²⁰ *Türk Dil Kurumu*, “Yenilikçilik”, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011 (11. Baskı), 2574.

¹²¹ Yavuz Demirel ve Zeliha Seçkin, “Bilgi Ve Bilgi Paylaşımının Yenilikçilik Üzerine Etkileri”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 17, S. 1, (2008), 189.

¹²² Bekir Sami Oğuztürk ve Musa Türkoğlu, “Yenilik ve Yenilik Modelleri”, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, (2004), 14.

“müşteri tatminin sağlanması için yeni kaynakların oluşturulması ve yaratıcılığın uygulamaya geçirilmesi süreci”¹²³ olarak tanımlanmıştır.

1.2.2. Bireysel Yenilikçilik Kavramı

Yenilikçi kavramı, yenilik kavramından türeyen, yenilikten yana olan anlamında üzerinde sıkça durulmakta ve genel olarak yenilikçi olma durumu olarak tanımlanmaktadır.¹²⁴ Bireysel yenilikçilik, yeniliğe istekli olmayı, onu benimsemeyi, kullanmayı, olumlu bakış açısı geliştirmeyi ve ondan faydalanmayı ifade eder.¹²⁵ Kapsayıcı bir kavram olan bireysel yenilikçilik, içerisinde fikir öncüsü olabilmeyi, risk alabilmeyi, yeni tecrübelerle açık olabilmeyi barındırmaktadır.¹²⁶ Yenilikçilik, değişmeyi, risk almayı ve bilinenin dışına çıkmayı bilgiye bağlı olarak göze alabilmektir.¹²⁷ Buna göre bireysel yenilikçilik, risk alarak, deneyimlere açık bir şekilde, yeni fikirler üreterek ve bu fikirleri anlatmaktan çekinmeden yenilikleri kişisel çabayla arayıp bulma arzusudur.¹²⁸

Bireysel yenilikçilik bireyin içinde yaşadığı toplumda yeniliği diğer kişilerden daha önce deneyimlemesi ve kabul etmesi¹²⁹, aynı zamanda kişi tarafından bir ürünün, hizmetin veya bir fikrin yeni olarak kabul edilmesidir.¹³⁰

Değişimin ve yeniliğin çok hızla yaşandığı günümüzde sosyal, bireysel ve psikolojik alanlarda ortaya çıkan yeniliklere açık olan, uyum sağlayan bireyler

¹²³ Sadi Can Saruhan ve Müge Leyla Yıldız, *Çağdaş Yönetim Bilimi*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul Aralık 2009, 97.

¹²⁴ *Türk Dil Kurumu*, “Yenilikçilik”, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011 (11. Baskı), 2574.

¹²⁵ Kerem Kılıçer, *Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Öğretmen Adaylarının Bireysel Yenilikçilik Profilleri*, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış DR Tezi, Eskişehir Nisan 2011, 23.

¹²⁶ Kerem Kılıçer ve Hatice Ferhan Odabaşı, “Bireysel Yenilikçilik Ölçeği: Türkçeye Uyarlama, Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, 38, (2010), 151.

¹²⁷ Yavuz Demirel ve Zeliha Seçkin, “agm”, 189.

¹²⁸ Fatma Halide Tuncer, *Duygusal Zekânın Çalışanların Bireysel Yenilikçiliği Üzerindeki Etkisi: Teknoloji Şirketlerine Yönelik Bir Araştırma*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, İstanbul 2018, 45.

¹²⁹ Şemseddin Gündüz, “Öğretmenlerin Bireysel Yenilikçilik ile Dijital Yerlilik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Eğitim ve Bilim*, C. 46, S. 205, (2021), 262.

¹³⁰ Ayşegül Sarioğlu, *Bireysel Yenilikçilik Ölçeğinin Hemşirelikte Geçerlik Ve Güvenirliği*, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Erzurum 2014, 25.

hayatlarında daha rahat edecekleri bir gerçektir.¹³¹ Bundan dolayı bireysel yenilikçilik toplumların yapısına göre değişebilir. Bireylerin daha özgür, kişilerarası iletişimin daha zayıf olduğu, yenilikler nedeniyle meydana gelen kazancın fert yönlü ve istenildiği gibi kullanıldığı toplumlar bireyci toplumlardır. Bu toplumlarda yaşayan yenilikçi bireylerin ortaya koyduğu yaratıcı fikirleri, içinde yaşadıkları topluma aktarmaları daha yüksektir. Birlik ve beraberliğin çok fazla yaşandığı kolektivist toplumlarda yönetim ve denetimin fazla olmasından dolayı bireylerin yenilikçilik düzeyleri daha güç ve zayıftır.¹³²

Bireysel farklılıklar ve yeniliklere karşı verilen tepkiler, bireysel yenilikçiliğin üç kategoride kavramsallaşmasına sebep olmuştur. Bu kavramlar; davranışsal (behavioral) yaklaşım, genel kişilik özelliği (global personality trait) yaklaşımı ve özel kişilik alanı (domain-specific personality trait) yaklaşımıdır.

Davranışsal (Behavioral) Bakış Açısına Göre Yenilikçilik: Bu bakış açısına göre yenilikçilik kavramı bir şeyin benimsenmesiyle özdeşleştirilmektedir. Buna göre bireyin yenilikçi olup olmadığı yeni bir ürünü benimseyip benimsememesiyle tanımlanır. Ayrıca bir yenilikle karşılaştıktan sonra bu yeniliğin ne kadar hızlı benimsenmesi ise yenilikçilik derecesini ortaya çıkarmaktadır. Bu yaklaşımda zaman önem arz etmektedir. Yenilikçi davranışa uygun öğrenme geçmişine sahip bireyler diğerlerine göre yeniliği daha çabuk benimser ve o oranda yenilikçi olurlar. Diğerlerinden bazıları ise, yenilikçilerden etkilenecek şekilde kademeli olarak ortaya çıkan yeniliği kullanmaya başlarlar. Son olarak yeniliği benimsemeyen, yenilikçi olmayanlar ise, ortaya çıkan bu yeniliğin artık ‘yeni’ olarak nitelendirilmesi bittikten sonra ve bunun yerine koydukları alternatif ürünler ortadan kalktığında bu yeni ürünü kullanmaya başlarlar. Ancak bunun yenilikçilik özelliği kalmamıştır.¹³³

¹³¹ İlkey Solmaz, *Öğretmenlerin Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri İle Teknopedagojik Eğitim Yeterlikleri Arasındaki İlişki*, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış YL Tezi, Sakarya, Haziran 2019, 9.

¹³² Hakkı Okan Yeloğlu, “Örgüt, Birey, Grup Bağlamında Yenilik ve Yaratıcılık Tartışmaları”, *Ege Akademik Bakış / Ege Academic Review*, 7 (1), (2007), 143-144.

¹³³ Ronald E. Goldsmith ve Gordon R. Foxall, “The Measurement of Innovativeness”, *The International Handbook on Innovation*, Larisa V. Shavinina (Ed.), Elsevier Science Ltd., 2003, 324.

Genel Kişilik Özelliği (Global Personality Trait) Bakış Açısına Göre Yenilikçilik

Bu bakış açısına göre yenilikçilik bir tür kişilik özelliği olarak tanımlanır. İnsanların farklılaşmasına sebep olan nispeten kalıcı davranış veya biliş kalıpları kişilik özelliklerini oluşturduğu düşünülmektedir. Yeni ve farklı olana gösterilen tepkiler genel kişilik yaklaşımına göre kişinin ne kadar yenilikçi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu tepkiler, yeniliğe karşı çok olumlu bir tutumdan çok olumsuz bir tutuma doğru gelişebilir. Bu bağlamda kişinin yenilikçilik derecesini yeni ve farklı şeyler konusunda riski göze alma, farklılıklara ve deneyime açık olma gibi kişilik özellikleri belirler. Bu bakış açısına göre kişide yenilikçiliğin değerlendirilmesine yönelik alan yazında da kabul görmüş dört ölçek yer almaktadır. Bu ölçekler 1.*Jackson Kişilik Envanteri (Jackson Personality Inventory) (1976)*, 2.*Kirton Yenilik Benimseme Envanteri (Kirton Adaption-Innovation Inventory) (1976)*, 3.*NEO Kişilik Envanteri (NEO Personality Inventory) (1978)*, 4.*Bireysel Yenilik Ölçeğidir (Innovativeness Scale) (1977)*.¹³⁴

Alana Özgü Kişilik Özelliği Bakış Açısına Göre Yenilikçilik

Bu bakış açısı yenilikçiliği alana özgü bir özellik olarak değerlendirmenin daha doğru olduğunu ortaya koymaktadır. Yenilikçilik, yeni ve farklı olana verilen tepkileri tanımlar. Aslında bu yaklaşım yenilikçiliği genel kişilik özelliği bakış açısına benzer şekilde değerlendirmektedir. Ancak farklı olan yanı ise kişilerin ilgi duydukları alanların farklılık göstermesine göre yenilikçi özelliklerinden bahsetmesidir. Yani bir grupta yenilikçi olan kişi diğer grupta yenilikçi olmayabilir. Örneğin, film tutkunu olan kişi en son çıkan popüler müzikleri takip edebilir, fakat yeni lokantalara ilgi duymayabilir. Bu sebepten dolayı alana özgü kişilik özelliği yaklaşımı, bireylerin ilgi duydukları alanlara göre yenilikçiliğin oluşması gerektiğini savunmaktadır. Alana Özgü Yenilikçilik Ölçeği (Domain Specific Innovativeness Scale) bu yaklaşımdan hareketle geliştirilen ölçeklerden birisidir.¹³⁵

Yapılan bu çalışma ile alana özgü kişilik özelliği bakış açısına göre bireysel yenilikçiliğe bakılmıştır.

¹³⁴ Age, 324-325.

¹³⁵ Age, 326-327.

1.2.2.1. Bireysel Yenilikçilik Kategorileri

Bir sosyal sistem içindeki bireylerin hepsi bir yeniliği aynı anda benimsemez. Aksine, yeniliği belli bir zaman aralığında benimserler ve yeni bir fikri ilk kullanmaya başladıkları zamana göre benimseyici kategorilere ayrılırlar.¹³⁶ Bireylerin bir yeniliği daha erken ya da daha geç kabullenmeleri, daha az ya da daha çok değişime istekli olmaları ve daha az ya da daha fazla risk almaları bu farklılıklar sebebiyledir.¹³⁷ Bu durum bireylerin yenilikçilik açısından çeşitli kategorilerde değerlendirilmesini sağlamıştır. Rogers yenilikçilik ve benimseme çalışmalarının öncüsü olarak bu durumu beş kategoride ele almıştır. Her bir kategori kendine ait baskın özelliklere sahiptir. Bu kategoriler; 1.Yenilikçiler (Innovators), 2.Öncü ya da Erken Benimseyenler (Early Adopters), 3.Sorgulayıcılar ya da Erken Çoğunluk (Early Majority), 4.Kuşkucular ya da Geç Çoğunluk (Late Majority) ve 5.Gelenekçiler ya da Geri Kalanlar (Laggards) olarak adlandırılmaktadırlar.¹³⁸

1.2.2.1.1. Yenilikçiler (İlk Benimseyenler-Innovators): Yenilikçilik kategorisi dağılımında %2,5'lik bir paya sahip olup, herhangi bir yeniliği ilk benimseyenlerdir. Yeni fikirleri denemeye çok isteklidirler. Eğitim seviyeleri yüksektir. Bir yenilikle ilgili olarak üst düzey belirsizlikle başa çıkabilmektedir. Yenilikçi bireyler cesaretlidirler. Başarısızlıklarını kabul edebilirler. Yenilikçiler sosyal sistemin diğer üyeleri tarafından saygı görmezlerse de yeniliğin yayılımında çok büyük rol oynarlar. Tehlikeli durumdan çekinmezler, risk alma konusunda cüretkâr davranırlar. İletişimleri ve arkadaşlık bağları güçlüdür.

1.2.2.1.2. Öncüler (Erken Benimseyenler-Early Adopters): Sosyal sistemin %13,5'ni oluşturan erken benimseyenlere öncüler denilmektedir. Öncüler yenilikçilere göre toplumda daha makul karşılanırlar ve saygı görürler. Tolumun diğer fertlerine göre sosyal sistemin en yüksek seviyede fikir önderliğine sahiptirler. Yenilik konusunda bilgi ve tecrübeleriyle liderlik rolünü üstlenirler, bu sebeple örnek olarak gösterilirler. Toplumda herhangi bir yeniliğe karşı risk faktörlerini ortadan kaldırır, bu konudaki tecrübelerini diğerleriyle paylaştıkları için yenilikçiliğin yayılmasını hızlandırırlar.

¹³⁶ Everett M. Rogers, *Diffusion of Innovations*, Third Edition, Free Press, Newyork 1983, 241.

¹³⁷ Kerem Kılıçer ve Hatice Ferhan Odabaşı, "agm", 151.

¹³⁸ Everett M. Rogers, *age*, 247.

1.2.2.1.3. Sorgulayıcılar (Erken Çoğunluk-Early Majority): Sosyal sistemin % 34'ünü oluştururlar. Yenilik konusunda yenilikçiler ve öncülerden sonra gelirler. Sistemin ortalama bir üyesinden hemen önce gelerek yenilikleri benimserler. Ortalama bir sosyo-ekonomik ve eğitim seviyesine sahiptirler. Yeniliği benimseme konusunda istekli ama temkinli davranırlar. Risk almayı istemez, nadiren liderlik yaparlar. Ne yeninin denendiği ilk kişi, ne de eskiyi bırakma konusunda son kişi olmak istemezler.

1.2.2.1.4. Kuşkucular (Geç Çoğunluk-Late Majority): Kuşkucular sosyal sistemin % 34'ünü oluştururlar. Sistemin ortalama bir üyesinden sonra yeni fikirleri benimserler. Kuşkucu ve temkinli bir davranışla yeniliklere yaklaşan geç çoğunluk bireyleri, diğerlerinin çoğunun o yeniliği benimsemesini beklerler. Yenilikler konusunda tüm risklerin ve belirsizliklerin neredeyse tamamının ortadan kalmasını beklerler. Sosyo-ekonomik, eğitim ve teknoloji kullanımında kendisinden öncekilere göre daha düşük seviyededirler.

1.2.2.1.5. Gelenekçiler (Geri Kalanlar-Laggards): Geri kalanlar sosyal sistemin % 16'sını oluştururlar. İsminden de belli olduğu gibi bir yeniliği benimseyen son kişilerdir. Fikir önderliği açısından neredeyse hiçbir özellikleri yoktur. Geçmişten gelen alışkanlıklara göre yaşarlar. Geç kalanlar yenilik konusunda kendilerini güvende hissetmezler. Önceki nesillerin almış oldukları kararlara göre hareket ederler. Sosyal sistemin çoğu bireyleri ileride olacak yeni gelişmelere odaklanırken, geç benimseyenler dikiz aynasından geriye bakmaya sabitlenmişlerdir. Yani geleneklere bağlı olarak geçmiş alışkanlıklara göre yaşarlar.

1.2.3. Yaygın Din Eğitiminde Yenilikçilik

Eğitim ve din eğitimi insanlığın başladığı günden itibaren yaşamda her zaman yerini almıştır. Dönemin şartlarına göre çeşitli şekillerde uygulansa da hep devam etmiştir. Hareketli bir yapıya sahip olduğundan her dönemde ortaya çıkan yeniliklerden etkilenmiş, bu yeniliklerden istifade edilerek eğitim materyalleri, yöntemleri, ortamları ve eğitimin uygulanış şekli zamanın şartlarına göre hazırlanmıştır. 21. yüzyılda bilgi ve teknolojiye yaşanan baş döndürücü gelişmeler yenilikçiliği bireyin yaşamının merkezine

konumlandırmıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak yaşanan değişim ve dönüşüm her alanda olduğu gibi dini alanda da gerçekleşmiştir.¹³⁹

Dine ilgi her zaman olmuştur. Bu ilgi ve alaka beraberinde din eğitime ihtiyacı zorunlu hale getirmiştir. Değişen şartlar, yaşanan yeni gelişmeler inovasyonu/yenilikçiliği din eğitiminde de önemli bir kavram haline getirmiş, bu sayede örgün ve yaygın din eğitimi araçları farklılaşmış, eğitim ortamı, öğretim müfredatı ve stratejileri değişmiştir.¹⁴⁰

Daha önce de belirttiğimiz gibi Diyanet İşleri Başkanlığı din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmekle görevli bir kurumdur. Günümüzde bu hizmeti merkezden taşraya kadar çeşitli unvanlarda görev yapan 130.658 din görevlisi vasıtasıyla yürütmektedir.¹⁴¹ Yapılan hizmetlerin istenilen düzeyde verimli olup olmadığı tartışılabilir.¹⁴² Bugün sunulmaya çalışılan din hizmetlerinin verimliliği değerlendirildiğinde hızla gelişen, değişen sosyo-kültürel yapıya ayak uydurmak, toplumun beklenti ve ihtiyaçlarını karşılamak için din görevlilerinin yeterliliklerini geliştirmesi, geleneksel uygulanan yöntemlerin günün şartlarına göre güncellenmesi ve tamamen yeni irşat yöntemlerinin ortaya konulması gerekmektedir.¹⁴³

Bugün dünyada çok hızlı değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Buna bağlı olarak toplumun beklentileri, ihtiyaçları çeşitlenmekte ve artmaktadır. Bu durum dini yaşamda da hissedilmektedir. Dini alanda mevcut bilgi, uygulama ve metotlar zaman içerisinde yetersiz hale gelirken, diğer yanda yeni gelişmelere bağlı olarak pek çok ihtiyaç da ortaya çıkmaktadır. Bu ihtiyaçlara zamanında uygun çözümler sunabilmek için inovasyonun/yenilikçiliğin din hizmetleri ve bu hizmeti sunan din görevlileri için son derece önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Din hizmetlerinin ve din görevlilerinin toplumun gerisinde kalmamak, tarihin dışına itilmemek için bilimsel, sosyal, teknolojik,

¹³⁹ İlyas Erpay, “Eğitimde İnovasyon ve Din Eğitimi İlişkisi”, *İktisadi ve Sosyal Yönleriyle İnovasyon*, Birgül Uyan ve Musa Çakır (Ed.), İksad Publishing House, Ankara 2019, 70-71.

¹⁴⁰ Age, 88.

¹⁴¹ Diyanet İşleri Başkanlığı, *2022 Yılı Performans Programı*, 2022, <https://stratejigelistirme.diyanet.gov.tr/Documents/Programi.pdf> (04.01.2023/16.40), 26.

¹⁴² Fikret Karaman, “Din Görevlileri ve Hizmette Verimlilik”, *Din Hizmetlerinde Yöntem ve Verimlilik*, Hayrullah Köken (Ed.), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006, 44.

¹⁴³ İbrahim Turan, “Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C.13, S.1, (2013), 48.

ekonomik ve toplumsal olarak kendilerini yenilemeleri gerekmektedir.¹⁴⁴ Zira din görevlileri yaptıkları görev itibariyle zamanlarının çoğunu halkla beraber geçirirken onlarla iletişim kurmakta, onların hem dinî hem ailevî hem de sosyal pek çok sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunların sağlıklı bir şekilde çözüme kavuşabilmesi için din görevlilerinin mesleki açıdan yeterli, halkla ilişkiler bağlamında donanımlı, toplumun ihtiyaç ve beklentileri karşılayabilecek düzeyde çözüm üretebilen, yeniliğe açık, teknolojiyi olumlu kullanabilecek nitelikte olmalıdır.¹⁴⁵

¹⁴⁴ Ömer Faruk Söylev, “*agm*”, 124.

¹⁴⁵ İlhan Topuz, “Cami Din Görevlilerinin Yeterliliklerinin Manevi Danışmanlık Açısından Değerlendirilmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.2, S.35, (2015), 50-53.

BÖLÜM 2: YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın yöntemine, evrenine, örnekleme, veri toplama araçlarına, veri toplama sürecine ve verilerin analiz yöntemlerine yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma; Samsun ilinde görev yapan din görevlilerinin (İmam Hatip, Müezzin Kayyım, Kur'an Kursu Öğreticisi) yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeylerini belirlemeyi amaçlayan betimsel bir çalışmadır. Betimsel (descriptive) araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tanımlamayı amaçlar. Bu sebeple sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalarda, yaygın olarak betimsel tarama yöntemi kullanılmaktadır.¹⁴⁶ Bu çalışmada ayrıca din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlandığı için nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli uygulanmıştır. İlişkisel tarama modelinde iki veya daha fazla değişken arasında değişimin varlığının ve/veya derecesinin ortaya konulması amaçlanmaktadır.¹⁴⁷ Bu kapsamda din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2021 yılında Samsun İl Müftülüğü bünyesinde İmam Hatip, Müezzin Kayyım ve Kur'an Kursu Öğreticisi olarak görev yapan 3379 din görevlisi oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise evrenden tesadüfi örnekleme metoduyla seçilen 1042 din görevlisi oluşturmaktadır.

Tablo 1: Evren Örneklem Tablosu

Evren	Örneklem	%
3379	1042	30,83

Örneklemin temsil gücünün ortaya konulabilmesi için literatürde birtakım modeller geliştirilmiştir. Bu çalışmada örneklem sayısının hesaplanabilmesi için

¹⁴⁶ Şener Büyüköztürk ve Diğerleri, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 18. Baskı, Pegem Akademi, Ankara Kasım 2014, 22.

¹⁴⁷ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 30. Basım, Nobel Yayıncılık, Ankara Eylül 2016, 114.

$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1)+t^2pq}$ formülünden yararlanılmıştır.¹⁴⁸ Evren büyüklüğü (N), anlamlılık düzeyi (t), incelenen olayın gerçekleşmesi (p), gerçekleşme olasılığı (q) ve hata payı (d) değerleri formüldeki yerine yerleştirildiğinde aşağıdaki sonuç elde edilmektedir:

$$\frac{3379 * 1,96^2 * 0,5 * 0,5}{0,05^2 * (3379 - 1) + 1,96^2 * 0,5 * 0,5} = 345,03$$

Buna göre 3379 kişilik bir evreni temsilen ortalama 345 din görevlisinin araştırma örneklemini için yeterli olacağı görülmüştür. Bu araştırmada 1042 din görevlisine ulaşılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri eş zamanlı olarak Samsun ilinde görev yapan din görevlilerine uygulanan iki farklı ölçme aracı ve demografik özellikler bilgi formu ile toplanmıştır. Din görevlilerinin bireysel yenilikçilik düzeylerini ölçmek amacıyla “BYÖ”; yaşam boyu öğrenme eğilimlerini ölçmek amacıyla “YBÖÖ” kullanılmıştır. Din görevlilerinin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla ilgili literatürden yararlanılarak araştırmacı tarafından “Demografik Özellikler Bilgi Formu” geliştirilmiştir. Hem YBÖ hem de YBÖÖ’ye ilişkin bilgiler aşağıda başlıklar halinde verilmiştir.

2.3.1. Bireysel Yenilikçilik Ölçeği

Araştırmada Kerem Kılıçer ve Hatice F. Odabaşı’nın (2010) Türkçeye uyarladığı “BYÖ” kullanılmıştır. Ölçek kendi içinde dört alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar “Değişime direnç”, “Fikir önderliği”, “Deneyime açıklık” ve “Risk alma” olarak isimlendirilmiştir. Ölçek beşli likert tipinde hazırlanmış olup (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Ortadayım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum), toplamda 20 maddeden oluşmaktadır.¹⁴⁹

Ölçek yardımıyla en düşük 14, en yüksek ise 94 puan alınabilmektedir. Katılımcılar ölçek üzerinden hesaplanan puanlara göre yenilikçilik bağlamında kategorize edilebilmektedir. Buna göre katılımcıların ölçek ortalaması 80 puan üstünde ise “Yenilikçi”, 69 ve 80 puan arasında ise “Öncü”, 57 ve 68 puan arasında ise

¹⁴⁸ Hülya Çıngı, *Örnekleme Kuramı*, Hacettepe Üniversitesi Basımevi, Ankara 1994, 107.

¹⁴⁹ Kerem Kılıçer ve Hatice Ferhan Odabaşı, “agm”, 160.

“Sorgulayıcı”, 46 ve 56 puan arasında ise “Kuşkucu”, 46 puan altında ise “Gelenekçi” olarak yorumlanmaktadır. Ayrıca ölçek yardımıyla hesaplanan puana göre genel olarak bireylerin yenilikçilik düzeyleri hakkında da değerlendirilmede bulunulabilmektedir. Buna göre; 68 üstü puan alan bireyler oldukça yenilikçi olarak değerlendirilirken, 64 altı puan alan bireyler yenilikçilikte düşük olarak yorumlanmaktadır.¹⁵⁰

Tablo 2: BYÖ Genel Betimsel İstatistikleri

Ortalama	Varyans	Std. Sapma	İfade Sayısı
69,1276	74,282	8,61873	20

Tabloda görüldüğü üzere araştırmaya katılan din görevlilerinin yenilikçilik düzeylerinin “öncü” kategorisinde yer aldığı ifade edilebilir.

¹⁵⁰ Kerem Kılıçer ve Hatice Ferhan Odabaşı, “*agm*”, 153.

Tablo 3: BYÖ Maddelerinin Ortalama, Standart Sapma ve Varyans Puanları

Tanımlayıcı istatistikler	N	$\bar{x}$	Sd	Variance
1. Arkadaşlarım öneri veya bilgi almak için sık sık bana başvururlar.	1042	3,394	,906	,821
2. Yeni fikirleri denemekten hoşlanırım.	1042	3,834	,877	,771
3. Bir şeyi yapmanın yeni yollarını ararım.	1042	3,990	,856	,734
4. Genellikle yeni fikirleri kabullenmekte temkinliyimdir.	1042	2,651	1,061	1,126
5. Bir sorunu çözerken yanıt açık olmadığı zaman çözüm için çoğu kez yeni yöntemler geliştiririm.	1042	3,769	,899	,810
6. Yeni icatlara ve yeni düşünce tarzlarına karşı şüpheciyimdir.	1042	3,201	1,149	1,321
7. Çevremdeki insanların büyük bir çoğunluğunun kabul ettiğini görene kadar yeni fikirlere pek itibar etmem.	1042	3,256	1,131	1,280
8. Arkadaş grubum içinde etkili bir birey olduğumu düşünürüm.	1042	3,684	,857	,735
9. Düşüncelerimde ve davranışlarımda kendimi yaratıcı ve özgün görürüm.	1042	3,573	,932	,869
10. Genellikle arkadaş grubum içinde yeni bir şeyi kabul eden son kişilerden biri olduğumu düşünüyorum.	1042	3,350	1,074	1,154
11. Yaratıcı bir kişiliğe sahibimdir.	1042	3,444	,985	,971
12. Ait olduğum grubun liderlikle ilgili sorumluluklarını almaktan hoşlanırım.	1042	3,456	1,073	1,153
13. Çevremdeki bireylerde işe yaradığını görene kadar bir işi yapmanın yeni yollarını kabullenmekte isteksiz davranırım.	1042	3,313	1,043	1,090
14. Düşüncelerimde ve davranışlarımda özgün olmayı heyecan verici bulurum.	1042	3,798	,898	,807
15. Eski usul yaşam tarzının ve işleri eski yöntemlerle yapmanın en iyisi olduğunu düşünürüm.	1042	3,260	1,127	1,270
16. Belirsizlikler ve çözülmemiş problemler beni güdüler.	1042	3,379	1,025	1,052
17. Yenilikleri dikkate almadan önce diğer insanların o yeniliği kullandığını görmeliyim.	1042	2,814	1,063	1,131
18. Yeni fikirlere açığımdır.	1042	4,241	,824	,679
19. Cevabı belirsiz sorular beni heyecanlandırır.	1042	3,547	1,084	1,176
20. Yeni fikirlere karşı çoğunlukla şüpheciyimdir.	1042	3,165	1,083	1,173
Genel Ortalama	1042	3,456	,430	,186

BYÖ'nün maddeleri incelendiğinde, en yüksek puan ortalamasının $\bar{x}$: 4,241 puan ile "Yeni fikirlere açığımdır." ifadesinde; en düşük puan ortalamasının ise $\bar{x}$: 2,651 puan

ile “Genellikle yeni fikirleri kabullenmekte temkinliyimdir.” ifadesinde olduğu görülmektedir. Aşağıdaki tabloda BYÖ’nün güvenirlik analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4: BYÖ Güvenirlik Analizi

Alt Boyutlar	Madde Numarası	Madde Sayısı	Cronbach’s Alpha	Cronbach’s Alpha (Kılıçer ve Odabaşı, 2010)
Değişime Direnç	4, 6, 7, 10, 13,	8	0,777	0,81
Fikir Önderliği	1, 8, 9, 11, 12	5	0,798	0,73
Deneyime Açıklık	2, 3, 5, 14, 18	5	0,791	0,77
Risk Alma	16, 19	2	0,721	0,62
BYÖ Genel	Tüm Maddeler	20	0,767	0,82

Ölçeğin güvenirlik sonuçları analiz edildiğinde din görevlilerinin bireysel yenilikçilik seviyelerinin belirlenmesi için tercih edilen ve uygulanan BYÖ’nün güvenilir olduğu ifade edilebilir.

2.3.2. Yaşam Boyu Öğrenme Ölçeği

Araştırmada Engin, Kör ve Erbay (2017) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “YBÖÖ” kullanılmıştır. Ölçek beşli likert tipinde hazırlanmış olup (1: Asla, 2: Nadiren, 3: Ara sıra, 4: Sık sık, 5: Her zaman), toplamda 15 maddeden oluşmaktadır. Ölçek yardımıyla en düşük 15, en yüksek ise 75 puan alınabilmektedir. Tek bir boyutu olan ölçeğin toplam puanı, madde puanlarının toplamının madde sayısına bölünmesi ile elde edilmektedir. Aritmetik ortalaması elde edilen ölçeğin toplam puanı ne kadar yüksek olursa, bireylerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin de o derecede yüksek olduğu ifade edilebilir.¹⁵¹

Tablo 5: YBÖÖ Genel Betimsel İstatistikleri

Ortalama	Varyans	Std. Sapma	İfade Sayısı
52,8599	82,937	9,10698	15

¹⁵¹ Melih Engin, Hakan Kör ve Hasan Erbay, “Yaşam Boyu Öğrenme Ölçeği Türkçe Uyarlama Çalışması”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C. 25, S. 4 (Temmuz 2017), 1565-1572.

Araştırmaya katılan din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme puan ortalamaları $\bar{x}$: 52,85 bulunmuştur. Ortanca değer 45'tir. Orantı hesabı yapıldığında $52,8599 \times 100 = 75 \times (\%)$ işleminin sonucu %70,47 olarak bulunmaktadır. Bu sonuca göre katılımcıların yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin ortalamadan yüksek olduğu ifade edilebilir.

Tablo 6: YBÖÖ Maddelerinin Ortalama, Standart Sapma ve Varyans Puanları

YBÖÖ	N	$\bar{x}$	Sd	Variance
1. Yeni bir şeyler öğrenmek için okurum.	1042	3,908	,8887	,790
2. Öğrendiklerimi başkalarıyla paylaşıyorum.	1042	4,166	,8478	,719
3. Problemleri ve meseleleri derinlemesine analiz etmeyi severim.	1042	3,923	1,0189	1,037
4. Kendimi hayat-boyu öğrenen biri olarak görürüm.	1042	4,191	,957	,916
5. Okumak düzenli faaliyetlerim arasında gelir.	1042	3,701	,924	,855
6. Yazmak düzenli faaliyetlerim arasında gelir.	1042	2,770	,973	,947
7. Kendi kendine motive olan bir öğrenenim.	1042	3,655	,989	,979
8. İlgi çekici kitap ve dergiler bulmak için kütüphane ve kitap dükkanlarında dolaşırım.	1042	2,652	,961	,924
9. Sınıfta, iş yerinde veya arkadaş sohbetlerinde tartışmalara ilgi çekici katkılar yaparım.	1042	3,185	,963	,929
10. Etkinliklerim eleştirel düşünme içerir.	1042	2,868	1,038	1,079
11. Keyif almak ve eğlenmek için okurum.	1042	3,300	1,096	1,202
12. Birçok şeyi merak eden birisiyim.	1042	3,835	1,014	1,029
13. Öğrenme konusundaki ilgi alanım çok geniş bir yelpazeden oluşur.	1042	3,532	1,076	1,158
14. Yeni şeyler öğrenmeyi severim	1042	4,291	,831	,691
15. Derste veya işimde gerekli olmayan konularda birçok şey okurum.	1042	2,875	1,142	1,304
Genel Ortalama	1042	3,524	,607	,369

YBÖÖ'nün maddeleri incelendiğinde, en yüksek puan ortalamasının $\bar{x}$: 4,291 puan ile "Yeni şeyler öğrenmeyi severim." ifadesinde; en düşük puan ortalamasının ise $\bar{x}$: 2,652 puan ile "İlgi çekici kitap ve dergiler bulmak için kütüphane ve kitap dükkanlarında dolaşırım." ifadesinde olduğu görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda YBÖÖ'nün güvenirlik analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 7: YBÖÖ Güvenirlik Analizi

	Madde Numarası	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha (Engin, Kör ve Erbay,
Yaşam Boyu Öğrenme	1-15	15	0,883	0,93

Ölçeğin güvenirlik sonuçları analiz edildiğinde din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin belirlenmesi için tercih edilen ve uygulanan YBÖÖ'nün güvenilir olduğu ifade edilebilir.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada kullanılan ölçeklerin din görevlilerine (İmam Hatip, Müezzin Kayyım ve Kur'an Kursu Öğreticisi) uygulanabilmesi için öncelikle Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır (Ek 4). Ardından Samsun İl Müftülüğüne başvuru yapılarak araştırmanın uygulanabilmesi için onay alınmıştır (Ek 5). İzinleri alınan ölçekler araştırmacı tarafından Google Form Belgesi olarak online ortama yüklenmiştir. İlçe müftülükleri ile görüşülerek anket bağlantısının Samsun il genelinde görev yapan din görevlilerine ulaştırılması talep edilmiştir. Bu doğrultuda araştırma verileri Haziran-Temmuz 2021 tarihlerinde çevrimiçi ortamda toplanmıştır.

Araştırmaya katılan din görevlilerine araştırma konusunda bilgilenmeleri için anket formunun girişinde gerekli açıklamalara yer verilmiş ve gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul etmeleri halinde soruları cevaplamaları istenmiştir.

Elde edilen verilerin çözümlenmesinde IBM SPSS Statistics (Statistical Package for the Social Sciences) 22.0 programı kullanılmıştır. Veriler öncelikle istatistik programına aktarılmış, ardından din görevlilerinin demografik özelliklerinin betimlenebilmesi için yüzde ve frekans analizleri yapılmıştır. Araştırmada uygulanacak testlere karar verebilmek için normallik testleri yapılmıştır. Aşağıda bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme ölçeklerinin normallik testi sonuçları verilmektedir.

Tablo 8: Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Ölçekleri Normal Dağılım Değerleri

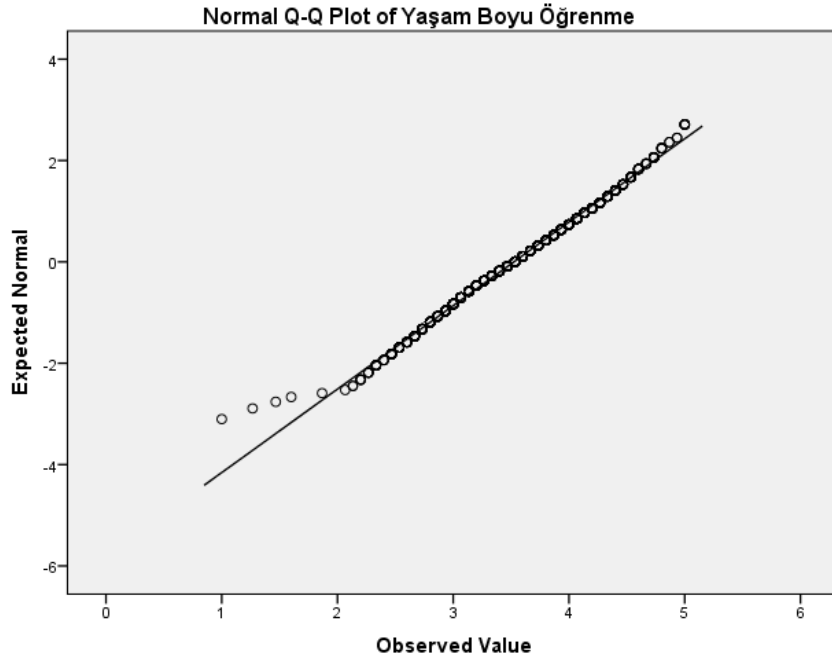
	N	Kurtosis (Basıklık)	Skewness (Çarpıklık)
Bireysel Yenilikçilik	1042	1,033	,261
Yaşam Boyu Öğrenme		-,060	-,093

Literatüre göre bir ölçekten elde edilen verilerin normal dağılıp dağılmadığına karar verebilmek için Skewness ve Kurtosis değerlerine bakılmalıdır. Sosyal bilimlerde bu değerlerin $\pm 2,0$ puan aralığında yer alması verilerin normal dağıldığını göstermektedir.¹⁵² Elde edilen sonuçlara göre, her iki ölçekte de Skewness ve Kurtosis değerlerinin $\pm 2,0$ puan aralığında yer alması nedeniyle verilerin normal dağıldığı anlaşılmış ve bu sebeple araştırmada parametrik testler kullanılmıştır.

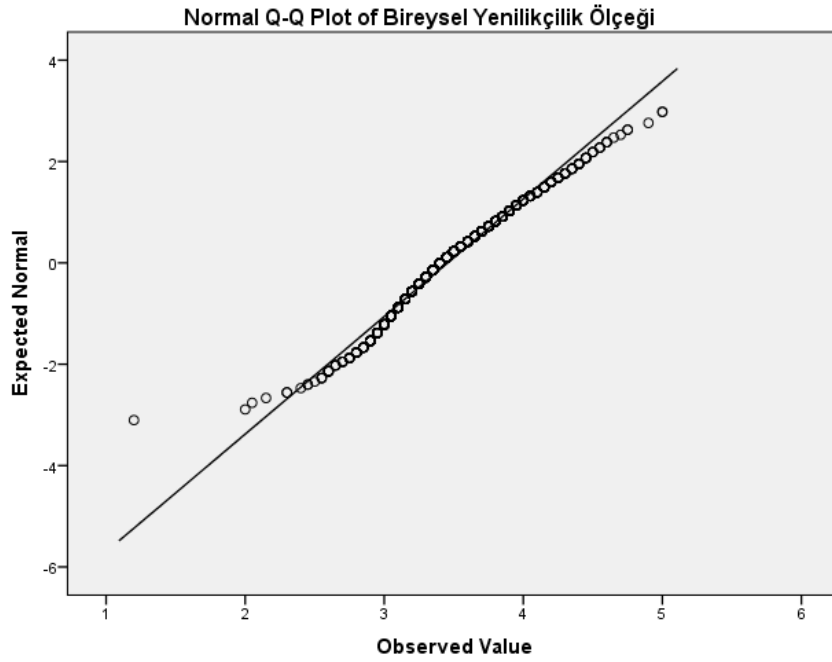
Araştırmada cinsiyet ve medeni durum değişkenlerine yönelik yapılan istatistiklerde t-testi; yaş, görev türü, görev yeri, kıdem yılı, bulundukları yerdeki görev süresi ve mezuniyet durumu değişkenlerin analizinde One-way ANOVA testinden yararlanılmıştır. ANOVA testi sonuçlarında manidar bir farklılaşma görüldüğünde ve dağılımın homojen olması durumunda bu farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için Tukey HSD Post Hoc testi kullanılmıştır. Yaşam boyu öğrenme puanları ile bireysel yenilikçilik puanları arasındaki ilişkinin incelenmesinde Pearson Korelasyon

¹⁵² Darren George & Paul Mallery, *IBM SPSS Statistics 26 Step by Step*, Sixteenth Edition, Routledge New York, 2020, 113-115.

analizinden ve eş zamanlı çoklu regresyon analizinden yararlanılmıştır. Aşağıda ölçeklerden elde edilen verilerin normal dağılımlarına ilişkin grafikler verilmiştir.

Grafik 1: YBÖÖ Normallik Grafiği

Grafik 2: BYÖ Normallik Grafiği

BÖLÜM 3: BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde örneklem olarak seçilen ve araştırmaya katılan din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri incelenecektir. Öncelikle din görevlilerinin sosyo-demografik bilgilerinin bulunduğu frekans dağılım bilgilerine, sonrasında ise bağımsız değişkenlere göre din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeylerine yer verilecektir.

3.1. DİN GÖREVLİLERİNİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE YÖNELİK BULGULAR

3.1.1 Din Görevlilerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan din görevlilerinin cinsiyetlere göre sayı ve yüzde dağılımı Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: Din Görevlilerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kadın	184	17,7
Erkek	858	82,3
Genel Toplam	1042	100,0

Tablo 9’a göre araştırmaya katılan 1042 din görevlisinin 184’ünü (%17,7) kadın din görevlileri oluştururken, 858’ini (%82,3) erkek din görevlileri oluşturmaktadır. Samsun ilinde araştırmaya katılan din görevlilerinin büyük çoğunluğunun erkek din görevlileri olduğu görülmektedir.

3.1.2. Din Görevlilerinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan din görevlilerinin yaş gruplarına göre dağılımları sayı ve yüzde olarak Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10: Din Görevlilerinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grupları	N	%
18-29	149	14,3
30-39	282	27,1
40-49	341	32,7
50-65	270	25,9
Genel Toplam	1042	100,0

Tablo 10'a göre araştırmaya katılan 149 din görevlisi (%14,3) 18-29 yaş aralığında, 282 din görevlisi (%27,1) 30-39 yaş aralığında, 341 din görevlisi (%32,7) 40-49 yaş aralığında ve 270 din görevlisi ise (%25,9) 50-65 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan din görevlilerinin yaşı göre dağılımlarına bakıldığında çoğunluğun 40-49 yaş aralığındaki din görevlilerinden oluştuğu görülmektedir.

3.1.3. Din Görevlilerinin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan din görevlilerinin medeni durumlarına göre dağılımları sayı ve yüzde olarak Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11: Din Görevlilerinin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durum	N	%
Evli	935	89,7
Bekâr	107	10,3
Genel Toplam	1042	100,0

Tablo 11'e göre araştırmaya katılan 935 din görevlisi (%89,7) evli, 107 din görevlisi (%10,3) ise bekaardır. Araştırmaya katılan din görevlilerinin büyük çoğunluğunun evli oldukları görülmektedir.

3.1.4. Din Görevlilerinin Görev Yeri İlçesine Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan din görevlilerinin görev yeri ilçesine göre dağılımları sayı ve yüzde olarak Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12: Din Görevlilerinin Görev Yeri İlçesine Göre Dağılımı

Görev Yeri İlçesi	N	%	Görev Yeri İlçesi	N	%
19 Mayıs	58	5,6	İlkadım	121	11,6
Alaçam	76	7,3	Kavak	30	2,9
Asarcık	30	2,9	Ladik	46	4,4
Atakum	84	8,1	Salıpazarı	54	5,2
Ayvacık	31	3,0	Tekkeköy	54	5,2
Bafra	88	8,4	Terme	55	5,3
Canik	47	4,5	Vezirköprü	96	9,2
Çarşamba	69	6,6	Yakakent	42	4,0
Havza	61	5,9	Genel Toplam	1042	100,0

Tablo 12’de görüldüğü üzere araştırmaya en fazla katılım İlkadım ilçesinden (%11,6), en az katılım ise Asarcık ve Kavak (%2,9) ilçelerinden olmuştur. Genel frekans dağılımı birbirine yakın görünmektedir.

3.1.5. Din Görevlilerinin Görev Yerine Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan din görevlilerinin görev yerine göre dağılımları sayı ve yüzde olarak Tablo 13’te gösterilmiştir.

Tablo 13: Din Görevlilerinin Görev Yerine Göre Dağılımı

Görev Yeri Bölgesi	N	%
İlçe Merkezi	401	38,5
Köy	641	61,5
Genel Toplam	1042	100,0

Tablo 13’e göre araştırmaya katılan 401 din görevlisi (%38,5) ilçe merkezinde, 641 din görevlisi (%61,5) ise köyde görev yapmaktadır. Araştırmaya katılan din görevlilerinin büyük çoğunluğunun köyde görev yaptıkları görülmektedir.

3.1.6. Din Görevlilerinin Görev Türlerine Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan din görevlilerinin görev türlerine göre dağılımları sayı ve yüzde olarak Tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 14: Din Görevlilerinin Görev Türlerine Göre Dağılımı

Görev Türü	N	%
İmam-Hatip	760	72,9
Müezzin Kayyım	84	8,1
Kur'an Kursu Öğreticisi	198	19,0
Genel Toplam	1042	100,0

Tablo 14'e göre araştırmaya katılan 760 din görevlisi (%72,9) imam-hatip, 84 din görevlisi (%8,1) müezzin kayyım, 198 din görevlisi (%19,0) Kur'an kursu öğreticisi olarak görev yapmaktadır. Araştırmaya katılan din görevlilerinin büyük çoğunluğunun imam-hatip olarak görev yaptıkları görülmektedir.

3.1.7. Din Görevlilerinin Kıdem Yıllarına Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan din görevlilerinin kıdem yıllarına göre dağılımları sayı ve yüzde olarak Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15: Din Görevlilerinin Kıdem Yıllarına Göre Dağılımı

Kıdem Yılları	N	%
1-8 Yıl	289	27,7
9-16 Yıl	377	36,2
17-24 Yıl	108	10,4
25 Yıl ve Üzeri	268	25,7
Genel Toplam	1042	100,0

Tablo 15'e göre araştırmaya katılan 289 din görevlisi (%27,7) 1-8 yıl arası, 377 din görevlisi (%36,2) 9-16 yıl arası, 108 din görevlisi (%10,4) 17-24 yıl arası ve 268 din görevlisi (%25,7) 25 yıl ve üzeri görev yapmaktadır. Araştırmaya katılan din görevlilerinin büyük çoğunluğunun 9-16 yıl arası görev yaptıkları görülmektedir.

3.1.8. Din Görevlilerinin Bulundukları Yerdeki Görev Sürelerine Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan din görevlilerinin bulundukları yerdeki görev sürelerine göre dağılımları sayı ve yüzde olarak Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16: Din Görevlilerinin Bulundukları Yerdeki Görev Sürelerine Göre Dağılımı

Bulundukları Yerdeki Görev Süreleri	N	%
1-8 Yıl	737	70,7
9-16 Yıl	193	18,5
17-24 Yıl	69	6,6
25 Yıl ve Üzeri	43	4,1
Genel Toplam	1042	100,0

Tablo 16'ya göre araştırmaya katılan 737 din görevlisi (%70,7) 1-8 yıl arası, 193 din görevlisi (%18,5) 9-16 yıl arası, 69 din görevlisi (%6,6) 17-24 yıl arası, 43 din görevlisi (%4,1) 25 yıl ve üzeri bulundukları yerde görev yapmaktadır. Araştırmaya katılan din görevlilerinin büyük çoğunluğunun bulundukları yerde 1-8 yıl arası görevde oldukları görülmektedir.

3.1.9. Din Görevlilerinin Mezuniyet Durumlarına Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan din görevlilerinin mezuniyet durumlarına göre dağılımları sayı ve yüzde olarak Tablo 17'de gösterilmiştir.

Tablo 17: Din Görevlilerinin Mezuniyet Durumlarına Göre Dağılımı

Mezuniyet Durumları	N	%
Lise	180	17,3
Önlisans	521	50,0
Lisans	306	29,4
Lisansüstü	35	3,4
Genel Toplam	1042	100,0

Tablo 17'ye göre araştırmaya katılan din görevlilerinin 180'i lise mezunu (%17,3), 521'i önlisans mezunu (%50,0), 306'sı lisans mezunu (29,4) ve 35'i lisansüstü (%3,4) mezunu olduklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan din görevlilerinin büyük çoğunluğunun önlisans mezunu oldukları görülmektedir.

3.1.10. Din Görevlilerinin Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim Metoduyla Herhangi Bir Eğitim Alıp Almadıklarına İlişkin Dağılımı

Araştırmaya katılan din görevlilerinin pandemi sürecinde uzaktan eğitim metoduyla herhangi bir eğitim alıp almadıklarına göre dağılımları sayı ve yüzde olarak Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18: Din Görevlilerinin Uzaktan Eğitim Metoduyla Herhangi Bir Eğitim Alıp Almadıklarına İlişkin Dağılımı

Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim	N	%
Evet Aldım	659	63,2
Hayır Almadım	383	36,8
Genel Toplam	1042	100,0

Tablo 18’e göre araştırmaya katılan din görevlilerinin 659’u (%63,2) uzaktan eğitim metoduyla eğitim aldığını, 383’ü (%36,8) ise uzaktan eğitim metodu ile eğitim almadığını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan din görevlilerinin büyük çoğunluğunun pandemi döneminde uzaktan eğitim aldıkları görülmektedir.

3.2. DİN GÖREVLİLERİNİN BİREYSEL YENİLİKÇİLİK DÜZEYLERİ VE YAŞAM BOYU ÖĞRENME EĞİLİMLERİNE YÖNELİK BULGULAR (BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERE GÖRE)

3.2.1. Din Görevlilerinin Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ile Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Din görevlilerinin cinsiyetleri ile bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığına yönelik yapmış olduğumuz t-testi sonuçları tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19: Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Puanlarının Cinsiyete Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları

t-Testi Sonuçları	Cinsiyet	N	S	$\bar{x}$	t	sd	p
Bireysel Yenilikçilik	Kadın	184	,44071	3,5655	3,809	1040	,000 p<0,05 Önemli
	Erkek	858	,42544	3,4330			
Yaşam Boyu Öğrenme	Kadın	184	,51973	3,7333	5,818	303,703	,000 p<0,05 Önemli
	Erkek	858	,61534	3,4791			

Bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için bağımsız örneklem t-testi yapılmıştır. Ön koşul olan varyanslar arası homojenlik Levene's testi sonucu bireysel yenilikçilikte sig. 0,452 bulunmuştur. Yaşam boyu öğrenmede ise Tablo 19'da görüldüğü üzere kadın din görevlilerinin bireysel yenilikçilik puan ortalamaları ile erkek din görevlilerinin puan ortalamaları arasında $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde kadın din görevlileri lehine bir farklılaşma görülmüştür. Benzer şekilde yaşam boyu öğrenme puan ortalamalarında kadın din görevlilerinin lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu belirlenmiştir. Buna göre kadın din görevlilerinin bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme düzeylerinin erkek din görevlilerinden daha yüksek olduğu ifade edilebilir. Kurmuş olduğumuz H2: "Kadın din görevlilerinin bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puanları erkek din görevlilerinin puanlarına göre daha yüksektir." şeklindeki hipotez doğrulanmıştır.

BYÖ'nün alt boyutlarına yönelik yapmış olduğumuz t-Testi sonuçları Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20: Bireysel Yenilikçilik Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları

Bireysel Yenilikçilik Alt Boyutları t-Testi Sonuçları	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	S	F	t	df	p
Değişime	Kadın	184	3,1916	,65663	,416	1,42	1040	,156 $p > 0,05$ Önemsiz
Direnç	Erkek	858	3,1128	,68808				
Fikir Önderliği	Kadın	184	3,6826	,66786	,241	3,64	1040	,000 $p < 0,05$ Önemli
	Erkek	858	3,4739	,71313				
Deneyime Açıklık	Kadın	184	4,1228	,58648	1,059	4,59	1040	,000 $p < 0,05$ Önemli
	Erkek	858	3,8848	,64739				
Risk Alma	Kadın	184	3,3750	,91025	1,044	-1,51	1040	,129 $p > 0,05$ Önemsiz
	Erkek	858	3,4819	,85805				

Din görevlilerinin cinsiyetlerine göre bireysel yenilikçilik düzeylerinde hangi alt boyutlarda farklılaşmanın olduğunu anlamak üzere yapmış olduğumuz t-testi sonucuna

göre, fikir önderliği ve deneyime açıklık alt boyutlarında kadın din görevlilerinin lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür.

3.2.2. Din Görevlilerinin Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ile Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

Din görevlilerinin bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile yaş grupları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığına yönelik yapmış olduğumuz Anova testi sonuçları Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21: Yaş Gruplarına Göre Bireysel Yenilikçilik ile Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Anova Testi Sonuçları

ANOVA	Yaş	N	$\bar{x}$	S	KT	Sd	F	p
Bireysel Yenilikçilik	18-29	149	3,5037	,40803	,590	3	1,059	,365 p>0,05 Önemsiz
	30-39	282	3,4555	,44677				
	40-49	341	3,4606	,44283				
	50-65	270	3,4259	,41050				
Yaşam Boyu Öğrenme	18-29	149	3,5785	,59801	,920	3	,831	,477 p>0,05 Önemsiz
	30-39	282	3,5440	,64584				
	40-49	341	3,5099	,57285				
	50-65	270	3,4909	,61304				

Bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puan ortalamaları ile yaş grupları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığına yönelik One Way Anova testi yapılmıştır. Din görevlilerinin bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puan ortalamalarının yaş faktörüne göre $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür. Kurmuş olduğumuz H3: “Yaşça küçük olan din görevlilerinin bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puanları, yaşça daha büyük olan din görevlilerinden yüksektir.” şeklindeki hipotez doğrulanmamıştır.

3.2.3. Din Görevlilerinin Medeni Durumlarına Göre Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri

Tablo 22: Medeni Durumlarına Göre Bireysel Yenilikçilik ile Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri t-Testi Sonuçları

t-Testi Sonuçları	Medeni Durum	N	S	$\bar{x}$	t	sd	p
Bireysel Yenilikçilik	Evli	935	0,4293	3,4484	-1,770	1040	0,077 p>0,05 Önemsiz
	Bekar	107	0,4402	3,5262			
Yaşam Boyu Öğrenme	Evli	935	,60182	3,5055	-2,913	1040	0,004 p<0,05 Önemli
	Bekar	107	,63198	3,6854			

Din görevlilerinin medeni durumları ile yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik puanları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını anlamak üzere yapmış olduğumuz t-testi sonuçlarına göre, bekar din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme puanları ile evli din görevlilerinin puanları arasında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür. Bekar din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme puan ortalamaları, evli olan din görevlilerinin puan ortalamasından yüksek çıkmıştır. Bireysel yenilikçilik puanlarında ise evli ve bekar din görevlileri arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir. Buna göre kurmuş olduğumuz H4. “Medeni durumu bekar olan din görevlilerinin bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puanları, evli olan din görevlilerinden yüksektir.” hipotezi yaşam boyu öğrenme açısından doğrulanmıştır.

3.2.4. Din Görevlilerinin Görev Yeri Göre Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri

Tablo 23: Görev Yeri Göre Bireysel Yenilikçilik ile Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri t-Testi Sonuçları

t-Testi Sonuçları	Görev Yeri	N	S	$\bar{x}$	t	sd	p
Bireysel Yenilikçilik	İlçe Merkezi	401	0,433	3,465	0,530	1040	,596 p>0,05 Önemsiz
	Köy	641	0,429	3,450			
Yaşam Boyu Öğrenme	İlçe Merkezi	401	0,633	3,562	1,617	1040	,106 p>0,05 Önemsiz
	Köy	641	0,588	3,499			

Din görevlilerinin bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puanlarının görev yaptıkları yere göre anlamlı bir farklılaşma gösterip göstermediğine yönelik yapmış olduğumuz t-testi sonucunda, ilçe merkezinde görev yapan din görevlileri ile köyde görev

yapan din görevlilerinin puanları arasında $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda H5: “Görev yeri bölgesi ilçe merkezinde olan din görevlilerinin bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puanları, görev yeri bölgesi köy olan din görevlilerine göre daha yüksektir.” şeklinde kurulmuş olan hipotez doğrulanmamıştır.

3.2.5. Din Görevlilerinin Görev Türlerine Göre Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri

Tablo 24: Görev Türüne Göre Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Anova Testi Sonuçları

Alt Boyut	Görev Türü	N	$\bar{x}$	SS	F	p
BYÖ Puanları		1042	1,205	2,410	6,559	,001 $p < 0,05$ önemli
Değişime Direnci	İmam Hatip	760	3,124	,0670	,080	,923 $p > 0,05$ Önemsiz
	Müezzin	84	3,111	,0808		
	Kayyım	198	3,126	,0677		
	Kur'an Kursu Öğreticisi	198	3,126	,0677		
Fikir Önderliği	İmam Hatip	760	3,471	,707	9,488	,000 $p < 0,05$ önemli
	Müezzin	84	3,411	,765		
	Kayyım	198	3,704	,660		
	Kur'an Kursu Öğreticisi	198	3,704	,660		
Deneyime Açıklık	İmam Hatip	760	3,897	,634	10,43	,000 $p < 0,05$ önemli
	Müezzin	84	3,783	,750		
	Kayyım	198	4,102	,594		
	Kur'an Kursu Öğreticisi	198	4,102	,594		
Risk Alma	İmam Hatip	760	3,487	,851	1,207	,300 $p > 0,05$ Önemsiz
	Müezzin	84	3,363	,889		
	Kayyım	198	3,411	,919		
	Kur'an Kursu Öğreticisi	198	3,411	,919		
YBÖ Ölçeği Puanları		1042	4,760	9,520	13,21	,000 $p < 0,05$ önemli

Din görevlilerinin görev türlerine göre bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puanları arasında $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde farklılaşma görülmüştür. Bu farklılaşmanın bireysel yenilikçiliğin fikir önderliği ve deneyime açıklık alt boyutlarında olduğu belirlenmiştir. Yaşam boyu öğrenme puanları arasında da benzer şekilde anlamlı bir farklılaşma olduğu ortaya çıkmıştır. Tablo 25'te din görevlilerinin görev türlerine göre ölçeklerden aldıkları puanlara yönelik tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Tablo 25: Görev Türleri ile Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Puanları Tanımlayıcı İstatistikleri

	Görev Türü	N	$\bar{x}$	S	Std. Hata
Bireysel Yenilikçilik Puan Ortalamaları	İmam-Hatip	760	3,4405	,41728	,01514
	Müezzin Kayyım	84	3,3798	,46154	,05036
	Kur'an Kursu	198	3,5497	,45658	,03245
	Öğreticisi				
Yaşam Boyu Öğrenme Puan Ortalamaları	İmam-Hatip	760	3,4981	,60168	,02183
	Müezzin Kayyım	84	3,3413	,66541	,07260
	Kur'an Kursu	198	3,7010	,56408	,04009
	Öğreticisi				

Tablo 25'te görüldüğü üzere Kur'an Kursu Öğreticilerinin bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puan ortalamaları, İmam-Hatip ve Müezzin Kayyım olarak görev yapanlara göre yüksek çıkmıştır. Bu farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla dağılımın homojen olduğu varsayımından yola çıkılarak Tukey HSD Post Hoc Testi yapılmıştır. Test sonuçları tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26: Görev Türlerine Göre Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Puanları Post Hoc Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) Görev_Türü	(J) Görev_Türü	Ortalama Fark (I-J)	Std. Hata	p
Bireysel Yenilikçilik	İmam-Hatip	Müezzin Kayyım	,06076	,04929	,434
		Kur'an Kursu Öğreticisi	-,10922*	,03420	,004
	Müezzin Kayyım	İmam-Hatip	-,06076	,04929	,434
		Kur'an Kursu Öğreticisi	-,16999*	,05582	,007
	Kur'an Kursu Öğreticisi	İmam-Hatip	,10922*	,03420	,004
		Müezzin Kayyım	,16999*	,05582	,007
Yaşam Boyu Öğrenme	İmam-Hatip	Müezzin Kayyım	,15680	,06900	,060
		Kur'an Kursu Öğreticisi	-,20294*	,04788	,000
	Müezzin Kayyım	İmam-Hatip	-,15680	,06900	,060
		Kur'an Kursu Öğreticisi	-,35974*	,07814	,000
	Kur'an Kursu Öğreticisi	İmam-Hatip	,20294*	,04788	,000
		Müezzin Kayyım	,35974*	,07814	,000

*. Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 26’da görüldüğü üzere Kur’an Kursu Öğreticileri hem bireysel yenilikçilik hem de yaşam boyu öğrenme puanları açısından İmam-Hatip ve Müezzin Kayyım olarak görev yapanların önüne geçmiştir. Bireysel yenilikçilik puanlarında Kur’an Kursu Öğreticileri ile İmam-Hatipler arasında 0,10922 puan; Kur’an Kursu Öğreticisi ile Müezzin Kayyımlar arasında 0,16999 puan farklılık görülmüştür. Yaşam boyu öğrenme puanlarında ise Kur’an Kursu Öğreticileri ile İmam Hatipler arasında 0,20294 puan; Kur’an Kursu Öğreticileri ile Müezzin Kayyımlar arasında 0,35974 puan farklılık ortaya çıkmıştır. Buna göre H6: “Kur’an Kursu Öğreticisi olarak görev yapan din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik puanları İmam-Hatip ve Müezzin Kayyım olarak görev yapanlara göre daha yüksektir.” şeklinde kurulan hipotez doğrulanmıştır.

3.2.6. Din Görevlilerinin Kıdem Yıllarına Göre Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri

Tablo 27: Kıdem Yıllarına Göre Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Puanları Anova Test Sonuçları

Alt Boyut	Kıdem Yılı	N	$\bar{x}$	SS	F	p
BYÖ Puanları		1042	0,724	2,172	3,931	,008 p<0,05 önemli
Değişime Direnç	1-8 yıl	289	3,1038	,73704	,151	,929 p>0,05 Önemsiz
	9-16 yıl	377	3,1373	,66355		
	17-24 yıl	108	3,1319	,65363		
	25 yıl ve üzeri	268	3,1343	,66384		
Fikir Önderliği	1-8 yıl	289	3,6367	,68731	4,780	,003 p<0,05 önemli
	9-16 yıl	377	3,4584	,70393		
	17-24 yıl	108	3,3944	,75651		
	25 yıl ve üzeri	268	3,4955	,70662		
Deneyime Açıklık	1-8 yıl	289	4,0450	,62831	5,495	,001 p<0,05 önemli
	9-16 yıl	377	3,9109	,62918		
	17-24 yıl	108	3,7944	,74606		
	25 yıl ve üzeri	268	3,8754	,61771		
Risk Alma	1-8 yıl	289	3,6280	,82341	5,789	,042 p<0,05 önemli
	9-16 yıl	377	3,3767	,87369		
	17-24 yıl	108	3,3194	,93593		
	25 yıl ve üzeri	268	3,4646	,85550		
YBÖ Ölçeği Puanları		1042	1,006	2,742	13,21	,000 p<0,05 önemli

Din görevlilerinin kıdem yıllarına göre bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puanları arasında $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde farklılaşma görülmüştür. Bu farklılaşmanın bireysel yenilikçiliğin fikir önderliği, deneyime açıklık ve risk alma alt boyutlarında olduğu ortaya çıkmıştır. Yaşam boyu öğrenme puanları arasında da benzer şekilde anlamlı bir farklılaşma olduğu belirlenmiştir. Tablo 28’de din görevlilerinin kıdem yıllarına göre ölçeklerden aldıkları puanlara yönelik tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Tablo 28: Kıdem Yıllarına Göre Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Puanları Tanımlayıcı İstatistikleri

	Kıdem Yılı	N	$\bar{x}$	S	Std. Hata
BYÖ Ortalamaları	1-8 Yıl	289	3,5247	,43219	,02542
	9-16 Yıl	377	3,4349	,43724	,02252
	17-24 Yıl	108	3,3819	,43661	,04201
	25 Yıl ve Üzeri	268	3,4429	,41086	,02510
	Toplam	1042	3,4564	,43094	,01335
YBÖÖ Ortalamaları	1-8 Yıl	289	3,6048	,59350	,03491
	9-16 Yıl	377	3,4958	,60805	,03132
	17-24 Yıl	108	3,4389	,64198	,06177
	25 Yıl ve Üzeri	268	3,5107	,60007	,03666
	Toplam	1042	3,5240	,60713	,01881

Tablo 28’de görüldüğü üzere 1-8 yıl arası kıdeme sahip olan din görevlilerinin bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puan ortalamaları, diğer kıdem yıllarına göre yüksek çıkmıştır. Bu farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Tukey HSD Post Hoc Testi yapılmıştır. Test sonuçları tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29: Kıdem Yıllarına Göre Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Puanları Post Hoc Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) Toplam Görev Yılı	(J) Toplam Görev Yılı	Ortalama Fark (I-J)	Std. Hata	P
Bireysel Yenilikçilik	1-8 Yıl	9-16 Yıl	,08986*	,03355	,038
		17-24 Yıl	,14280*	,04840	,017
		25 Yıl ve Üzeri	,08183	,03639	,111
	9-16 Yıl	1-8 Yıl	-,08986*	,03355	,038
		17-24 Yıl	,05294	,04684	,671
		25 Yıl ve Üzeri	-,00803	,03429	,995
	17-24 Yıl	1-8 Yıl	-,14280*	,04840	,017
		9-16 Yıl	-,05294	,04684	,671
		25 Yıl ve Üzeri	-,06097	,04891	,597
	25 Yıl ve Üzeri	1-8 Yıl	-,08183	,03639	,111
		9-16 Yıl	,00803	,03429	,995
		17-24 Yıl	,06097	,04891	,597
Yaşam Boyu Öğrenme	1-8 Yıl	9-16 Yıl	,10900	,04735	,098
		17-24 Yıl	,16596*	,06830	,072
		25 Yıl ve Üzeri	,09415	,05136	,258
	9-16 Yıl	1-8 Yıl	-,10900	,04735	,098
		17-24 Yıl	,05696	,06610	,825
		25 Yıl ve Üzeri	-,01485	,04839	,990
	17-24 Yıl	1-8 Yıl	-,16596*	,06830	,072
		9-16 Yıl	-,05696	,06610	,825
		25 Yıl ve Üzeri	-,07181	,06903	,726
	25 Yıl ve Üzeri	1-8 Yıl	-,09415	,05136	,258
		9-16 Yıl	,01485	,04839	,990
		17-24 Yıl	,07181	,06903	,726

*. Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 29’da görüldüğü üzere 1-8 yıl kıdeme sahip olan din görevlilerinin bireysel yenilikçilik puanları açısından 9-16 yıl ve 17-24 yıl kıdeme sahip din görevlilerine göre yüksek çıktığı görülmüştür. 1-8 yıl kıdeme sahip olan din görevlileri ile 9-16 yıl arasında kıdemi olan din görevlileri arasında 0,08986 puan fark olduğu; 17-24 yıl arasında ise 0,14280 puan fark olduğu anlaşılmıştır. Yaşam boyu öğrenme puanlarında 1-8 yıl arası kıdemi bulunan din görevlilerinin 17-24 yıl arası kıdemi bulunanlarda 0,16596 puan fark bulunmuştur. Buna göre H7: “Kıdem yılı az olan din görevlileri ile kıdem yılı fazla olan din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve bireysel yenilikçilik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.” şeklinde kurulmuş olan hipotez 1-8 yıl kıdemi olan din görevlileri lehine doğrulanmıştır.

3.2.7. Din Görevlilerinin Bulundukları Yerdeki Görev Sürelerine Göre Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri

Tablo 30: Bulundukları Yerdeki Görev Sürelerine Göre Anova Testi Sonuçları

	ANOVA	N	$\bar{x}$	S	sd	F	p
Bireysel Yenilikçilik	1-8 Yıl	737	3,4695	,42322	3	,866	,458 p>0,05 Önemsiz
	9-16 Yıl	193	3,4163	,41134			
	17-24 Yıl	69	3,4312	,53013			
	25 Yıl ve Üzeri	43	3,4512	,47340			
Yaşam Boyu Öğrenme	1-8 Yıl	737	3,5349	,61142	3	1,142	,331 p>0,05 Önemsiz
	9-16 Yıl	193	3,5375	,55271			
	17-24 Yıl	69	3,4019	,74193			
	25 Yıl ve Üzeri	43	3,4729	,51718			

Din görevlilerinin bulundukları yerdeki görev süreleri dikkate alındığında bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puanları arasında $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde farklılaşma görülmemiştir. Buna göre H8: “Bulunduğu yerde görev süresi az olan din görevlilerinin, görev süresi fazla olan din görevlilerine göre yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.” şeklinde kurulmuş olan hipotez doğrulanmamıştır.

3.2.8. Din Görevlilerinin Mezuniyet Durumlarına Göre Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri

Tablo 31: Mezuniyet Durumlarına Göre Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Düzeyleri Anova Testi Sonuçları

	ANOVA	N	$\bar{x}$	S	sd	F	p
Bireysel Yenilikçilik	Lise	180	3,3850	,38999	3	12,517	,000 p<0,05 önemli
	Önlisans	521	3,4120	,41975			
	Lisans	306	3,5435	,43511			
	Lisansüstü	35	3,7229	,54197			
Yaşam Boyu Öğrenme	Lise	180	3,4333	,59175	3	16,158	,000 p<0,05 önemli
	Önlisans	521	3,4491	,59355			
	Lisans	306	3,6508	,59390			
	Lisansüstü	35	3,9962	,62181			

Din görevlilerinin en son mezun oldukları okul değişkenine göre bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puanları Anova testi sonuçları incelendiğinde $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde puanlar arasında farklılık görülmektedir. Bu farklılığın hangi alt boyutlarda oluştuğunu görmek için Anova testi yapılmıştır.

Tablo 32: Mezuniyet Durumları ve Bireysel Yenilikçiliğin Alt Boyutlarına İlişkin Anova Testi Sonuçları

	ANOVA	S	sd	$\bar{x}$	F	p
Bireysel Yenilikçilik	Değişime Direnç	0,682983	3	3,126679	1,691	,167 $p>0,05$ Önemsiz
	Fikir Önderliği	0,709521	3	3,510749	10,648	,000 p<0,05 Önemli
	Deneyime Açıklık	0,643229	3	3,926871	9,052	,000 p<0,05 Önemli
	Risk Alma	0,868007	3	3,463052	4,683	,003 p<0,05 Önemli

Tablo 32 incelendiğinde, BYÖ'nün fikir önderliği, deneyime açıklık ve risk alma alt boyutlarında $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puanlarının hangi mezuniyet durumları arasında farklılaştığını görmek amacıyla Tukey HSD Post Hoc Testi yapılmıştır.

Tablo 33: Mezuniyet Durumlarına Göre Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Puanları Post Hoc Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) Mezuniyet	(J) Mezuniyet	Ortalama Fark (I-J)	Std. Hata	P
Bireysel Yenilikçilik	Lise	Önlisans	-,02700	,03665	,882
		Lisans	-,15846*	,03982	,000
		Lisansüstü	-,33786*	,07832	,000
	Önlisans	Lise	,02700	,03665	,882
		Lisans	-,13147*	,03053	,000
		Lisansüstü	-,31086*	,07403	,000
	Lisans	Lise	,15846*	,03982	,000
		Önlisans	,13147*	,03053	,000
		Lisansüstü	-,17939	,07565	,083
	Lisansüstü	Lise	,33786*	,07832	,000
		Önlisans	,31086*	,07403	,000
		Lisans	,17939	,07565	,083
Yaşam Boyu Öğrenme	Lise	Önlisans	-,01580	,05138	,990
		Lisans	-,21743*	,05582	,001
		Lisansüstü	-,56286*	,10979	,000
	Önlisans	Lise	,01580	,05138	,990
		Lisans	-,20163*	,04280	,000
		Lisansüstü	-,54705*	,10377	,000
	Lisans	Lise	,21743*	,05582	,001
		Önlisans	,20163*	,04280	,000
		Lisansüstü	-,34543*	,10604	,006
	Lisansüstü	Lise	,56286*	,10979	,000
		Önlisans	,54705*	,10377	,000
		Lisans	,34543*	,10604	,006

*. Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 33'te görüldüğü üzere; mezuniyeti lisans ve lisansüstü olan din görevlilerinin bireysel yenilikçilik puanları, mezuniyeti lise ve önlisans olanlara göre yüksek çıktığı görülmüştür. Mezuniyeti lisans olan din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri, mezuniyeti lise ve önlisans olanlara göre yüksek, lisansüstü olanlara göre düşük; mezuniyeti lisansüstü olan din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri, lise, önlisans ve lisans olanlara göre yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre H9: "Mezuniyeti lisans ve lisansüstü olan din görevlilerinin bireysel yenilikçilik düzeyleri ve

yaşam boyu öğrenme eğilimleri, mezuniyeti lisans ve lisansüstü olmayan din görevlilerine göre daha yüksektir.” şeklinde kurulmuş olan hipotez doğrulanmıştır.

3.2.9. Din Görevlilerinin Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim Metoduyla Eğitim Alıp Almadıklarına Göre Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri

Tablo 34: Uzaktan Eğitim Alıp Almadıklarına Göre Bireysel Yenilikçilik ile Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri t-Testi Sonuçları

t-Testi Sonuçları	Uzaktan eğitim alıp almadığı	N	S	$\bar{x}$	t	sd	p
Bireysel Yenilikçilik	Evet aldım	659	0,433636	3,504704	4,797949	1040	0,000 p<0,05 Önemli
	Hayır almadım	383	0,413778	3,373238			
Yaşam Boyu Öğrenme	Evet aldım	659	0,591414	3,617501	6,655738	1040	0,000 p<0,05 Önemli
	Hayır almadım	383	0,600820	3,363098			

Din görevlilerinin bireysel yenilikçilik ve yaşam boyu öğrenme puanlarının uzaktan eğitim alıp almadıklarına göre anlamlı bir farklılaşma gösterip göstermediğine yönelik yapmış olduğumuz t-testi sonucunda, eğitim alan din görevlileri ile eğitim almayan din görevlilerinin puanları arasında $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde bir farklılaşma ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda H10: “Uzaktan eğitim yöntemiyle eğitim alan din görevlilerinin, uzaktan eğitim yöntemiyle eğitim almayan din görevlilerine göre bireysel yenilikçilik düzeyleri ve yaşam boyu öğrenme eğilimleri daha fazladır.” şeklinde kurulmuş olan hipotez doğrulanmıştır.

Din görevlilerinin bireysel yenilikçilik alt boyutlarına yönelik yapılmış t-testi sonuçları tablo 35’te verilmiştir.

Tablo 35: Uzaktan Eğitim Alma Durumlarına Göre Bireysel Yenilikçiliğin Alt Boyut Puanlarına Yönelik t-Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Uzaktan eğitim alıp almadığı	N	S	$\bar{x}$	t	sd	p
Değişime Direnç	Evet aldım	659	0,7026	3,1337	0,4366	1040	0,6624
	Hayır almadım	383	0,6485	3,1145			p>0,05 Önemsiz
Fikir Önderliği	Evet aldım	659	0,6947	3,5869	4,5911	1040	0,000
	Hayır almadım	383	0,7163	3,3796			p<0,05 Önemli
Deneyime Açıklık	Evet aldım	659	0,6159	4,0091	5,4884	1040	0,000
	Hayır almadım	383	0,6650	3,7853			p<0,05 Önemli
Risk Alma	Evet aldım	659	0,8446	3,5220	2,8858	1040	0,004
	Hayır almadım	383	0,8989	3,3616			p<0,05 Önemli

Tablo 35’e göre BYÖ’nün fikir önderliği, deneyime açıklık ve risk alma alt boyut puanlarında p<0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Buna göre uzaktan eğitim alan din görevlilerinin fikir önderliği, deneyime açıklık ve risk alma puan ortalamaları yüksek çıkmıştır.

3.3. DİN GÖREVLİLERİNİN BİREYSEL YENİLİKÇİLİK DÜZEYLERİ İLE YAŞAM BOYU ÖĞRENME EĞİLİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERE YÖNELİK BULGULAR

Tablo 36: Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Korelasyon Analizi

		Yaşam Boyu Öğrenme	Bireysel Yenilikçilik
Yaşam Boyu Öğrenme	Korelasyon	1	,508**
	P		,000
	N	1042	1042
Bireysel Yenilikçilik	Korelasyon	,508**	1
	P	,000	
	N	1042	1042

** . Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Yapılan Pearson Korelasyon Analizi sonucuna göre, din görevlilerinin bireysel yenilikçilik düzeyleri ile yaşam boyu öğrenme eğilimleri arasında orta düzey ve pozitif

yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Korelasyon katsayısı -1 ile +1 arasında değerler almaktadır.¹⁵³

Tablo 37: Korelasyon Katsayıları ve Anlamları

Korelasyon Katsayısı	Anlamı
0,00	Doğrusal İlişki Yok (Nötr Korelasyon)
0,01-0,29	Zayıf Korelasyon
0,30-0,70	Orta Düzeyde Korelasyon
0,71-0,99	Güçlü Korelasyon
1,00	Mükemmel Korelasyon

Literatüre göre 0,30 ile 0,70 korelasyon katsayısı aralığı değişkenler arasında orta düzey bir ilişki olduğu anlamına gelmektedir. Buna göre, din görevlilerinin bireysel yenilikçilik düzeyleri arttıkça yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin de arttığı ifade edilebilir. Bu sonuçlardan hareketle H1: “Din görevlilerinin bireysel yenilikçilik düzeyleri arttıkça yaşam boyu öğrenme eğilimleri de artmaktadır.” Şeklinde kurulan hipotez doğrulanmıştır. Bireysel yenilikçiliğin alt boyutları ile yaşam boyu öğrenme eğilimleri arasındaki korelasyon testi sonuçları tablo 38’de verilmiştir.

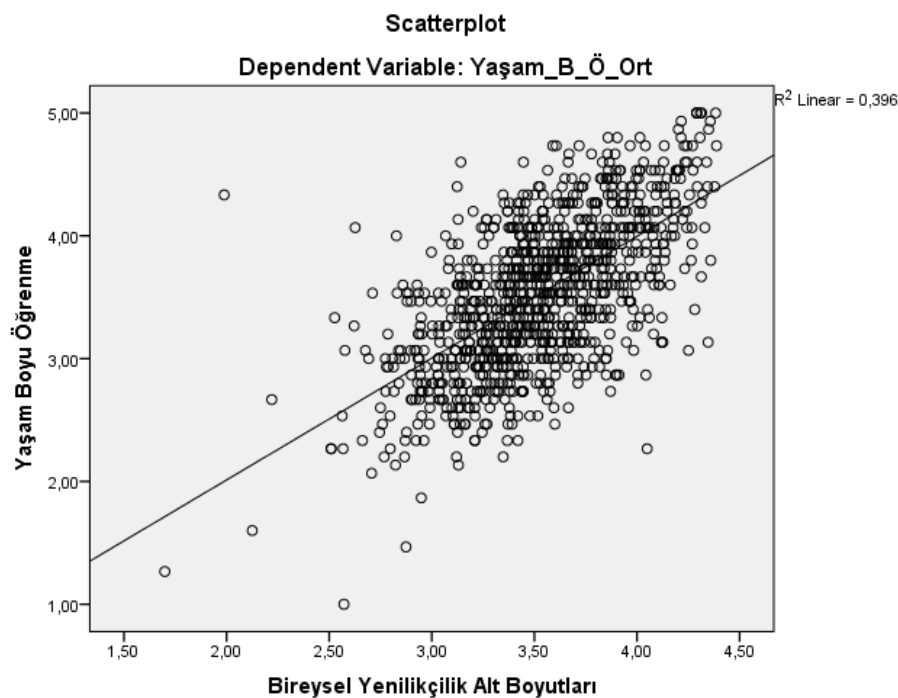
Tablo 38: Bireysel Yenilikçilik Alt Boyutları ve Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

Bireysel Yenilikçilik		Yaşam Boyu Öğrenme
Değişime Direnç	Korelasyon	-,003
	P	,922
	N	1042
Fikir Önderliği	Korelasyon	,535**
	P	,000
	N	1042
Deneyime Açıklık	Korelasyon	,594**
	P	,000
	N	1042
Risk Alma	Korelasyon	,339**
	P	,000
	N	1042

** . Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

¹⁵³ $r = -1$ ise tam negatif doğrusal bir ilişki vardır, $r = +1$ ise tam pozitif doğrusal bir ilişki vardır, $r = 0$ ise iki değişken arasında ilişki yoktur anlamına gelmektedir.

Korelasyon testi sonuçlarına göre bireysel yenilikçiliğin fikir önderliği, deneyime açıklık ve risk alma alt boyutları ile yaşam boyu öğrenme puanları arasında pozitif yönlü bir ilişki görülürken; değişime direnç alt boyutunda negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre bireylerin fikir önderliği, deneyime açık olma ve risk alma davranışları arttıkça yaşam boyu öğrenme eğilimleri de arttığı; değişime direnç davranışları arttıkça yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin de azaldığı ifade edilebilir. Aşağıda yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik boyutları arasındaki ilişkiyi gösteren saçılım grafiği verilmiştir.

Grafik 3: Bireysel Yenilikçilik ve Yaşam Boyu Öğrenme Saçılım Grafiği

Din görevlilerinin bireysel yenilikçilik düzeylerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri üzerinde anlamlı bir yordayıcı olup olmadığına yönelik yapmış olduğumuz standart çoklu regresyon analizi sonucu aşağıda verilmiştir.

Tablo 39: Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Model	KT	Sd	KO	F	p	R	Düzeltilmiş R²
Regression	154,644	4	38,661	175,013	,000^b	,635 ^a	,401

a. Bağımlı Değişken: Yaşam Boyu Öğrenme

b. Yordayıcı Değişkenler: Değişime Direnç, Fikir Önderliği, Deneyime Açıklık ve Risk Alma

Tablo 39 incelendiğinde ortaya konulan modelde yer alan bağımsız değişkenlerden en az bir tanesinin bağımlı değişken üzerinde yordayıcı bir etkiye sahip olduğu ifade edilebilir. Buna göre değişime direnç, fikir önderliği, deneyime açıklık ve risk alma bağımsız değişkenlerinin yaşam boyu öğrenme bağımlı değişkeninde görülecek değişimin %40,1’lik bir kısmını açıkladığı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle yaşam boyu öğrenmede görülecek değişimin %40,1’i bağımsız değişkenlerin bütünü tarafından açıklanmaktadır. Anlamlılık değeri 0,000 yani $p < 0,05$ olarak bulunmuştur. Hangi bağımsız değişkenin veya değişkenlerin, bağımlı değişken üzerinde yordayıcı bir etkiye sahip olduğunu anlamak için ise regresyon katsayılarına bakılması gerekmektedir. Tablo 40’da yaşam boyu öğrenmenin bağımsız değişkenler tarafından yordanmasına ilişkin katsayılar tablosu verilmiştir.

Tablo 40: Yaşam Boyu Öğrenmenin Yordanmasına İlişkin Regresyon Katsayıları

Değişkenler	Standardize Edilmemiş		Standardize Edilmiş		p	VIF
	B	Std. Hata	β	t		
Sabit (Constant) Değeri	,995	,119		8,334	,000	
Değişime Direnç	,023	,022	,026	1,063	,288	1,021
Fikir Önderliği	,221	,027	,258	8,338	,000	1,668
Deneyime Açıklık	,372	,030	,395	12,294	,000	1,789
Risk Alma	,063	,019	,090	3,360	,001	1,250

Tablo 40’a göre bağımsız değişkenlerden fikir önderliği alt boyutunda görülecek bir birimlik değişim, yaşam boyu öğrenme puanlarında %22’lik bir değişime yol açmaktadır. Katılımcıların deneyime açıklık puanlarının bir puan artması, yaşam boyu öğrenme puanlarını 0,372 puan arttıracak görülmektedir. Değişime direnç alt boyutunun yaşam boyu öğrenme üzerindeki etkisi ise anlamsız bulunmuştur ($p > 0,05$). Tüm bu elde edilen sonuçlara göre, H12: “Bireysel yenilikçiliğin alt boyutlarından en az bir tanesi yaşam boyu öğrenme eğilimini yordamaktadır.” hipotezi doğrulanmıştır.

BÖLÜM 4: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeylerinin ve aralarındaki ilişkinin ortaya konduğu çalışma sonucunda; elde edilen bulgularla ilgili tartışmalara, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

4.1. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma kapsamında Samsun il genelinde görev yapan din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri incelenmiş ve din görevlilerinin cinsiyet, yaş, medeni, durum, görev yeri, kıdem ve mezuniyetlerine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Aynı zamanda din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır.

4.1.1. Din Görevlilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri

Araştırma kapsamında din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin belirlenmesi amaçlanmış olup genel olarak din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin ortalamadan yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 5). Bu sonuç alanyazınla karşılaştırıldığında alanyazındaki sonuçlarla benzerliklerin ve farklılıkların olduğu görülmüştür. İlgili araştırmalar incelendiğinde Beşkaya'nın (2017) eğitim yöneticileri ile yaptığı araştırmada, eğitim yöneticilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.¹⁵⁴ Benzer şekilde Abbak'ın (2018) yaptığı çalışmada sınıf öğretmenlerinin; Yüksel'in (2020) yaptığı araştırmada fen bilgisi öğretmenlerinin ve Yıldırım'ın (2021) yaptığı araştırmada ortaokul öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme düzeyleri yüksek bulunmuştur.¹⁵⁵ Diğer taraftan literatürde farklı sonuçların bulunduğu bir araştırmaya daha rastlanmıştır. Güzel'in (2017) yaptığı araştırmada öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri düşük bulunmuştur.¹⁵⁶

Din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 19). Buna göre kadın din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin yüksek olduğu görülmüştür. Bulaç ve

¹⁵⁴ Yaşar Murat Beşkaya, "age", 61.

¹⁵⁵ Yeliz Abbak, "age", 119; Ramazan Yüksel, "age", 85; Yasemin Yıldırım, "age", 122.

¹⁵⁶ Hatice Güzel, "Öğretmen Adaylarının Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin İncelenmesi", *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4/10, Mart 2017, 316.

Kurt'un (2019) yaptığı araştırmada öğretmen adaylarının YBÖÖ'den almış oldukları puanların cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği, kadın öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin erkek öğretmen adaylarından yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.¹⁵⁷ Kılıç (2015) tarafından ilköğretim branş öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerine yönelik çalışmasında da kadın öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin erkek öğretmenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.¹⁵⁸

Araştırmanın bağımsız değişkenlerine yönelik diğer bulgular incelendiğinde Altın'ın (2018) yapmış olduğu araştırmada ortaöğretim öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinde cinsiyete göre anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ortaöğretim öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinde cinsiyet faktörünün etkisinin olmadığı görülmüştür.¹⁵⁹ Yine Yaman'ın (2014) yaptığı araştırmadan elde edilen bulgulara göre, kadın ve erkek öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yani cinsiyet faktörü öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerini etkilememiştir.¹⁶⁰

Din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir (Tablo 21). İlgili literatür incelendiğinde Beşkaya (2017) tarafından yapılan çalışmada eğitim yöneticilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiş ve anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür.¹⁶¹ Bir diğer araştırma Yıldırım (2021) tarafından ortaokul öğretmenlerine yönelik yapılmış olup, bu araştırmada da ortaokul öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme düzeylerinin yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.¹⁶² Yine Özbay (2023) tarafından öğretmenlerin mesleki öğrenme düzeylerinin incelenmesine yönelik yapılan çalışmada katılımcıların

¹⁵⁷ Elif Bulaç ve Murat Kurt, "Öğretmen Adaylarının Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin İncelenmesi", Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8/1, 2019, 133.

¹⁵⁸ Hasan Kılıç, "age", 94.

¹⁵⁹ Selçuk Altın, *Ortaöğretim Öğretmenlerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin İncelenmesi*, Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Zonguldak 2018, 56.

¹⁶⁰ Fikriye Yaman, "age", 87.

¹⁶¹ Yaşar Murat Beşkaya, "age", 62.

¹⁶² Yasemin Yıldırım, "age", 124.

yaş değişkeni ile yaşam boyu öğrenme düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.¹⁶³

Küçüker (2021); İleri (2017) ve Yüksel (2020) tarafında yapılan araştırmalarda yaşam boyu öğrenme ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.¹⁶⁴

Din görevlilerinin medeni durumları ile yaşam boyu öğrenme eğilimleri puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Bu farklılık bekar din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin, evli olan din görevlilerinden yüksek olduğu yönündedir (Tablo 22). İlgili literatür incelendiğinde Babanlı (2018); Özdemir (2022); Özbay (2023); Abbak (2018) ve Yüksel (2020) tarafından yapılan çalışmalarda çalışmamızın aksine medeni durum değişkeninde anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.¹⁶⁵

Din görevlilerinin görev yeri ile yaşam boyu öğrenme puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir (Tablo 23). İlgili literatür incelendiğinde görev yeri ile yaşam boyu öğrenme puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına dair bir bulguya rastlanmamıştır.

Din görevlilerinin görev türlerine göre yaşam boyu öğrenme puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür (Tablo 24). Bu sonucu destekleyen çalışmalara literatürde rastlanmıştır. Evin Gencel (2013); İzci ve Koç (20129; Şahin, Akbaşlı ve Yanpar Yelken (2010) tarafından öğretmen adayları üzerinde yapılan çalışmalarda farklı branşlarda eğitim gören öğrencilerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin bölüm değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.¹⁶⁶ Bu çalışmaların aksine

¹⁶³ Muhammed Cevher Özbay, *Öğretmenlerin Mesleki Öğrenme Düzeyleri ile Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin İncelenmesi*, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Muş 2023, 72.

¹⁶⁴ Melek Sultan Küçüker, *Öğretmenlerin Yaşam Boyu Öğrenmelerini Etkileyen Faktörler İle Uzaktan Eğitime Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki*, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Sakarya 2021, 120; Ramazan Yüksel, “age”, 86.; Sevim İleri, “age”, 78.

¹⁶⁵ Narmina Babanlı, “*Yetişkin Eğitimindeki Kursiyerlerin Yaşam Boyu Öğrenme Yeterlilikleri*”, İstanbul Aydın Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, İstanbul 2018, 89; Ümit Özdemir, “*Ortaöğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ile 21. Yüzyıl Becerilerine İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Sakarya Örneği)*”, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi; Sakarya 2022, 42; Muhammed Cevher Özbay, “age”, 79; Yeliz Abbak, “age”, 124; Ramazan Yüksel, “age”, 86.

¹⁶⁶ İlke Evin Gencel, “*Öğretmen Adaylarının Yaşam Boyu Öğrenme Yeterliklerine Yönelik Algıları*”, *Eğitim ve Bilim*, C. 38, S. 170, (2013), 249; Eyüp İzci ve Sevdâ Koç, “*Öğretmen Adaylarının Yaşam Boyu Öğrenmeye İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi*”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler*

Kılıç'ın (2015) öğretmenlere yönelik yaptığı çalışmada öğretmenlerin branşı ile yaşam boyu öğrenme eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.¹⁶⁷

Din görevlilerinin kıdem yıllarına göre yaşam boyu öğrenme eğilimleri puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür (Tablo 27). Bu farklılık kıdem yılı 1-8 olan din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme puanlarının diğer kıdemlerdeki din görevlilerine göre daha yüksek çıktığı yönündedir. Alanyazında benzer çalışmalar incelendiğinde Özdemir (2023) tarafından meslek dersi öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin mesleki kıdeme göre anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.¹⁶⁸ Yine bu araştırmaları destekleyen bir diğer çalışma Kılıç (2015) tarafından İlköğretim branş öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin mesleki kıdeme göre anlamlı farklılık bulduğu çalışmasıdır. Bu çalışmada mesleki kıdemi 20 yıldan az olanların yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin diğer kıdemdekilere göre daha yüksek olmasıdır.¹⁶⁹ Ancak ilgili literatürde bu sonuçlarla örtüşmeyen sonuçlara da rastlanmıştır. Eçen (2022); Beşkaya (2017) ve Abbak (2018) tarafından yapılan çalışmalarda yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile mesleki kıdem arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.¹⁷⁰

Din görevlilerinin bulundukları yerdeki görev sürelerine göre yaşam boyu öğrenme eğilimleri puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Tablo 30).

Din görevlilerinin mezuniyet durumlarına göre yaşam boyu öğrenme eğilimleri puanları arasında anlamlı derecede bir farklılık ortaya çıkmıştır (Tablo 31). Buna göre mezuniyeti yüksek olan din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri mezuniyeti düşük olanlara göre daha yüksektir. Altın (2018) tarafından yapılan ortaöğretim öğretmenlerine yönelik çalışmada yaşam boyu öğrenme eğilimi ile mezuniyet arasında anlamlı derecede farklılık olduğu görülmüştür.¹⁷¹ Yaman (2014) tarafından çalışmada

Enstitüsü Dergisi, S. 9, (Haziran 2012), 108; Mehmet Şahin, Sait Akbaşlı ve Tuğba Yanpar Yelken, "Key competences for lifelong learning: The case of prospective teachers", *Educational Research and Review Vol. 5 (10)*, (October 2010), 549.

¹⁶⁷ Hasan Kılıç, "age", 95.

¹⁶⁸ Mahmut Özdemir, *Meslek Dersi Öğretmenlerinin 21. Yüzyıl Öğreten Becerileri ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Konya 2023, 56.

¹⁶⁹ Hasan Kılıç, "age", 94.

¹⁷⁰ Gamze Eçen, *Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Motivasyonları ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri (Kocaeli İli Örneği)*, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Kocaeli 2022, 119; Yaşar Murat Beşkaya, "age", 62; Yeliz Abbak, "age", 127.

¹⁷¹ Selçuk Altın, "age", 58.

öğretmenlerin yaşan boyu öğrenme eğilimleri ile öğrenim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre öğrenim düzeyi lisansüstü olanların yaşam boyu öğrenme eğilimleri diğer öğrenim düzeylerinden daha yüksek düzeyde bulunmuştur.¹⁷² Elde edilen sonuçlar literatürle benzerlik göstermektedir.

Din görevlilerinin uzaktan eğitim alıp almadıklarına göre yaşam boyu öğrenme eğilimleri puanları arasında anlamlı derecede bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir (Tablo 34).

4.1.2. Din Görevlilerinin Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri

Çalışma kapsamında din görevlilerinin bireysel yenilikçilik düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmış olup genel olarak din görevlilerinin oldukça yenilikçi, bireysel yenilikçilik düzeylerinin ise “öncü” kategorisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 2). Bu araştırmada din görevlilerinin oldukça yenilikçi olması, alan yazındaki pek çok çalışmayla benzer özellikler göstermektedir. Yıldırım (2021), Keskin (2021), Kaya (2017), Söylev (2016) ve Gökbulut (2021) tarafından yapılan çalışmalarda, çalışmaya katılanların bireysel yenilikçilik düzeyleri yüksek seviyede çıkmıştır.¹⁷³

Literatürde farklı sonuçların olduğu araştırmalar da bulunmaktadır. Güngör (2019), Abbak (2018) ve Kartal’ın (2018) yaptığı araştırmalarda katılımcıların bireysel yenilikçilik düzeyleri orta seviyede bulunurken¹⁷⁴; Kılıç (2015), Tuysuz (2017) ve Yüksel (2020) tarafından ortaya konulan çalışmalarda öğretmenlerin bireysel yenilikçilikleri düşük düzeyde bulunmuştur.¹⁷⁵

¹⁷² Fikriye Yaman, “age”, 88.

¹⁷³ Yıldırım, “age”, 128; Fatma Nur Keskin, “age”, 54; Seval Kaya, *Biyoloji Öğretmenlerinin Bireysel Yenilikçilik Düzeylerinin İncelenmesi*, Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Diyarbakır 2017, 53; Ömer Faruk Söylev, “agm”, 142, Bayram Gökbulut, “Öğretmenlerin Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri”, *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, S. 9, (2021), 210.

¹⁷⁴ Nuri Berk Güngör, *Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Bireysel Yenilikçilik Düzeyinin Öğretmen Profesyonelizmine Olan Etkisinde Bilişsel Esnekliğin Aracılık Rolü*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2019, s. 68; Yeliz Abbak, “age”, 117; Fatih Kartal, Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ile Eğitimde Teknoloji Kullanımına Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkilerin Değerlendirilmesi, Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Y/L Tezi, Kütahya 2018, 44.

¹⁷⁵ Fatma Gözde Tuysuz, *Resmi Ortaokul Görev Yapan Öğretmenlerin Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ile Örgütsel Yaratıcılık Algı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Manisa İli Salihli İlçesi Örneği)*, Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, İstanbul 2017, 84; Ramazan Yüksel, “age”, 97; Hasan Kılıç, “age”, 95.

Araştırma sonucunda bireysel yenilikçilik ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı, kadın din görevlilerinin bireysel yenilikçilik düzeylerinin erkek din görevlilerinden yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 19). Bu sonuçtan kadın din görevlilerinin erkek din görevlilerine göre daha yenilikçi oldukları söylenebilir. Söylev'in yaptığı araştırmada kadın din görevlilerinin bireysel yenilikçilik puanları, erkek din görevlilerine göre daha yüksek bulunmuştur.¹⁷⁶ Benzer şekilde Yüksel (2020), Yılmaz (2019) ve Güngör'ün (2019) yaptığı çalışmalarda araştırmaya katılan kadınların bireysel yenilikçilik puanları erkelerden yüksek bulunmuştur.¹⁷⁷ Gökbulut'un (2021) çalışmasında ise erkek öğretmenlerin yenilikçi özellikleri, kadın öğretmenlerin yenilikçilik özelliklerinden daha yüksek bulunmuştur.¹⁷⁸ Bu çalışmaların aksine Kılıç (2015), Keskin (2021), Yıldırım (2021), Bitkin (2012), Beşkaya (2017), Kartal (2018), Abbak (2018), ve Kılıçer (2011) tarafından yapılan çalışmalarda katılımcıların cinsiyetlerine göre bireysel yenilikçilik puanlarında anlamlı bir farklılık çıkmamıştır.¹⁷⁹

Tablo 19'da yapılan analizde din görevlilerinin bireysel yenilikçilik puanlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma olduğundan, bu farklılaşmanın cinsiyet değişkenine bireysel yenilikçiliğin hangi alt boyutlarda farklı olup olmadığını tespit etmek için t-testi yapılmıştır. Buna göre, kadın din görevlilerinin fikir önderliği ve deneyime açıklık alt boyutlarında erkek din görevlilerinden daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür (Tablo 20). Bu sonuçtan hareketle kadın din görevlilerinin erkek din görevlilerine göre daha fazla deneyime açık oldukları ve fikir önderliği yapabildikleri söylenebilir. Söylev'in (2016), Yüksel'in (2020) araştırmalarında bireysel yenilikçilik alt boyutlarında fikir önderliğinin, Güngör'ün (2019) çalışmasında ise hem fikir önderliği hem de deneyime açıklık alt boyutlarında kadınlar lehine yüksek çıktığı görülmüştür.¹⁸⁰ Kadın din görevlilerinin, erkek din görevlilerine göre bireysel yenilikçilik düzeylerinin

¹⁷⁶ Ömer Faruk Söylev, "agm", 133.

¹⁷⁷ Ramazan Yüksel, "age", 98; Nuri Berk Güngör, "age", 71; Oğuz Yılmaz, *Öğretmenlerin Bit Entegrasyon Yaklaşımları, Teknoloji Entegrasyonuna Yönelik Öz-Yeterlik Algısı Ve Bireysel Yenilikçilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Konya 2019, 51.

¹⁷⁸ Bayram Gökbulut, "agm", 209.

¹⁷⁹ Hasan Kılıç, "age", 98; Fatma Nur Keskin, "age", 56; Yasemin Yıldırım, "age", 129; Ayşe Bitkin, "age", 91; Yaşar Murat Beşkaya, "age", 63; Fatih Kartal, "age", 34; Yeliz Abbak, "age", 122, 133; Kerem Kılıçer, "age".

¹⁸⁰ Ömer Faruk Söylev, "agm", 132; Ramazan Yüksel, "age", 98; Nuri Berk Güngör, "age", 58.

yüksek çıkmasında onların görevlerinde eğitimle daha çok meşgul olmalarının etkisinin olduğu söylenebilir.

Araştırma sonucunda bireysel yenilikçilik puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Buna göre yaş faktörünün bireysel yenilikçiliğe etkisinin olmadığı söylenebilir. Literatür incelendiğinde Yıldırım (2021), Beşkaya (2017), Tuysuz (2017), Kaya (2017), Bahceci (2019), Yıldız (2019) tarafından yapılan araştırmalarda da bireysel yenilikçilik ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.¹⁸¹

Yüksel (2020), Söylev (2016) ve Keskin (2021) tarafından yapılan araştırmalarda, bireysel yenilikçilik puanlarının katılımcıların yaş faktörüne göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre Yüksel'in yaptığı araştırmada genç öğretmenlerin bireysel yenilikçilikleri, ileri yaştaki öğretmenlere göre; Söylev'in yaptığı araştırmada 40-49 yaş grubu din görevlilerinin bireysel yenilikçilik puanları diğer yaş gruplarına göre; Keskin'in araştırmasında ise 31-40 yaş grubundaki öğretmenlerin, 30 yaş ve altında bulunan öğretmenlere göre yüksek çıktığı görülmüştür.¹⁸² Yıldız'ın (2019) yaptığı araştırmada da benzer şekilde 31-40 yaş arasındaki öğretmenlerin bireysel yenilikçilik puanları, diğer yaş gruplarına göre yüksek bulunmuştur.¹⁸³ Araştırmalar arasında görülen bu farklılığın sebebi, araştırma örneklemini oluşturan kişilerin bireysel özelliklerinin farklı olmasından kaynaklandığı ifade edilebilir.

Katılımcıların bireysel yenilikçilik düzeyleri ile medeni durumları arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir (Tablo 22). Abbak (2018) tarafından yapılan araştırmada da benzer şekilde öğretmenlerin medeni durumları ile bireysel yenilikçilik puanları arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır.¹⁸⁴ Yüksel'in (2020) yaptığı araştırmada ise bekar öğretmenlerin bireysel yenilikçilik düzeyleri, evli öğretmenlere

¹⁸¹ Yasemin Yıldırım, "age", 121; Yaşar Murat Beşkaya, "age", 63; Fatma Gözde Tuysuz, "age", 90; Bilal Bahceci, "Özel Eğitim Alanında Çalışan Öğretmenlerin Yardımcı Teknolojilere Yönelik Tutumlarının ve Bireysel Yenilikçilik Düzeylerinin İncelenmesi", Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Konya 2019, 65; Esra Yıldız, "Okul Yöneticilerinin Dönüşümcü Liderlik Davranışlarının Öğretmenlerin Bireysel Yenilikçilik Algılarına Etkisi", Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Bolu 2019, 51.

¹⁸² Ramazan Yüksel, "age", 99; Ömer Faruk Söylev, "agm", 135; Fatma Nur Keskin, "age", 49.

¹⁸³ Esra Yıldız, "age", 54.

¹⁸⁴ Yeliz Abbak, "age", 72.

oranla daha yüksek bulunmuştur. Ortaya çıkan bu sonucu, bekar öğretmenlerin evli olanlara göre kendini geliştirmeye daha fazla zaman ve bütçe ayırabilmesi olarak yorumlamıştır.¹⁸⁵

Yapmış olduğumuz araştırma sonucunda din görevlilerinin bireysel yenilikçilik düzeyleri ile görev yeri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır (Tablo 23). Bahceci'nin (2019) araştırmasında da öğretmenlerin yerleşim yerleri (Büyükşehir, şehir, ilçe ve kasaba) ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.¹⁸⁶ Söylev'in (2016) çalışmasında bireysel yenilikçilik puanlarında görev yeri bölgesine göre anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir. Buna göre il merkezinde görev yapan din görevlilerinin bireysel yenilikçilik puanları, görev yeri bölgesini köy olarak belirten din görevlilerinden yüksek olduğu görülmüştür.¹⁸⁷ Yine Yüksel'in (2020) çalışmasında da anlamlı bir farklılık bulunmuş, fakat bu farklılık köy ya da kasaba gibi küçük yerleşim yerlerinde görev yapan öğretmenlerin ilde görev yapan öğretmenlere göre daha yenilikçi olduğu yönündedir.¹⁸⁸ Literatüre bakıldığında bu bağımsız değişkene yönelik yeterli bulguya rastlanmamıştır. Bu çalışmada katılımcıların %61,5'inin köyde; %38,5'inin ise ilçe merkezinde görev yaptığı görülmüştür. Din görevlilerinin bireysel yenilikçilik düzeylerinin görev yeri açısından farklılaşmamasının sebebi teknolojik gelişmeler sayesinde bilgiye ve eğitime ulaşımın daha kolay olması ve köylere atanan din görevlilerinin büyük bir çoğunluğunun yaşça daha genç bireylerden oluşması olarak düşünülebilir.

Araştırmada kapsamında din görevlilerinin bireysel yenilikçilik düzeyleri ile görev türleri arasında anlamlı düzeyde bir farklılık görülmüştür. Bu farklılaşmanın bireysel yenilikçiliğin fikir önderliği ve deneyime açıklık alt boyutlarında olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 24). Buna göre Kur'an Kursu öğrencilerinin diğer din görevlilerinden daha fazla eğitim yaptıkları dikkate alındığında yenilikleri daha hızlı kabullendikleri söylenebilir. Söylev'in (2016) çalışmasında din görevlilerinin bireysel yenilikçilik puanları ile unvan değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür. Aynı zamanda bu farklılaşma fikir önderliği alt boyutunda da tespit edilmiştir.¹⁸⁹ Benzer

¹⁸⁵ Ramazan Yüksel, "age", 99.

¹⁸⁶ Bilal Bahceci, "age", 69.

¹⁸⁷ Ömer Faruk Söylev, "agm", 141.

¹⁸⁸ Ramazan Yüksel, "age", 84.

¹⁸⁹ Söylev, "agm", 139.

bir sonuca Bitkin'in (2012) öğretmen adaylarına yönelik yaptığı araştırmasında da ulaşılmıştır. Buna göre öğretmen adaylarının bireysel yenilikçilik düzeylerinin bölümlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucu ortaya çıkmıştır.¹⁹⁰ Bitkin'in ve Söylev'in bulduğu sonuç yapılan araştırmayı destekler mahiyettedir. Tuysuz'un (2017) yaptığı araştırmaya göre öğretmenlerin bireysel yenilikçilik puanları ile görev şekli değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Benzer sonuç "Fikir Önderliği", "Deneyime Açıklık" ve "Değişime Direnç" alt boyutlarında da görülmüştür. "Risk Alma" alt boyutunda ise sonuç okul yöneticileri lehine anlamlı düzeydedir.¹⁹¹ Yıldız'ın (2019) çalışmasında da öğretmenlerin bireysel yenilikçilik düzeyleri, "Fikir Önderliği", "Deneyime Açıklık" ve "Risk Alma" alt boyutları ile branş değişkeni arasında anlamlı farklılık çıkmamıştır. "Değişime Direnç" alt boyutunda ise anlamlı düzeyde farklılaşma görülmüştür.¹⁹² Yine Kılıç'ın (2015) ve Yıldırım'ın (2021) araştırmalarında ise öğretmenlerin branşları ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasında anlamlı farklılık çıkmadığı sonucuna ulaşılmıştır.¹⁹³

Araştırma bulgularına göre din görevlilerinin kıdem yıllarına göre bireysel yenilikçilik puanları arasında anlamlı derecede farklılık görülmüştür. Bu farklılaşmanın fikir önderliği, deneyime açıklık ve risk alma alt boyutlarında olduğu tespit edilmiştir (Tablo 27). Buna göre 1-8 yıla sahip din görevlilerinin diğerlerine göre yenilikleri benimsemede ve uygulamada daha ileri seviyede oldukları söylenebilir (Tablo 28). Bunun nedeni kıdem yılı düşük olan görevlilerin eğitim seviyelerinin daha ileri seviyede olması, eğitimin imkân ve fırsatlarını kendilerini geliştirmeleri yönünde kullanmaları, yeni gelişmeleri daha hızlı benimsemiş olmaları olabilir. Alan yazın incelendiğinde Yılmaz (2019), Beşkaya (2017) tarafından yapılan çalışmalarda benzer sonuçlar elde edilmiştir.¹⁹⁴ Bu sonuçların aksine Kılıç (2015), Abbak (2018), Keskin (2021), Yıldırım (2021), Gökbulut (2021,) ve Söylev (2016,) tarafından yapılan çalışmalarda kıdem

¹⁹⁰ Ayşe Bitkin, "age", 92.

¹⁹¹ Fatma Gözde Tuysuz, "age", 105.

¹⁹² Esra Yıldız, "age", 62.

¹⁹³ Hasan Kılıç, "age", 98; Yasemin Yıldırım, "age", 116.

¹⁹⁴ Oğuz Yılmaz, "age", 54; Yaşar Murat Beşkaya, "age", 63.

değişkenine göre bireysel yenilikçilik puanlarında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.¹⁹⁵

Araştırmada elde edilen bulgulara göre din görevlilerinin bulundukları yerdeki görev süreleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir (Tablo30). Buna göre din görevlilerinin bulundukları yerdeki görev sürelerinin yeniliğe ve gelişmeye bir engel teşkil etmediği söylenebilir. Tuysuz (2017) da araştırmasında öğretmenlerin görev yaptıkları okuldaki hizmet süreleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır.¹⁹⁶ Alan yazın incelendiğinde bu bağımsız değişkene göre yeterli araştırma bulunamamıştır.

Çalışmada elde edilen sonuçlara göre din görevlilerinin mezuniyet durumlarına göre bireysel yenilikçilik puanları arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Buna göre üst seviyede mezuniyete sahip olanların alt seviyede olanlara göre yeniliği benimsemeye, uygulamada ve özgün olmada daha ileri seviyede ve daha hızlı oldukları söylenebilir. Literatür incelendiğinde mezuniyet durumu değişkeninin yenilikçilik üzerinde anlamlı farklılığa neden olduğu araştırmanın sonucu ile benzer çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar Söylev (2016), Keskin (2021), Yıldırım (2021), Yüksel (2020), Bitkin (2012) tarafından yapılmıştır.¹⁹⁷ Gökbulut (2021), Abbak (2018), Beşkaya (2017), Atalay Altaş (2021) ve Akyüz (2022) tarafından yapılan araştırmalarda ise bireysel yenilikçilik ile mezuniyet arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.¹⁹⁸

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre din görevlilerinin uzaktan eğitim alıp almadıklarına göre bireysel yenilikçilik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre uzaktan eğitim alanların yeniliğe daha açık oldukları, yeni şeyleri benimseyip uygulamaya koydukları olabilir.

¹⁹⁵ Hasan Kılıç, “age”, Yeliz Abbak, “age”, 138; Fatma Nur Keskin, “age”, 51; Yasemin Yıldırım, “age”, 129; Bayram Gökbulut, “agm”, 210; Ömer Faruk Söylev, “agm”, 136.

¹⁹⁶ Fatma Gözde Tuysuz, “age”, 69.

¹⁹⁷ Ömer Faruk Söylev, “agm”, 137; Fatma Nur Keskin, “age”, 47; Yasemin Yıldırım, “age”, 108; Ramazan Yüksel, “age”, 83; Ayşe Bitkin, “age”, 94.

¹⁹⁸ Ramazan Gökbulut, “agm”, 209; Yeliz Abbak, “age”, 96; Yaşar Murat Beşkaya, “age”, 60; Mehmet Atalay Altaş, “İngilizce Öğretmenlerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri İle Bireysel Yenilikçilik Düzeylerinin İncelenmesi”, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Denizli 2021, 57; Özkan Akyüz, “Kamu Kurumu Çalışanlarının Bireysel Yenilikçilik Kategorilerine Göre Tüketici Karar Verme Tarzlarının İncelenmesi (Bir Spor Örgütü Örneği)”, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Muğla 2022, 61.

4.1.3. Din Görevlilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ile Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri Arasındaki İlişki

Araştırmaya katılan din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasında orta düzey ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 36). Yüksel'in (2020) Fen bilgisi öğretmenlerine yönelik yaptığı araştırmada, bireysel yenilikçilik düzeyleri ile yaşam boyu öğrenme eğilimleri arasında ($r=,475$; $p<0,05$) orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilmiştir.¹⁹⁹

Beşkaya'nın (2017) eğitim yöneticilerine yönelik araştırmasında, eğitim yöneticilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasında ($r=0,36$; $p<0,05$) orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.²⁰⁰ Yıldırım'ın (2021) ortaokul öğretmenleri üzerinde yaptığı araştırmada, katılımcıların yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçiliğin tamamında ($r=0,53$; $p<0,05$) pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre yaşam boyu öğrenme eğilimi yüksek düzeyde olan öğretmenlerin bireysel yenilikçiliğin değişime direnç alt boyutunun düşük düzeyde olduğu; fikir önderliği, deneyime açıklık ve risk alma alt boyutlarının ise yüksek olduğu görülmüştür.²⁰¹

Kılıç'ın (2015) ilköğretim branş öğretmenlerine yönelik yaptığı araştırmada ise, öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($\rho=0,068$; $p>0,05$).²⁰² Literatürün genelinde bireylerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Kılıç'ın yaptığı araştırmada kullanılan her iki ölçeğin de dörder adet alt boyutu bulunmaktadır. BYÖ'de bir adet; YBÖÖ'de ise iki adet negatif alt boyut bulunmaktadır. Bu sebeple ölçeklerin tamamı tek bir ölçek olarak düşünülmediğinden alt boyutları arasında inceleme yapılmıştır. Araştırma sonucunda bireysel yenilikçilik düzeyi ölçeğinin alt boyutları ile yaşam boyu öğrenme eğilimi ölçeğinin alt boyutlarının her birinde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.²⁰³ Buna göre yapmış olduğumuz araştırma sonuçları literatürle benzerlik göstermektedir. Sonuç olarak din görevlilerinin bireysel

¹⁹⁹ Ramazan Yüksel, "age", 94-95.

²⁰⁰ Yaşar Murat Beşkaya, "age", 53.

²⁰¹ Yasemin Yıldırım, "age", 117.

²⁰² Hasan Kılıç, "age", 89.

²⁰³ Hasan Kılıç, "age", 90.

yenilikçilik düzeyleri arttıkça, yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin de arttığı ifade edilebilir.

Araştırma kapsamında yapmış olduğumuz regresyon analizi sonuçlarına göre, bağımsız değişkenlerden en az bir tanesinin (bireysel yenilikçilik alt boyutları) bağımlı değişken üzerinde (yaşam boyu öğrenme) yordayıcı bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 39). Din görevlilerinin fikir önderliği boyutunda görülecek bir birimlik artışın, yaşam boyu öğrenme puanlarında %22'lik bir değişime yol açacağı; deneyime açıklık puanlarında görülecek bir puanlık artışın ise yaşam boyu öğrenme puanlarını %37'lik bir oranda arttıracığı görülmüştür.

4.2. ÖNERİLER

Bu çalışmada din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri ve arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Ortaya çıkan bulgular doğrultusunda din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik özelliklerini geliştirmeye ve yapılacak yeni çalışmalar için önerilere yer verilmiştir.

4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Yapılan çalışma kapsamında din görevlilerinin cinsiyet değişkenine göre erkeklerin sayısı kadınlardan fazla olsa da kadın görevlilerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik düzeyleri erkek görevlilere göre yüksek çıkmıştır. Buna göre erkek din görevlilerin yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik düzeylerinin düşük çıkmasının nedenleri araştırılabilir.
2. Din görevlilerinin kıdem yılları arttıkça yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik özelliklerinin azaldığı sonucu dikkate alındığında, kıdem yılı fazla olan din görevlilerine yönelik bu eksikliği giderecek çalışmalar yapılabilir.
3. Din görevlilerine yönelik yapılan çalışmada eğitim seviyesi yükseldikçe yaşam boyu öğrenme eğiliminin ve bireysel yenilikçilik düzeyinin arttığı tespit edilmiş olup bu anlamda din görevlilerinin eğitimlerini daha ileri seviyelere çıkarmalarını teşvik edici şartlar sağlanabilir.
4. Araştırma kapsamında uzaktan eğitim alan din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin ve bireysel yenilikçilik özelliklerinin daha yüksek

seviyede olduğu göz önüne alındığında, uzaktan eğitim faaliyetlerini geliştirici çalışmalar yapılabilir.

5. Din görevlilerinin bireysel yenilikçilik düzeyleri arttıkça yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin arttığı görülmüştür. Ancak bireysel yenilikçiliğin alt boyutlarından olan değişime direncin yaşam boyu öğrenme eğilimini düşürdüğü tespit edilmiştir. Buna göre yaşam boyu öğrenmeyi engelleyen unsurların tespit edilmesi ve gereken önlemlerin alınması uygun olabilir.
6. Din görevlilerinin görevleri gereği toplumun tüm paydaşlarıyla sürekli iletişim ve etkileşim içinde olmaları sebebiyle din hizmetlerinin daha başarılı olabilmesi için yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik alanında hizmet içi eğitimler düzenlenmesi ve din görevlilerinin katılımının sağlanması önerilebilir.
7. Diyanet İşleri Başkanlığı'nca yaşam boyu öğrenme, öğrenmeyi öğrenme, yenilik, yenilikçilik, inovasyon ve bireysel yenilikçilik alanlarında seminerler düzenlenerek din görevlilerinin mesleki ve kişisel gelişimlerine katkı sağlanarak bireylere daha etkili ve kaliteli rehberlik yapabilmeleri sağlanabilir.
8. Din görevlilerinin bireysel yenilikçilik düzeyi açısından “öncü” kategorisinde olduğu tespit edilmiştir. Bu kategorinin ileri düzeyi “yenilikçi” kategorisidir. Din görevlilerinin “öncü” kategorisinden daha ileri düzey olan “yenilikçi” kategorisine yükselmelerini sağlayacak çalışmalar yapılabilir; din görevlisi yetiştirme programlarında din görevlisi adayının yenilikçi özelliklerini öne çıkaran düzenlemeler yapılabilir.
9. Din görevlilerinin daha etkin din hizmeti sunabilmeleri için yaratıcı ve yenilikçi fikirler ortaya kayabilmelerine imkân sağlayacak projeler ve programlar geliştirilebilir, uygun olanların ise ivedi hayata geçirilmesi sağlanabilir.
10. Din görevlilerinin çalışma şartları değerlendirilerek, yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçiliklerinin gelişmesine engel olan unsurlar tespit edilerek, gerekli ve yeterli tedbirler alınabilir.

4.2.2. Gelecek Çalışmalara Yönelik Öneriler

1. Bu araştırmanın örneklem gurubunu Samsun ilinde görev yapan din görevlileri oluşturmuştur. Gelecekte ortaya konulacak yeni çalışmalar farklı örneklem guruplarıyla yapılabilir.
2. Din görevlisi yetiştiren kurumlarda görev yapan görevlilerin yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik düzeyleri çalışılabilir.
3. Din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik düzeylerini daha derinlemesine araştırmak için nitel çalışmalar yapılabilir.
4. Din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik düzeylerini etkileyecek farklı değişkenlerin değerlendirildiği çalışmalar çalışılabilir.
5. Benzer bir çalışma merkezde ve taşrada yönetici konumunda görev yapanlarla yapılarak, onların da yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik özellikleri ortaya konabilir.
6. Yöneticilerin ve din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmalar çalışılabilir.
7. Din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik durumlarına etki edebilecek yönetici, aile, sosyal çevre, cemaat ve öğretim görevlisi gibi değişik unsurlara yönelik araştırmalar yapılabilir.
8. Türkiye ile diğer İslâm ülkelerinde görev yapan din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme ve bireysel yenilikçilik düzeylerini karşılaştıran çalışmalar ortaya konabilir.

KAYNAKÇA

- Abbak, Yeliz, *Öğretmenlerin Yaşam Boyu Öğrenme Yeterlilikleri ile Yenilikçilik Düzeylerinin İncelenmesi*, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Kayseri 2018.
- Açıkgenç, Alparslan, “Yenileşmenin Felsefi Temelleri Karşısında İslam Medeniyeti”, *I. Uluslararası Kutlu Doğum İlmi Toplantısı, İslâm, Gelenek ve Yenileşme*, (İstanbul 1996), 273-285.
- Akcaalan, Mehmet, ARSLAN, Serhat, “*Yaşam Boyu Öğrenme: Teori ve Uygulama*”, Eğitim Yayınevi, Konya 2016.
- Akkoyunlu, Buket, “Bilgi Okuryazarlığı ve Yaşam Boyu Öğrenme”, *8th International Educational Technology Conference*, Eskişehir, May 06-08 2008, 30-34.
- Aksoy, Mustafa, “Kavram Olarak Hayat Boyu Öğrenme ve Hayat Boyu Öğrenmenin Avrupa Birliği Serüveni”, *Bilig*, S.64, Kış 2013, 23-48.
- Aksoy, Mustafa, *Yaşam Boyu Öğrenme ve Kariyer Rehberliği İlkelerinin İstihdam Edilebilirliğe Etkileri: Otel İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış DR Tezi, Ankara 2008.
- Akyüz, Özkan, “*Kamu Kurumu Çalışanlarının Bireysel Yenilikçilik Kategorilerine Göre Tüketici Karar Verme Tarzlarının İncelenmesi (Bir Spor Örgütü Örneği)*”, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Muğla 2022.
- Altın, Selçuk, *Ortaöğretim Öğretmenlerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin İncelenmesi*, Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Zonguldak 2018.
- Atalay Altaş, Mehmet, “*İngilizce Öğretmenlerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri İle Bireysel Yenilikçilik Düzeylerinin İncelenmesi*”, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Denizli 2021.
- Aydın, M. Şevki, *Açık Toplumda Din Eğitimi Yeni Paradigma İhtiyacı*, 1. Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara Mart 2011.
- Ayhan Selim, Dünden bugüne Yaşam Boyu Öğrenme, “*Yaşam Boyu Öğrenme İçinde*”, SAYILAN Fevziye, YILDIZ Ahmet (Ed.), Pegem Yayıncılık, Ankara 2006, 2-14.
- Ayhan, Halis, *Türkiye’de Din Eğitimi*, 3. Baskı, DEM Yayınları, İstanbul 2014.

- Babanlı, Narmina, “*Yetişkin Eğitimindeki Kursiyerlerin Yaşam Boyu Öğrenme Yeterlilikleri*”, İstanbul Aydın Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, İstanbul 2018.
- Bağcı, Erhan, “Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde Türkiye’de Yaşam Boyu Eğitim Politikaları”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 30, S. 2, (2011), 139 -173.
- Bahceci, Bilal, “*Özel Eğitim Alanında Çalışan Öğretmenlerin Yardımcı Teknolojilere Yönelik Tutumlarının Ve Bireysel Yenilikçilik Düzeylerinin İncelenmesi*”, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Konya 2019.
- Bayraktar, M. Faruk, “Kur’an Kurslarının Sorunları ve Geleceği İle İlgili Bazı Düşünceler”, *Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu*, İBAV Yayınları, Kayseri 2000, 200-203.
- Beşkaya, Yaşar Murat, *Eğitim Yöneticilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ile Bireysel Yenilikçilik Düzeylerinin İncelenmesi*, Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış YL Tezi, Bartın 2017.
- Beycioğlu, Kadir ve KONAN, Necdet, “Yaşam Boyu Öğrenme ve Avrupa Eğitim Politikaları”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C.7, S.24, (01.07.2008), 369-382.
- Budak, Yusuf, “Yaşam Boyu Öğrenme ve İlköğretim Programlarının Hedeflemesi Gereken İnsan Tipi”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.29, S.3, (2009), 693-708.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl, “*el-Câmi ‘u’s-Sahîh*”, Fezâilü’l-Kur’ân, 21.
- Bulaç, Elif ve KURT, Murat, “Öğretmen Adaylarının Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin İncelenmesi”, *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8/1, 2019, 125-161.
- Bülbül, Tuncer, “Yenilik Yönetimi”, *Yönetimde Yeni Yaklaşımlar*, Hasan Basri Memduhoğlu ve Kürşat Tılmaz (Ed.), Pegem Akademi, Ankara Mart 2017, 31-51.
- Büyüköztürk, Şener ve Diğerleri, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 18. Baskı, Pegem Akademi, Ankara Kasım 2014.
- Celep, Cevat, *Halk Eğitim*, Anı Yayıncılık, Ankara 2003.

- Commission of the European Communities, A Memorandum on Lifelong Learning, 2000, https://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf (26.10.2022).
- Çıngı, Hülya, *Örnekleme Kuramı*, Hacettepe Üniversitesi Basımevi, Ankara 1994.
- Demir, Ömer, “Hayat Boyu Öğrenme ve Din Eğitimi”, *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.3, S.3, (2016), 45-68.
- Demiralay, Raziye, AYBİKE BAYIR, Esmâ ve GELİBOLU, Mehmet Fikret, “Öğrencilerin Bireysel Yenilikçilik Özellikleri İle Çevrimiçi Öğrenmeye Hazır Bulunuşlukları İlişkisinin İncelenmesi”, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, C. 5, S. 1, (Şubat 2016), 162-168.
- Demirel, Melek, “Yaşam Boyu Öğrenmenin Anahtarı: Öğrenmeyi Öğrenme”, 2. *Ulusal Eğitim Psikolojisi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Kültür Üniversitesi, İstanbul, 2009, 133-145.
- Demirel, Yavuz ve SEÇKİN, Zeliha, “Bilgi Ve Bilgi Paylaşımının Yenilikçilik Üzerine Etkileri”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 17, S. 1, (2008), 189-202.
- Devlet Planlama Teşkilatı, Sekizinci Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporları, 2001,
- DİB, 2021, <https://stratejigelistirme.diyanet.gov.tr/sayfa/57/istatistikler> (03.11.2022).
- DİB, *Diyanet Eğitim Hizmetleri*, I. Baskı, TDV Yayınları, Ankara 2020.
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.633.pdf> (02.11.2022).
- DİB, Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Camilerde Kur'an Öğretimi Hafta Sonu Kur'an Kursları Programı, Ankara 2019, <https://egitimhizmetleri.diyanet.gov.tr/sayfa/489> (04.11.2022).
- DİB, Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Camilerde Kur'an Öğretimi Programı, Ankara 2010, , <https://egitimhizmetleri.diyanet.gov.tr/sayfa/489> (04.11.2022).
- DİB, Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Hafızlık Eğitimi Destek Programı, Ankara 2022, <https://egitimhizmetleri.diyanet.gov.tr/Documents/2018.pdf> (04.11.2022/10.00).
- DİB, Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Kur'an Kursu Öğretim Programı (4-6 Yaş), Ankara 2014.

- DİB, İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programları, 2019, <https://egitimhizmetleri.diyanet.gov.tr/sayfa/489> (04.11.2022).
- DİB, *İstatistiklerle Diyanet İşleri Başkanlığı*, Ankara 1990, 66-68.
- DİB, Stratejik Plan 2019-2023 Güncellenmiş Versiyon, 2020, <https://stratejigelistirme.diyanet.gov.tr/Documents/Stratejik%20Plan%202019-2023.pdf> (02,11,2022).
- Diker Coşkun, Yelkin, *Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış DR Tezi, Ankara 2009.
- Diyanet İşleri Başkanlığı, 2022 Yılı Performans Programı, 2022, <https://stratejigelistirme.diyanet.gov.tr/Documents/Programı.pdf> (04.01.2023).
- Drucker, Peter F., *Innovation and Entrepreneurship*, Harper&Row Publishers, New York 1985.
- Duman, A., "Türkiye'de Yaşam Boyu Öğrenme Siyasalarını Oluştur(a)mamanın Dayanılmaz Hafifliği, *Yaşam Boyu Öğrenme: Sempozyum Bildirileri ve Tartışmalar İçinde*, Pegem Yay., 2005, 31-44.
- Eçen, Gamze, *Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Motivasyonları ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri (Kocaeli İli Örneği)*, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Kocaeli 2022.
- Engin, Melih, KÖR, Hakan ve Erbay, Hasan "Yaşam Boyu Öğrenme Ölçeği Türkçe Uyarlama Çalışması", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C. 25, S. 4 (Temmuz 2017), 1561-1572.
- Erdamar, Gürcü, "Yaşam Boyu Öğrenme", *Eğitimde Yeni Yönelimler*, Özcan Demirel (Ed.), Pegem Akademi Yayınevi, Ankara 2001.
- Ercan, İlyas, "Eğitimde İnovasyon ve Din Eğitimi İlişkisi", *İktisadi ve Sosyal Yönleriyle İnovasyon*, Birgül Uyan ve Musa Çakır (Ed.), İksad Publishing House, Ankara 2019.
- Ersoy, Aynur, Yılmaz, Bülent, "Yaşam Boyu Öğrenme ve Türkiye'de Halk Kütüphaneleri", *Türk Kütüphaneciliği*, C.23, S.4, (2009), 803-837.
- Evin Gencel, İlke, "Öğretmen Adaylarının Yaşam Boyu Öğrenme Yeterliklerine Yönelik Algıları", *Eğitim ve Bilim*, C. 38, S. 170, (2013), 237-252.

- Fındıkçı, İlhami, *Yaşadıkça Eğitim*, Hayat Yayınları, İstanbul Mart 2004.
- Figel, James, Key competences for lifelong learning-European reference framework. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. Retrieved May, 25, 2009, 1-16.
- George, D. & Mallery, P., *IBM SPSS Statistics 26 Step by Step*, Sixteenth Edition, Routledge, New York, 2020.
- Goldsmith, Ronald E. ve Foxall, Gordon R., “The Measurement of Innovativeness”, *The International Handbook on Innovation*, Larisa V. Shavinina (Ed.), Elsevier Science Ltd., 2003, 321-330.
- Gökbulut, Bayram, “Öğretmenlerin Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri”, *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, S. 9, (2021), 204-214.
- Güleç, İsmail, Çelik, Seda ve Demirhan, Buket, “Yaşam Boyu Öğrenme Nedir? Kavram ve Kapsamı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Sakarya University Journal of Education*, C. 2, S. 3, (Aralık/December 2012), 34-48.
- Gülmek, Adem, “Din Hizmetlerinde Toplam Kalite Yönetiminin Sağlayacağı Açılımlar”, *I. Din Hizmetleri Sempozyumu (3-4 Kasım 2007)*, C.I, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008, 47-66.
- Gündüz, Şemseddin, “Öğretmenlerin Bireysel Yenilikçilik ile Dijital Yerlilik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Eğitim ve Bilim*, C. 46, S. 205, (2021), 261-277.
- Güneş, Firdevs, *Yetişkin Eğitimi (Halk Eğitimi)*, Ocak Yayınları, Ankara 1996.
- Günüç, Selim; Odabaşı, Hatice Ferhan; Kuzu, Abdullah. Yaşam Boyu Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* C.11, S.2, 2012, 309-325.
- Güzel, Hatice, “Öğretmen Adaylarının Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin İncelenmesi”, *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4/10, Mart 2017, 312-325.
- Hökelekli, Hayati, *İslam Psikolojisi Yazıları*, Dem Yayınları, İstanbul 2009
- <https://www.sbb.gov.tr/ozel-ih-tisas-komisyonu-raporlari/#1543320522454-d482e763-f24f> (25.10.2022).
- İzci, Eyüp ve Koç, Sevda, “Öğretmen Adaylarının Yaşam Boyu Öğrenmeye İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 9, (Haziran 2012), 101-114.

- Karaman, Fikret, “Din Görevlileri ve Hizmette Verimlilik”, *Din Hizmetlerinde Yöntem ve Verimlilik*, Hayrullah Köken (Ed.), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006.
- Karasar, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 30. Basım, Nobel Yayıncılık, Ankara Eylül 2016.
- Kaya, H. Eylem, “Yaşam Boyu Öğrenme ve Türkiye”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, C.47, S.1, (2014), 81-102.
- Kaya, Havva E., *Yaşam Boyu Yetişkin Eğitimi*, Nobel A. Yayıncılık, Ankara 2016.
- Kaya, Seval, *Biyoloji Öğretmenlerinin Bireysel Yenilikçilik Düzeylerinin İncelenmesi*, Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Diyarbakır 2017.
- Kılıç, Hasan, *İlköğretim Branş Öğretmenlerinin Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri* (Denizli Örneği), Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Denizli 2015.
- Kılıç, Recep, *Dini Anlamak Üzerine*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2004.
- Kılıçer, Kerem ve Odabaşı, Hatice Ferhan, “Bireysel Yenilikçilik Ölçeği: Türkçeye Uyarlama, Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, 38, (2010), 150-164.
- Kılıçer, Kerem, *Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Öğretmen Adaylarının Bireysel Yenilikçilik Profilleri*, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış DR Tezi, Eskişehir Nisan 2011.
- Kiriş, Hacı Mustafa, “Yaygın Din Eğitimi Alanında Önemli Bir Meslek Olarak İmam-Hatiplik ve Statüsü”, *Tokat İlmîyat Dergisi*, 10/1, (Haziran 2022), 250-275.
- Koç, Ahmet, “Kur’an Kurslarında Din Eğitimi”, *Din Eğitimi*, Mustafa Köylü ve Nurullah Altaş (Ed.), Ensar Neşriyat, İstanbul 2016, 375.
- Korkmaz, Mehmet, “Kur’an Kurslarında Din Eğitimi”, *Türkiye’de Din Eğitimi ve Sorunları*, Mustafa Köylü (Ed.), Dem Yayınları, İstanbul 2018.
- Korkmaz, Mehmet, *İhtiyaç Odaklı Yaygın Din Eğitimi: Kur’an Kursları, Kayseri Örneği*, Tezmer Yayınları, Kayseri 2013.
- Korucu, Agah Tuğrul ve Olpak, Yusuf Ziya, “Öğretmen Adaylarının Bireysel Yenilikçilik Özelliklerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, C. 5, S. 1, (2015), 111-127.

- Kurt, İhsan, *Yetişkin Eğitimi*, Nobel Yayın, Ankara 2000.
- Küçüker, Melek Sultan, *Öğretmenlerin Yaşam Boyu Öğrenmelerini Etkileyen Faktörler İle Uzaktan Eğitime Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki*, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Sakarya 2021.
- MEB, 17. Milli Eğitim Şûrası (13-17 Kasım 2006), 2006, https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165619_17_sura.pdf (01.11.2022).
- MEB, 18. Milli Eğitim Şûrası (1-5 Kasım 2010), 2010, https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf (01.11.2022).
- MEB, Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2014-2018), 2014, http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_04/20025555_hbostratejibelgesi_2014_2018.pdf (31.10.2022).
- MEB, Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2014-2018), 2014, http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_04/20025555_hbostratejibelgesi_2014_2018.pdf (01.11.2022).
- MEB, Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi, 2009, <https://www.memurlar.net/common/news/documents/145960/dokuman.pdf> (01.11.2022).
- MEB, İzleme ve Değerlendirme Raporu 2017, 2018, <http://hbogm.meb.gov.tr/www/izleme-degerlendirme-raporlari/kategori/104> (01.11.2022).
- MEB, XIII. Milli Eğitim Şûrası (15-19 Ocak 1990), 1990, https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165326_13_sura.pdf (01.11.2022).
- Milli Eğitim Bakanlığı, Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planı, 2014, http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_04/20025555_hbostratejibelgesi_2014_2018.pdf (25.10.2022).
- Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, “Yenilik”, Mas Matbaacılık, İstanbul Ocak 2011 (4. Baskı).
- Oğuztürk, Bekir Sami ve Türkoğlu, Musa, “Yenilik ve Yenilik Modelleri”, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, (2004), 14-20.
- Okçabol, Rıfat, *Halk Eğitimi (Yetişkin Eğitimi)*, Ütopya Yayınevi, Ankara 2006.

- Oslo Klavuzu, *Yenilik Verilerinin Toplanması ve Yorumlanması İçin İlkeler*, Tübitak, Ankara 2005 (3. Baskı).
- Öcal, Mustafa, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*, Düşünce Kitabevi, Bursa 2011.
- Özbay, Muhammed Cevher, *Öğretmenlerin Mesleki Öğrenme Düzeyleri ile Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin İncelenmesi*, Mu Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Muş 2023.
- Özdemir, Mahmut, *Meslek Dersi Öğretmenlerinin 21. Yüzyıl Öğreten Becerileri ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Konya 2023.
- Özdemir, Ümit, “Ortaöğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ile 21. Yüzyıl Becerilerine İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Sakarya Örneği)”, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi; Sakarya 2022.
- Rogers, Everett M., *Diffusion Of Innovations*, Third Edition, Free Press, Newyork 1983.
- Samancı, Osman, Ocakcı, Ebru, “Hayat Boyu Öğrenme”, *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.12, S.14, (2017), 711-722.
- Sarioğlu, Ayşegül, *Bireysel Yenilikçilik Ölçeğinin Hemşirelikte Geçerlik Ve Güvenirliği*, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış YL Tezi, Erzurum 2014.
- Saruhan, Sadi Can ve Yıldız, Müge Leyla, *Çağdaş Yönetim Bilimi*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul Aralık 2009, 97.
- Solmaz, İlkey, *Öğretmenlerin Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri İle Teknopedagogik Eğitim Yeterlikleri Arasındaki İlişki*, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış YL Tezi, Sakarya, Haziran 2019.
- Soran, Haluk, Akkoyunlu, Buket, Kavak, Yüksel, “Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri ve Eğitimcilerin Eğitimi Programı: Hacettepe Üniversitesi Örneği”, *HÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (HU Journal of Education)*, 30, 2006, 202.
- Sönmez, Veysel, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Anı Yayınları, Ankara 2007.
- Söylev, Ömer Faruk, “Din Hizmetlerinde İnovasyon ve Din Görevlilerinin Bireysel Yenilikçilik Özellikleri”, *DEUİFD Din Psikolojisi Özel Sayısı*, (2016), 115-147.

- Şahin, Mehmet, Akbaşlı, Sait ve Yanpar Yelken, Tuğba, “Key competences for lifelong learning: The case of prospective teachers”, *Educational Research and Review* Vol. 5 (10), (October 2010), 545-556.
- Topakkaya, Arslan, “Yaşam Boyu Öğrenme ve Türk Üniversitelerinin Bu Alana Muhtemel Katkıları”, *International Journal of Social Science*, C.6, S.4, (2013), 1081-1092.
- Toprak, Metin ve Erdğan, “Yaşam Boyu Öğrenme: Kavram, Politika, Araçlar ve Uygulama”, *Journal of Higher & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, S.2, (01.08.2012), 69-91.
- Topuz, İlhan, “Cami Din Görevlilerinin Yeterliliklerinin Manevi Danışmanlık Açısından Değerlendirilmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.2, S.35, (2015), 27-56.
- Topuz, İlhan, “Danışmanlık Görevi Yürüten Din Görevlilerinin Mesleki Algılarına Yönelik Nicel Bir Araştırma”, *SDÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 34, (2015), 75-93.
- Tuncer, Fatma Halide, *Duygusal Zekânın Çalışanların Bireysel Yenilikçiliği Üzerindeki Etkisi: Teknoloji Şirketlerine Yönelik Bir Araştırma*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış YL Tezi, İstanbul 2018.
- Turan, İbrahim, “Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C.13, S.1, (2013), 47-73.
- Türk Dil Kurumu*, “Yenilik”, Türk Dil Kurumu Yayınları, Anlara 2011 (11. Baskı).
- Türkoğlu, Adil ve Uça, Sanem, “Türkiye’de Halk Eğitimi: Tarihsel Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri”, *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, C.2, S.2, (Aralık 2011), 49-62.
- Uzkurt, Cevahir, Tüketicilerin Yenilikleri Benimseme Eğilimleri Üzerinde Kişisel Değerlerin Etkisi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Sergisi*, C. 7, S. 2, (2007), 241-260.
- Ünal, Menderes, “Öğretim Elemanı ve Öğrencilerin AB Erasmus+ Programını Algılama Durumlarının İncelenmesi”, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, C.17, S.3, (Aralık 2016), 581-598.
- Warrev, Clay, “Andragogy and N. F. S. Grundtvig: A critical link”, *Adult Education Quarterly*, C.39, (Dec 1989), 211-223

- Yaman, Fikriye, *Öğretmenlerin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin İncelenmesi*, Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Diyarbakır 2014.
- Yeloğlu, Hakkı Okan, “Örgüt, Birey, Grup Bağlamında Yenilik Ve Yaratıcılık Tartışmaları”, *Ege Akademik Bakış / Ege Academic Review*, 7 (1), (2007).
- Yenice, Nilgün ve Alpak Tunç, Gizem, “Öğretmen Adaylarının Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ile Bireysel Yenilikçilik Düzeylerinin İncelenmesi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C. 27, S. 2, (Mart 2019), 753-765.
- Yenilmez, Kürşat ve Balbağ, M. Zafer, “Fen Bilgisi Ve İlköğretim Matematik Öğretmeni Adaylarının Stem’e Yönelik Tutumları”, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, C. 5, S. 4, (Kasım 2016), 301-307.
- Yeşilyurt, Etem, “Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğinin Genel Yeterliklerine Yönelik Yeterlik Algıları”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, C. 9, S. 1, (Kış 2011), 71-100.
- Yıldırım, Muhittin, *Hayat Boyu Öğrenme Kapsamında Yaygın Eğitim ve Halk Eğitimi Merkezleri*, Gazi Kitabevi, Ankara Haziran 2009.
- Yıldırım, Yasemin, *Ortaokul Öğretmenlerinin Yaşam Boyu Öğrenme Düzeyleri ile Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, İstanbul 2021.
- Yıldız, Esra, “Okul Yöneticilerinin Dönüşümcü Liderlik Davranışlarının Öğretmenlerin Bireysel Yenilikçilik Algılarına Etkisi”, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Bolu 2019.
- Yılmaz, Oğuz, *Öğretmenlerin Bit Entegrasyon Yaklaşımları, Teknoloji Entegrasyonuna Yönelik Öz-Yeterlik Algısı Ve Bireysel Yenilikçilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y/L Tezi, Konya 2019.
- Yılmaz, Ramazan ve Beşkaya, Yaşar Murat, “Eğitim Yöneticilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ile Bireysel Yenilikçilik Düzeylerinin İncelenmesi”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 51, S. 1, (2018), 159-181.
- Yüksel, Ramazan, *Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri, Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri İle Stem Uygulamaları Öz Yeterlilik Algıları ve*

Aralarındaki İlişkinin İncelenmesi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yayınlanmamış Y/L Tezi, Ankara 2020.

EKLER

Ek 1: Demografik Özellikler Bilgi Formu

Değerli Katılımcılar

Bu çalışma din görevlilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve bireysel yenilikçilik düzeylerini araştırmak amacıyla hazırlanmış bir anket formudur. Elde edilen veriler bilimsel araştırma alanında kullanılacak olup, hiçbir kişisel veri depolanmayacaktır. Bu sebeple isminizi ve soyisminizi yazmanıza gerek yoktur. Ankette yer alan soruları içtenlikle cevaplamanızı rica ederiz.

İrfan UÇAR

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi

Bağımsız Değişken Soruları

1. Cinsiyetiniz: 1.() Kadın 2.() Erkek

2. Yaşınız: 1.() 18-29 2.() 30-39 3.() 40-49 4.() 50-65

3. Medeni Durumunuz: 1.() Evli 2.() Bekar

4. Görev Yeri İlçesi:

5. Görev Yeri Bölgesi: 1.() Köy 2.() İlçe Merkezi

6. Görev Türü: 1.() İmam-Hatip 2.() Müezzin Kayyım 3.() Kuran Kursu Öğreticisi

7. Hizmet Süreniz? 1.() 1-8 yıl 2.() 9-16 yıl 3.() 17-24 yıl 4.() 25 yıl ve üzeri

8. Bulunduğunuz yerde kaç yıldır görev yapıyorsunuz:

1.() 1-8 2.() 9-16 3.() 17-24 4.() 25 ve üzeri.

9. Mezuniyetiniz: 1.() İlkokul/Ortaokul 2.() Lise 3.() Önlisans 4.() Lisans

10. Uzaktan Eğitim Yöntemiyle eğitim/ders aldınız mı? (Online seminer, canlı yayın)

1.() Evet 2.() Hayır

Ek 2: Yaşam Boyu Öğrenme Ölçeği

Yaşam Boyu Öğrenme Ölçeği

Lütfen aşağıda verilen her bir ifadeye katılma ya da katılmama derecenizi ifadelerin yanında verilen kutucuklara X işareti koyarak belirtiniz.	Asla	Nadiren	Ara sıra	Sık Sık	Her zaman
1. Yeni bir şeyler öğrenmek için okurum.					
2. Öğrendiklerimi başkalarıyla paylaşıyorum.					
3. Problemleri ve meseleleri derinlemesine analiz etmeyi severim.					
4. Kendimi hayat-boyu öğrenen biri olarak görürüm.					
5. Okumak düzenli faaliyetlerim arasında gelir.					
6. Yazmak düzenli faaliyetlerim arasında gelir.					
7. Kendi kendine motive olan bir öğrenenim.					
8. İlgi çekici kitap ve dergiler bulmak için kütüphane ve kitap dükkanlarında dolaşırım.					
9. Sınıfta, iş yerinde veya arkadaş sohbetlerinde tartışmalara ilgi çekici katkılar yaparım.					
10. Etkinliklerim eleştirel düşünme içerir.					
11. Keyif almak ve eğlenmek için okurum.					
12. Birçok şeyi merak eden birisiyim.					
13. Öğrenme konusundaki ilgi alanım çok geniş bir yelpazeden oluşur.					
14. Yeni şeyler öğrenmeyi severim					
15. Derste veya işimde gerekli olmayan konularda birçok şey okurum.					

Ek 3: Bireysel Yenilikçilik Ölçeği

Bireysel Yenilikçilik Ölçeği

Yönerge: Bireyler, çevrelerine farklı yollarla tepki verirler. Aşağıdaki ifadeler, bireylerin bu tepkilerinden bazılarını oluşturmaktadır. Her bir ifadeyi inceleyerek, ifadenin size uygunluğunu yandaki seçeneklerden birini işaretleyerek () belirtiniz. İfadelerin doğru ya da yanlış yanıtları yoktur, lütfen ifadeyi okuduktan sonraki aklınıza gelen ilk düşünceyi işaretleyiniz.		Uygunluk Düzeyi				
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ortadayım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	Arkadaşlarım öneri veya bilgi almak için sık sık bana başvururlar.					
2.	Yeni fikirleri denemekten hoşlanırım.					
3.	Bir şeyi yapmanın yeni yollarını ararım.					
4.	Genellikle yeni fikirleri kabullenmekte temkinliyimdir.					
5.	Bir sorunu çözerken yanıt açık olmadığı zaman çözüm için çoğu kez yeni yöntemler geliştiririm.					
6.	Yeni icatlara ve yeni düşünce tarzlarına karşı şüpheciyimdir.					
7.	Çevremdeki insanların büyük bir çoğunluğunun kabul ettiğini görene kadar yeni fikirlere pek itibar etmem.					
8.	Arkadaş grubum içinde etkili bir birey olduğumu düşünürüm.					
9.	Düşüncelerimde ve davranışlarımda kendimi yaratıcı ve özgün görürüm.					
10.	Genellikle arkadaş grubum içinde yeni bir şeyi kabul eden son kişilerden biri olduğumu düşünüyorum.					
11.	Yaratıcı bir kişiliğe sahibimdir.					
12.	Ait olduğum grubun liderlikle ilgili sorumluluklarını almaktan hoşlanırım.					
13.	Çevremdeki bireylerde işe yaradığını görene kadar bir işi yapmanın yeni yollarını kabullenmekte isteksiz davranırım.					
14.	Düşüncelerimde ve davranışlarımda özgün olmayı heyecan verici bulurum.					
15.	Eski usul yaşam tarzının ve işleri eski yöntemlerle yapmanın en iyisi olduğunu düşünürüm.					
16.	Belirsizlikler ve çözülmemiş problemler beni güdüler.					
17.	Yenilikleri dikkate almadan önce diğer insanların o yeniliği kullandığını görmeliyim.					
18.	Yeni fikirlere açığımdır.					
19.	Cevabı belirsiz sorular beni heyecanlandırır.					
20.	Yeni fikirlere karşı çoğunlukla şüpheciyimdir.					

Ek 4: Etik Kurul Onayı

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI
ETİK KURULU KARARLARI

KARAR TARİHİ	OTURUM NO	KARAR SAYISI
21.05.2021	11	01-25

Üniversitemiz Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanı Prof. Dr. Eren YÜRÜDÜR Başkanlığında toplandı.

KARAR 11.21- Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğünün 21.04.2021 tarih ve 34403 sayılı yazısı görüşüldü.

Aşağıda bilgileri yer alan araştırmacıların yapmak istediği uygulamaların ve kullanacağı veri toplama araçlarının etik açıdan uygunluğuna oy birliği ile karar verildi.

ÇALIŞMANIN TÜRÜ	Yüksek Lisans Tezi
BAŞLIK	Din Görevlilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ile Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri Arasındaki İlişki
TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ/ YAZARI	İrfan UÇAR (Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı)
RAPORTÖR GÖRÜŞÜ	OLUMLU

Prof. Dr. Eren YÜRÜDÜR
Etik Kurul Başkanı
(İmza)

Doç. Dr. Mehmet KARGÜN
Başkan Yardımcısı
(İmza)

Doç. Dr. Mehmet Serkan UMUZDAŞ
Üye
(İmza)

Doç. Dr. Emine ÖĞÜK
Üye
(İmza)

Doç. Dr. Yücel EROL
Üye
(İmza)

Doç. Dr. Fatih YAZICI
Üye
(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Şevki BABACAN
Üye
(İmza)